

Afgørelser – Reg. nr.: 07835.00

Fredningen vedrører: Ringebackerne

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet	24-07-1997, 24-07-1997, 24-07-1997, 12-09-1994
-------------------------	---

Overfredningsnævnet

Fredningsnævnet	21-10-1991
------------------------	-------------------

Kendelser

Deklarationer

REG. NR. 7835.00

RINGEBAKKERNE

127 ha

INDHOLDSFORTEGNELSE

Afgørelse af 21.10.1991 (nævn 61/90)- Fredning af kyst-område ved Ringebakkerne med formål at forhindre råstof-indvinding samt sikring af biologiske og landskabelige værdier, status quo. Vedligeholdelse af skovdrift.

Afgørelse af 24.07.1997 (nkn) sag nr. 97-111/400-0001) om fredning af Ringebakkerne.

Afgørelse af 24.07.1997 erstatning.

Afgørelse af 24.07.1997 (nkn-sag 97-41/400-0002 råstof-indvinding i Ringebakkerne.

Afgørelse af 24.07.1997 (nkn) tilvejebringelse af region-plantillæg m. miljøvurd. granitbrydning i Ringebakkerne.

MATRIKELFORTEGNELSE

(ajour pr.²⁴ / 7 19⁹⁷)

Rutsker: Fredningen omfatter (helt eller delvis) følgende matrikelnumre:

Matr.nr. 11a, 11b, 12a, 12b, 12g, 13i, 13o, 101, 103aa, 103ab, 103ac, 103ag, 103ae, 103ah, 103ak, 103al, 103am, 103an, 103ao, 103aq, 103b, 103bb, 103bc, 103bx, 103cm, 103df, 103dø, 103h, 103i, 103m, 103n, 103o, 103p, 103q, 103r, 103s, 103u, 103ø, 134 samt et umatrikuleret areal.

Ved fredningen afstås et areal til Miljø- og Energiministeriet:

Matr.nr. 103s, matr.nr. 13i og en del af matr.nr. 103o alle Rutsker.

En del af matr.nr. 103dø, del af matr.nr. 103q, del af matr.nr. 103bc,

del af matr.nr. 103bb samt en del af matr.nr. 103r alle Rutsker.

Gældende matrikulært kortbilag: 1997

Se også REG. NR.:

REG. NR. 7835.00

RINGEBAKKERNE

INDHOLDSFORTEGNELSE

- Skr. af 12.09.1994 (nkn - 111/400-0002) beslutning om en gennemførelse en fredning.

REG. NR. 7835-00

**Naturklagenævnets afgørelse
af 24. juli 1997
om fredning af Ringebakkerne i Hasle Kommune, Bornholms Amt.
(sag nr. 97-111/400-0001).**

Fredningsnævnet for Bornholms Amt traf den 21. oktober 1991 afgørelse om fredning af et område i Ringebakkerne syd for Vang by i Hasle Kommune på Bornholms vestkyst. Ved kendelsen blev et areal på ca. 2 ha nær kysten fredet med forbud mod granitbrydning, men med tilladelse til deponering af overjord på størstedelen af arealet. Formålet var at sikre områdets store landskabelige og biologiske værdier. Afgørelsen blev påklaget til Overfredningsnævnet af Danmarks Naturfredningsforening, der bl.a. fandt, at den tilladte overjordsdeponering ville ødelægge landskabsoplevelsen på afgørende måde.

Overfredningsnævnet traf den 19. august 1992 en foreløbig beslutning om, at fredningsnævnets afgørelse kun ville kunne stadfæstes med væsentlige ændringer af fredningsbestemmelserne. Sagen blev herefter udsat på, at de involverede parter tilvejebragte et forslag til fredningsbestemmelser baseret på en skitse, som Danmarks Naturfredningsforening havde fremsendt til en såkaldt "helhedsløsning" for en større del af Ringebakkeområdet.

Skov- og Naturstyrelsen, Bornholms Amt, Hasle Kommune, Danmarks Naturfredningsforening og Superfos Construction a/s, som driver granitvirksomhed i området, fremsendte den 26. maj 1994 et forslag til fredningsbestemmelser for hele Ringebakkeområdet omfattende i alt ca. 127 ha.

Naturklagenævnet (det tidligere Overfredningsnævn) tilkendegav den 12. september 1994, at Naturklagenævnet på grundlag af forslaget ville gennemføre en fredning af det foreslåede område.

SN 1996-1211/6-0004.

Beslutningen havde som forudsætning, at der inden for en overskuelig tid blev gennemført de øvrige bestanddele af den såkaldte helhedsløsning - en brydningstilladelse efter råstofloven for et åremål efter år 2003 og en vedtagelse af regionplanretningslinier efter forudgående vurdering af råstofindvindingens virkning på miljøet (VVM-tillæg).

Bornholms Amt meddelte den 22. december 1995 Superfos Construction a/s tilladelse til råstofindvinding frem til 2026. Endvidere vedtog amtet den 21. december 1995 et regionplantillæg med en VVM-vurdering af råstofindvindingens miljøpåvirkning. Begge afgørelser blev påklaget til Naturklagenævnet, og nævnet har behandlet de to klagesager sideløbende med behandlingen af fredningsforslaget.

Den 26. april 1996 modtog Naturklagenævnet et revideret forslag til fredningsbestemmelser, som i hovedtræk er identisk med det forslag, der blev fremsendt i maj 1994.

Ringebakkeområdet.

Ringebakkeområdet er en mosaik af landskabstyper af vidt forskellig karakter. En meget stor del af området er præget af granitbrydning i de to igangværende brud - Vangbruddet (mod nord) og Almeløkkebruddet (mod syd), jf. kort 1. Området har en stejl klippekyst og er gennemskåret af Ringedalen (øst for bruddene) og Blåskinsdalen (syd for bruddene).

Området har store landskabelige og biologiske værdier, og i landskabsmæssig henseende er kystprofilen fundet særdeles bevaringsværdigt. Geologisk set er området grundfjeld, dækket af morænelag af varierende tykkelse. Kyststrækningen er et yndet udflugtsmål for både fastboende og turister.

Naturmæssigt rummer området en særegen og værdifuld fauna og kystflora. I kystklippernes tætte krat af ene, tjørn og rose findes der åbne partier med en del sjældne og for Bornholm karakteristiske plantearter. Også Ringedalen og Blåskinsdalen rummer mange specielle plantefund.

En stor del af Ringebakkeområdet er i forvejen fredet på grund af områdets meget store landskabelige værdi.

Det nuværende granitbrydningsområde er omfattet af en fredningsdekklamation af 11. september 1969 om Vangbruddet og Ringedalen samt af Overfredningsnævnets kendelse af 29. oktober 1971 om fredning af Almeløkkebruddet og det kystnære område nordvest og syd for Almeløkkebruddet. Disse bestemmelser tillader stenbrydning på visse betingelser. Gennemførelsen af fredningsforslaget af 26. april 1996 vil betyde, at dele af Ringebakkeområdet, hvor de nævnte fredninger åbner mulighed for granitbrydning, ikke længere kan udnyttes til granitbrydning. Til gengæld åbner fredningsforslaget mulighed for granitbrydning på nye arealer syd for Almeløkkebruddet.

De øvrige bestemmelser i fredningerne fra 1969 og 1971 drejer sig primært om, at arealerne ikke må udnyttes erhvervsmæssigt, herunder til stenbrydning, og om at arealerne ikke må tilstandsændres ved bebyggelse, beplantning m.v.

I 1980'erne blev der vest for Vangbruddet anlagt et moleanlæg, så der kunne udskibes granit direkte fra bruddet. I den forbindelse blev kystklippen gennembrudt, så der kunne anlægges en vej fra bruddene og ud til moleanlægget.

Den eneste samlede bebyggelse i nærheden er Vang by. Vangbruddet støder op til de sydligste ejendomme i byen. I midten af området på Ringedalsvej, mellem de to brud, ligger 3 ejendomme - Ringegården og to andre boliger. Derudover ligger der øst og syd for Ringebakkeområdet en række boliger i det åbne land.

Der er etableret en intern nord- og sydgående kørevej mellem Vang- og Almeløkkebruddet for i videst muligt omfang at undgå tung trafik gennem Vang by.

Indvindingsselskabet Hasle Granit A/S ved Superfos Construction a/s ejer en stor del af fredningsområdet, herunder brydningsområdet, ejendommen syd herfor (Bukkegården), Ringedalen og området nordvest for Ringegården. Staten ejer en mindre del, mens resten af det fredede område er privatejet.

Planlægningsmæssige forhold.

I regionplan 1992-2002 for Bornholms Amt er området udlagt som "særligt naturområde" og fredningsmæssigt interesseområde, idet dog de hidtidige brydningsområder er udlagt som "råstofgraveområder". I det regionplantillæg, som amtet vedtog i december 1995, er der fastlagt

retningslinier, der i overensstemmelse med fredningsforslaget åbner mulighed for, at "råstofgraveområdet" udvides. Endvidere er det fastlagt, at vejadgangen til området for tung trafiks vedkommende alene må ske syd fra gennem Almeløkkebruddet, at der omkring graveområdet udlægges et støjkonsekvensområde, hvor der gennem kommune- og lokalplan ikke må udlægges arealer til støjfølsom arealanvendelse, og at området efterbehandles efter en samlet plan, så arealet efter endt granitbrydning kommer til at henligge som et sammenhængende naturområde.

Ringebakkeaftalen af 1987.

Ringebakkeområdet har gennem mange år været genstand for erhvervsmæssig granitbrydning i både Vang- og Almeløkkebruddet. Efter nogle års stilstand blev granitbrydningen genoptaget i begyndelsen af 1980'erne, og dette medførte miljømæssige, trafikale og landskabelige problemer for omgivelserne. I 1985 blev der derfor nedsat et Ringebakkeudvalg med repræsentanter for Hasle Granit A/S, Skov- og Naturstyrelsen, Bornholms Amt og Hasle Kommune og med medvirken af Danmarks Naturfredningsforening og Vang Grundejerforening. Udvalget skulle udarbejde en rammeplan for råstofindvindingen og for den rekreative anvendelse af området indtil år 2003, hvor de anmeldte rettigheder til granitindvinding efter råstofloven af 1972 udløber.

Udvalgsarbejdet resulterede i 1987 i en aftale mellem parterne, den såkaldte "Ringebakkeaftale", der bl.a. indebar, at Hasle Granit erstatningsfrit indvilgede i ikke at bryde granit på et område i den sydøstlige del af Vangbruddet, som var omfattet af anmeldte rettigheder efter råstofloven.

På grund af store leverancer til Storebæltsbroen meddelte Hasle Granit i 1989 Bornholms Amt, at man agtede at bryde granit på en del af et areal i nærheden af kysten, som Skov- og Naturstyrelsen og amtet ikke havde forventet inddraget til granitbrydning foreløbig. Som følge af arealets landskabelige og biologiske værdi og for at forhindre granitbrydning på arealet rejste amtet en fredningssag.

Amtets fredningsforslag af 2. februar 1990.

Amtets fredningsforslag af 2. februar 1990 omfattede et kystområde på ca. 5 ha sydvest for Vang by. Det bestod af landbrugsjord, udyrkede arealer og et gammelt stenbrud. I begrundelsen for forslaget anførte amtet, at hvis den højereliggende del af Ringebakkerne blev bort-

sprængt, ville vandtilførslen til randområderne formindskes med den konsekvens, at plantesamfundene ville ændre karakter, og at de mest fugtighedskrævende og sjældne arter i værste fald helt ville forsvinde. Risikoen herfor ville begrænses væsentligt, hvis der blev opretholdt et mindst 250 m bredt naturområde langs kysten. Amtet fandt det også af stor landskabelig betydning, at kystprofilen blev bevaret så intakt som muligt.

Under sagens behandling for fredningsnævnet udtalte det daværende Naturfredningsråd (nu Naturbeskyttelsesrådet), at området havde enestående kvaliteter efter både lokal og national målestok. Rådet anså de 5 ha, som amtet ønskede fredet, for at være det absolut mindste areal, hvis områdets betydelige geologiske, landskabelige og biologiske værdier skulle sikres.

Hasle Granit A/S gjorde indsigelse imod fredningsforslaget under henvisning til, at fredningsbestemmelserne stred mod Ringebakkeaftalen, og at de i forslaget fremførte hensyn ikke kunne opveje de privatøkonomiske og samfundsmæssige interesser, der er forbundet med granitbrydningen. Hasle Granit A/S krævede derfor en erstatning på 108 mio. kr.

Amtets reviderede fredningsforslag af 28. januar 1991.

Under fredningssagens behandling for fredningsnævnet indledte Hasle Granit A/S, amtet og Skov- og Naturstyrelsen forhandlinger om den deponering af overjord, der havde givet anledning til problemer for selskabet. Forhandlingerne resulterede i, at parterne blev enige om et revideret fredningsforslag, der indebar, at fredningsområdet blev begrænset til 2 ha, at størstedelen af dette område måtte tilføres overjord i et nærmere fastsat omfang, og at fredningen ikke skulle medføre erstatning til Hasle Granit A/S. Parterne var enige om, at en del af det ved Ringebakkeaftalen frivilligt fredede areal skulle tilbagegives til brydning, at jorddepotet på en lokalitet kaldet Himalaya skulle begrænses til, hvad der var nødvendigt for støjafskærmning af de 3 beboelser ved Ringedalsvej, at ca. 100.000 m³ overjord skulle deponeres i havet ved moleanlægget, og at der blev søgt opnået dispensation fra 1971-fredningen til deponering af overjord på et areal langs Ringedalsvej.

Hasle Kommune tilsluttede sig en sådan løsning.

Naturfredningsrådet tog kraftig afstand fra, at fredningsområdet blev indskrænket til 2 ha i forhold til amtets oprindelige fredningsforslag på 5 ha, og at der blev givet mulighed for deponering af overjord, så landskabsformerne ville blive udvisket og vegetationen ændret for bestandig.

Også Danmarks Naturfredningsforening modsatte sig det reviderede forslag. Foreningen anførte, at forslaget gav mulighed for bortsprængning af højtliggende arealer, at deponering i havet ville dække en geologisk forekomst, og at deponering på land ville ødelægge landskabsoplevelsen.

Fredningsnævnets kendelse af 21. oktober 1991.

Ved fredningsnævnets kendelse blev amtets reviderede fredningsforslag omfattende de 2 ha gennemført. Det fremgår af kendelsen, at det blev tillagt betydelig vægt, at en sådan fredning kunne gennemføres i enighed mellem amtet, kommunen, Skov- og Naturstyrelsen og Hasle Granit A/S og uden tilkendelse af anden erstatning end 10.000 kr. til en forpagter af et landbrugsareal for mistet dyrkningsret.

Danmarks Naturfredningsforenings klage over fredningskendelsen.

Danmarks Naturfredningsforening påklagede kendelsen til Overfredningsnævnet, idet foreningen anså det for helt utilfredsstillende, at et område på kun 2 ha blev fredet, ovenikøbet med tilladelse til deponering af overjord på de 1,5 ha. Naturfredningsforeningen ønskede i stedet en såkaldt "helhedsløsning" gennemført for hele Ringebakkeområdet.

Danmarks Naturfredningsforening indledte samtidig drøftelser med Superfos Construction a/s om gennemførelse af en "helhedsløsning". Med dette udtryk sigtedes for det første til en løsning for hele det langt større område, hvor virksomheden har ret til granitbrydning og for omgivelserne til dette brydningsområde. Men i ordet "helhedsløsning" lå også, at der skulle sigtes ikke blot på en fredningsmæssig løsning, men tillige på at fastlægge omfanget af og vilkårene for en tilladelse efter råstofloven til granitbrydning efter år 2003, hvor virksomhedens nuværende brydningsret ophører.

Naturfredningsrådet frarådede direkte, at den begrænsede fredning på 2 ha blev stadfæstet. Miljøministeriet v/ Skov- og Naturstyrelsen anbefalede over for Overfredningsnævnet, at fredningssagens behandling

blev udsat, så "helhedsløsningen" kunne få en chance. Derimod gik amtet imod at forsøge en "helhedsløsning" og gik stærkt ind for fredningsnævnets afgørelse, som var udtryk for et forlig mellem amtet og virksomheden på baggrund af amtets oprindelige og mere vidtgående fredningsforslag på 5 ha fra 1990, der havde udløst et erstatningskrav på 108 mio. kr.

Overfredningsnævnets afgørelse af 19. august 1992.

Overfredningsnævnet besigtigede området i august 1992 og afholdt et offentligt møde. Nævnet besluttede, at fredningsnævnets afgørelse kun ville kunne stadfæstes med væsentlige ændringer af fredningsbestemmelserne. Sagen blev herefter udsat med henblik på, at parterne udarbejdede en helhedsløsning for området.

Arbejdet med helhedsløsningen.

Skov- og Naturstyrelsen påtog sig at nedsætte en arbejdsgruppe med de involverede parter (amtet, kommunen, virksomheden og Danmarks Naturfredningsforening) med henblik på at udarbejde en "helhedsløsning".

Arbejdsgruppen havde møder med bl.a. ejerne af de ejendomme, der ligger midt i området, Vang Grundejerforening, beboerne syd for Almeløkkebruddet og Embedslægeinstitutionen for Bornholms Amt.

Et af de problemer, som arbejdsgruppen søgte at løse, var virksomhedens store problemer med at deponere den overjord, der ligger oven på granitten. Dette problem kunne relativt nemt løses ved at placere jorden som et samlet landskabsmoduleret deponi umiddelbart syd for Almeløkkebruddet på en del af ejendommen "Bukkegården". Ejeren ønskede imidlertid i 1992 ikke at sælge.

Virksomheden kunne deponere jorden på anden måde, men det ville kræve opfyldning i havet ved det eksisterende moleanlæg samt i øvrigt deponering på stort set alle ledige arealer i tilknytning til bruddet i form af enten volde eller moduleret efter landskabet.

I 1994 meddelte ejeren af Bukkegården, at han nu var villig til at sælge ejendommen for 2,2 mio. kr. Denne pris forekom for høj til løsning af overjordsproblemet. Kunne udnyttelsen af granitressourcerne på ejendommen derimod inddrages i sagens samlede løsning, ville der være baggrund for køb af ejendommen til den tilbudte pris.

Dette ville indebære, at Almeløkkebruddet kunne udvides mod syd i en udstrækning, der kunne modsvare den kyststrækning på 5 ha, som havde været omfattet af amtets fredningsforslag af 2. februar 1990.

"Helhedsløsningen".

Arbejdsgruppen udmøntede helhedsløsningen i et forslag til fredningsbestemmelser, som den 26. maj 1994 blev fremsendt til Naturklagenævnet.

Hovedpunkterne i forslaget fra 1994 var:

1. Fredningsområdet udvides til 127 ha, hvoraf en stor del dog er omfattet af tidligere fredninger. Fredningen omfatter, foruden naturarealer, både Vang- og Almeløkkebruddet og nærliggende landbrugsarealer til deponering af overjord.
2. Der fastsættes en definitiv arealgrænse for granitbrydningen inden for området.
3. De to brud bliver til ét sammenhængende brud, og som konsekvens heraf forlægges den eksisterende regionale cykelsti, der i dag går mellem de to brud.
4. Der foretages en del ejendomsretlige ændringer, især ved at staten overtager en del af kyststrækningen og Ringedalen, som indvindingsvirksomheden i dag ejer.

Naturklagenævnets afgørelse af 12. september 1994.

Naturklagenævnet underkastede fredningsforslaget en foreløbig behandling og foretog besigtigelse og afholdt offentligt møde den 8. september 1994.

I Naturklagenævnets afgørelse af 12. september 1994 blev det enstemmigt tilkendegivet, at nævnet ville gennemføre en fredning af det foreslåede område på ca. 127 ha med følgende hovedindhold:

- 1) brydningsområdet og arealerne til anbringelse af overjord afgrænses i princippet som i forslaget,

- 2) staten overtager de arealer, som i dag ejes af Hasle Granit A/S, og hvorpå der ikke må brydes, og
- 3) den regionale sti forlægges i overensstemmelse med forslaget.

Naturklagenævnet tilkendegav endvidere, at beslutningen havde som forudsætning, at de øvrige bestanddele af den såkaldte helhedsløsning blev gennemført inden for en overskuelig tid:

- en brydningstilladelse efter råstofloven for et åremål efter år 2003, og
- en ændring af regionplanen efter forudgående vurdering af råstofindvindingens virkning på miljøet (VVM-tillæg).

Opfølgning af Naturklagenævnets afgørelse af 12. september 1994.

Bornholms Amt meddelte den 22. december 1995 tilladelse til råstofindvinding frem til år 2026 og vedtog et regionplantillæg med en tilhørende VVM-vurdering af råstofindvindingens miljøpåvirkning. Begge afgørelser, der som nævnt blev påklaget til Naturklagenævnet, er blevet behandlet sideløbende med behandlingen af fredningsforslaget.

Den 26. april 1996 modtog Naturklagenævnet et revideret forslag til fredningsbestemmelser, som i hovedtræk er identisk med det forslag, Skov- og Naturstyrelsen fremsendte i maj 1994.

Forslaget er fremsendt på vegne af Skov- og Naturstyrelsen, Danmarks Naturfredningsforening og Superfos Construction a/s og er udarbejdet i en arbejdsgruppe, hvori også Bornholms Amt og Hasle Kommune har deltaget.

Fredningsbestemmelserne har af Naturklagenævnet på samme måde som i 1994 været forelagt de involverede parter med anmodning om kommentarer og eventuelle erstatningskrav. Bornholms Amt, Hasle Kommune, Naturbeskyttelsesrådet, Friluftsrådet, Embedslægeinstitutionen for Bornholms Amt er kommet med bemærkninger til forslaget. Superfos Construction a/s har anmodet om at få en erstatning, der dækker udgifterne i forbindelse med gennemførelse af helhedsløsningen. Endvidere har 3 private grundejere inden for fredningsområdet kommenteret fredningsbestemmelserne og anmodet om erstatning. Vang Grundejerforening samt beboere

øst og syd for området på Borrelyngvej og Jons Kapelvej har også kommenteret fredningsforslaget. Endelig er Dansk Bjergklub, Bornholms Klatreklub og Eventyrernes Klatreklub fremkommet med bemærkninger.

Den 24. oktober 1996 har Naturklagenævnet besigtiget området sammen med de involverede parter og afholdt et offentligt møde i Rønne.

Forslaget til fredningsbestemmelser af 26. april 1996.

Ifølge fredningsforslaget har fredningen bl.a. til formål at regulere forholdet mellem naturbeskyttelses- og råstofinteresserne ud fra en helhedsplan for området, herunder at fastlægge brydningsgrænsen og placeringen og udformningen af overjordsdeponeringen, så de landskabelige og miljømæssige hensyn tilgodeses bedst muligt.

Efter forslaget er det tilladt at bryde granit i en del af fredningsområdet, men på alle sider er brydningsarealet omgivet af arealer, der fredes. Det bestemmes endvidere, at fredningsbestemmelserne, inden for råstofindvindingsområdet, viger for de foranstaltninger, der er nødvendige for brydningen og produktionen, så længe det er tilladt at bryde granit. Fredningsforslaget indeholder en række bestemmelser, der fastlægger, at overjorden skal deponeres øst, syd og vest for Almeløkkebruddet samt sydvest for Vangbruddet.

Forslaget åbner mulighed for, at forbindelsesvejen fra Vangbruddet gennem kystkløften til moleanlægget kan udvides fra 6 til 12 m.

Det bestemmes, at Bornholms Amt skal anlægge en ny cykelsti øst for bruddene, og at den del af Ringedalsvej, der passerer de 3 beboelser midt i området, og som bl.a. anvendes som cykelsti i dag, skal afbrydes, når den nye cykelsti er anlagt. Ringedalsvej vil blive sprængt væk dette sted i forbindelse med sammenlægningen af Vang- og Almeløkkebruddet.

Herudover indeholder forslaget til fredningsbestemmelser bl.a. en række bestemmelser om arealernes drift, bebyggelse m.v., veje og parkeringspladser, offentlighedens adgang samt bestemmelser om naturpleje m.v.

Det bestemmes endvidere, at klippeklatring ikke er tilladt.

Efter forslaget skal staten fra Hasle Granit A/S overtage den del af kyststrækningen, hvor amtet oprindelig rejste fredningssag, og hvorpå der ikke må brydes. Endvidere skal staten overtage Ringedalen.

Endelig foreslås det, at de fredninger, der i dag gælder for store dele af området, bliver ophævet og afløst af de nye fredningsbestemmelser.

Reaktionerne på fredningsforslaget.

Under fredningsforslagets udarbejdelse, og efter at forslaget var fremsendt til Naturklagenævnet, har arbejdsgruppen og Naturklagenævnet modtaget en række reaktioner på forslaget. Disse reaktioner er indgået i Naturklagenævnets behandling af fredningsforslaget.

Fredningens formål.

Bornholms Amt finder ikke, at forslagets formål om, at området efter endt indvinding fremstår som et samlet naturområde, sikres ved de foreslåede fredningsbestemmelser. Amtet finder derfor, at fredningen bør indeholde bestemmelser om efterbehandling, idet muligheden for at opfylde formålet forpasses, såfremt efterbehandlingen ikke fastlægges i forbindelse med fredningsafgørelsen.

Naturbeskyttelsesrådet finder, at fredningsbestemmelserne bør indeholde vilkår om en efterbehandling af området, så landskabet efter endt indvinding vil fremstå mere naturmæssigt funktionelt, end det er tilfældet med de nuværende bestemmelser. Naturbeskyttelsesrådet fremhæver specielt, at forslaget indebærer, at brydningsgrænsen overalt efterlades med meget stejle gradienter, nogle steder op til 70 meter næsten lodrette vægge. Rådet finder dette uacceptabelt og har ønsket, at der nogle steder etableres "mere naturlige gradienter" i terrænet til gavn for bl.a. dyrelivet.

Arealernes drift.

Leo Nielsen, der ejer hovedparten af de områder vest for Ringedalsvej, der i forslaget er udlagt som "dyrkede områder", har fremsat ønske om at kunne plante juletræer.

Bornholms Amt har anført, at "dyrkede områder" eventuelt bør tillades at springe i skov.

Embedslægeinstitutionen har anført, at det bør være tilladt at tilplante det udyrkede areal nord for Vangbruddet for derved at mindske støj- og støvgener i Vang by.

Friluftsrådet har ønsket, at de "udyrkede arealer" fortsat skal være udyrkede.

Overjordsdeponier.

Embedslægeinstitutionen har ønsket, at det eksisterende jorddepot langs med Ringedalsvej, syd for de 3 boliger midt i området, gøres lavere og fjernes efter brydningens ophør. (Depotet er benævnt jorddepot A på kort 1 og 2).

Bornholms Amt har ønsket, at der gives mulighed for, at jorddepotet nordøst for de 3 boliger midt i området (jorddepot B på kort 1 og 2), kan fjernes efter endt indvinding, såfremt det skæmmer landskabet.

Beboere langs Borrelyngvej og Jons Kapelvej har over for arbejdsgruppen givet udtryk for bekymring for støjulemper og ikke mindst for forringelse af udsigten over Østersøen som følge af de påtænkte støjvolde omkring Almeløkkebruddet.

Veje og parkeringspladser.

Bornholms Amt, Hasle Kommune, Vang Grundejerforening og Embedslægeinstitutionen har protesteret mod, at den nuværende bredde på adgangsvejen gennem kystkløften til moleanlægget på 6 m kan udvides til 12 m. De finder, at den enestående kyststrækning bør bevares så intakt som muligt, at udvidelsen vil betyde en øget støjbelastning af Vang by, at der efterfølgende vil være en risiko for nedstyrtning af porøst materiale, og at virksomheden ikke ses at have dokumenteret behovet for udvidelsen.

Bornholms Amt finder, at det bør sikres, at den eksisterende cykelsti (Ringedalsvej) ikke afbrydes, før den nye er anlagt. Det er samtidig anført, at der bør sikres mulighed for, at der etableres vende- og parkeringspladser de to steder, hvor Ringedalsvej bliver afbrudt, og

at den sydlige del af Ringedalsvej, der er adgangsvej til de 3 boliger midt i området, skal sikres en rimelig standard.

Vang Grundejerforening og Jens Ørberg, der ejer Ringegården midt i området, har ønsket, at der ikke åbnes mulighed for, at forbindelsesvejen mellem Almeløkkebruuddet og Vangbruuddet kan sprænges ned til kote 0, idet Ringedalsvej herved bliver afbrudt.

Hasle Kommune har i forbindelse med arbejdet med fredningssagen tilbudt mod betaling at asfaltere den strækning af Ringedalsvej, der ligger nordøst for Blåskinsdalen og som ikke er tilstrækkeligt funderet til, at der kan køre lastbiler på denne del af vejen. Superfos Construction a/s vil opfylde og planere vejstrækningen. Hasle Kommune har anslået, at arbejdet maksimalt vil koste 55.600 kr.

Offentlighedens adgang.

Dansk Bjergklub, Bornholms Klatreklub, Eventyrernes Klatreklub og Friluftsrådet har protesteret over for forbudet mod klippeklatring. Det gøres gældende, at et totalt forbud ikke kan begrundes i hensynet til beskyttelsen af bl.a. klipperøn og radeløv, idet disse arter ikke forekommer i de områder, hvor der aktuelt klatres.

Det anføres, at af den samlede kyststrækning i fredningsforslaget på ca. 1,2 km, klatres der kun på mellem 100 - 200 m, idet resten af området er uegnet til klippeklatring. Det gøres derfor gældende, at det som minimum bør være tilladt at klatre på udvalgte steder.

Under fredningssagens behandling har Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Bjergklub over for Naturklagenævnet tilkendegivet, at de finder, at forbudet mod klippeklatring bør udgå af fredningen. Det foreslås i stedet, at kommerciel klippeklatring ikke tillades. Endvidere foreslås det, at der foretages en kortlægning af kyststrækningens værdier, så både de botaniske og ornitologiske værdier samt de klatremæssige interesser i området kan tilgodeses.

Eventyrernes Klatreklub, Klatre-Centeret i Rønne og Dansk Vejleder-kreds har protesteret mod, at kommerciel klippeklatring forbydes inden for fredningsområdet.

Friluftsrådet har anført, at offentligheden bør sikres adgang til kreative arealer via stenter. Friluftsrådet har endvidere ønsket, at bestemmelsen vedrørende teltslagning ændres, så fredningen ikke er

til hinder for, at der kan foregå teltslagning i området på særligt indrettede pladser.

Embedslægeinstitutionen har anført, at offentlighedens adgang til området bliver kraftigt generet af den brede kløft mellem de to brud.

Naturklagenævnets afgørelse

I sagens behandling, herunder besigtigelsen og det offentlige møde i Rønne, har deltaget 9 af Naturklagenævnets 10 medlemmer, for et enkelt spørgsmåls vedkommende dog kun 8 medlemmer. De udtalelser og beslutninger, der er anført i det følgende, er enstemmige, når ikke andet er nævnt.

Naturklagenævnet skal udtale:

Det tiltrædes, at Ringebakkeområdet fredes efter naturbeskyttelseslovens kapitel 6 for at sikre de landskabelige værdier og for at regulere forholdet mellem naturbeskyttelses- og råstofinteresserne i området. Det tiltrædes endvidere, at fredningsområdet afgrænses som angivet på kort 1, som er identisk med afgrænsningen på fredningskortet af 26. april 1996.

De bestemmelser, der er fastsat i udkastet til fredningsbestemmelser af 26. april 1996 tiltrædes i princippet dog med de præciseringer og ændringer, der er nævnt nedenfor.

Arealernes drift.

Naturklagenævnet finder, at der i forslaget er foretaget en god fordeling mellem skovarealer samt dyrkede og udyrkede områder inden for fredningsområdet, og at fordelingen i videst muligt omfang vil sikre områdets landskabelige værdier, på trods af den betydelige ændring af områdets karakter som granitindvindingen vil medføre. Der bør derfor ikke ændres i denne fordeling, medmindre der er en væsentlig begrundelse for det.

En beplantning af specielt de dyrkede områder, der ligger i den vestlige del af området vil forhindre udsynet til Østersøen. En stor del af området er i forvejen beplantet med skov. Bestemmelsen om, at der ikke må plantes træer og buske, herunder pyntegrønt og juletræskultu-

rer, på de arealer, der er angivet som "dyrkede områder" opretholdes derfor.

Der bør heller ikke som foreslået åbnes mulighed for en beplantning af det areal, der er udlagt til "udyrket område" på matr. nr. 103u mellem Vangbruddet og Vang by, da det vil ændre områdets karakter væsentligt. Hertil kommer, at det allerede i den gældende fredning for området af 1968 er anført, at tilstanden af området, der dengang blev udnyttet landbrugsmæssigt, ikke må ændres.

Overjordsdeponier.

Embedslægeinstitutionen og Bornholms Amt har anmodet om, at det bestemmes i fredningsafgørelsen, at jorddepot A og B langs Ringedalsvej skal fjernes efter endt indvinding.

Depot A og B blev tilladt i 1991 af Fredningsnævnet for Bornholms Amt - gennem en dispensation fra Overfredningsnævnets kendelse fra 1971 og ved en dispensation fra de gældende bestemmelser om fortidsmindebeskyttelse. Der blev ikke i den forbindelse stillet vilkår om, at depoterne skulle fjernes, når granitbrydningen er afsluttet.

Naturklagenævnet finder på den baggrund ikke, at det i fredningsafgørelsen kan bestemmes, at de 2 depoter skal fjernes efter endt indvinding. Depot B skal udbygges for at tjene som støjvold omkring Ringegården og de 2 nærliggende boliger. Naturklagenævnet har derfor fundet, at der kun bør stå i fredningsafgørelsen, at depot A og B kan fjernes efter endt indvinding.

For så vidt angår den øvrige deponering af overjord syd og øst for Almeløkkebruddet finder nævnet, at der er taget hensyn til de landskabelige forhold, herunder udsynet til Østersøen. Nævnet har herved lagt vægt på, at man ved udpegning af disse deponeringsområder har udnyttet de eksisterende lavninger i området, og man har fastlagt maksimale koster for højden af jorddepoterne.

Veje, parkeringspladser og stier.

Et flertal på 4 medlemmer, herunder formanden, finder det af stor betydning, at kystprofilen bevares så ubrudt som muligt. Flertallet er af den opfattelse, at en udvidelse af vejen gennem kystkløften fra

Vangbruddet til moleanlægget til ca. den dobbelte bredde af i dag vil virke uheldigt landskabeligt set.

Mindretallet på 4 medlemmer finder, at den ønskede ændring af adgangsvejen bør gennemføres, da det vil give bedre arbejdsvilkår for virksomheden og øge trafiksikkerheden, når 2 dumpere kan passere hinanden i kløften.

Fredningsforslagets bestemmelse om, at adgangsvejen fra Vangbruddet gennem kystkløften til moleanlægget kan udvides fra 6 til 12 m ophæves derfor i overensstemmelse med flertallets beslutning.

Nævnet er enig i forslaget om, at Almeløkke- og Vangbruddet skal slås sammen til et brud. Det betyder, at den del af Ringedalsvej, der går på tværs mellem de 2 brud, vil blive bortsprængt. Ringedalsvej vil herefter ende blindt på begge sider af bruddet. Fredningsafgørelsen indeholder derfor, også af hensyn til offentlighedens muligheder for adgang til området, bestemmelser, der sikrer, at der kan etableres 2 vende- og parkeringspladser i nærheden af de steder, hvor vejen afbrydes, dvs. parkeringspladsen ved Klondyke syd for Ringegården og øst for Vangbruddet langs Ringedalsvej, som angivet på kort 1. I fredningsforslaget er det foreslået, at der kunne etableres en vendeplads ved Ringegården. Naturklagenævnet har af hensyn til beboerne ved Ringegården fundet, at der ikke bør etableres en vendeplads der, men kun en vende- og parkeringsplads ved Klondyke.

Det bestemmes i fredningen, at cykelstien, der går gennem bruddet (Ringedalsvej) først kan afbrydes, når den nye cykelsti er anlagt.

Endvidere bliver det i fredningen pålagt Hasle Kommune at asfaltere den vejstrækning af Ringedalsvej, der ligger nordøst for Blåskinsdalen, så der kan køre lastbiler på denne strækning. Desuden pålægges det Superfos Construction a/s at opfylde og planere vejkassen, inden der asfalteres.

Efterbehandling.

Naturklagenævnet er enig med Bornholms Amt og Naturbeskyttelsesrådet i, at der bør indsættes en bestemmelse i fredningen om efterbehandling af råstofindvindingsområdet efter indvindingens ophør. Der er derfor indsat en sådan bestemmelse, der svarer til de efterbehandlingsvilkår, der er indsat i tilladelsen til råstofindvinding, og til bestemmelser-

ne om efterbehandling i de 2 fredninger af 11. september 1969 og 29. oktober 1971, som bliver ophævet ved denne fredning.

Offentlighedens adgang til området.

Naturbeskyttelseslovens kapitel 4 giver i vid udstrækning offentligheden adgang til naturen. Bestemmelserne åbner dog ikke mulighed for adgang til udyrkede, privatejede arealer, hvis de er forsvarligt hegnede.

Naturklagenævnet kan tiltræde, at der bør være offentlig adgang til det fredede område, dog ikke inden for råstofindvindingsområdet. Der bør heller ikke være mulighed for, at offentligheden får adgang til kreaturhegnede private arealer i strid med naturbeskyttelseslovens bestemmelse herom.

Bestemmelsen om, at teltslagning ikke er tilladt, medmindre det er tilladt af fredningsnævnet ved skiltning på særligt indrettede pladser, tiltrædes.

Kyststrækningen ved Ringebakkerne udgør en af de vigtigste lokaliteter for klippeklatring på Bornholm. Naturklagenævnet anser det for væsentligt, at der er mulighed for klippeklatring i området. Fredningsforslagets bestemmelse om forbud mod klippeklatring ændres derfor, således at klippeklatring er tilladt, bortset fra i de områder langs kyststrækningen, hvor fredningsnævnet i særlige tilfælde af hensyn til botaniske og ornitologiske værdier har nedlagt forbud mod klippeklatring.

Nævnet finder ikke, at der er grund til at fastsætte regler om kommercielle arrangementer, da sådanne arrangementer kræver tilladelse fra ejeren, dvs. staten ved Skov- og Naturstyrelsen, jf. § 8 i bekendtgørelse nr. 574 af 25. juni 1992 om offentlighedens adgang til at færdes og opholde sig i naturen.

Arealafståelser.

Naturklagenævnet kan ikke tiltræde fredningsforslagets bestemmelse om, at den kommende ejer af de arealer, som Hasle Granit A/S afstår i forbindelse med gennemførelsen af fredningen, skal acceptere de gener i form af støj, støv, rystelser og stennedslag, der uanset overholdelsen af gældende regler og forskrifter kan opstå i forbindelse med den

virksomhed, der udøves inden for råstofindvindingsområdet. Disse forhold bør alene reguleres ved miljøvilkårene i råstoftilladelsen. Bestemmelsen udgår derfor.

Idet fredningsnævnets afgørelse af 21. oktober 1991 og de i § 17 nævnte ældre fredninger ophæves, fastsættes herefter følgende fredningsbestemmelser for det 127 ha store areal af Ringebakkerne, som er angivet på kort 1.

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål:

at regulere forholdet mellem naturbeskyttelses- og råstofindvindingsinteresserne i området, herunder fastlægge brydningsgrænsen og placeringen og udformningen af overjordsdeponeringen, så de landskabelige og miljømæssige hensyn tilgodeses bedst muligt,

at sikre at området efter endt indvinding fremstår som et samlet naturområde, og

at regulere offentlighedens adgang til området, herunder at sikre en omlægning af den regionale cykelsti gennem terrænet.

§ 2. Arealernes tilstand.

Der må ikke foretages terrænændringer eller ændringer i arealernes nuværende tilstand, herunder i vegetationsforholdene, eller etableres anlæg, medmindre dette er umiddelbart tilladt efter de følgende bestemmelser, eller det sker som led i naturpleje efter § 14 eller tillades ved en dispensation efter § 16.

§ 3. Arealernes drift.

a. Dyrkede arealer.

Der må ikke plantes træer eller buske, herunder pyntegrønt og juletræskulturer på de arealer, der er vist på kort 1 med signaturen "dyrket areal".

Fredningen er ikke til hinder for tilplantning på den del af matr. nr. 11a Rutsker, der ligger øst for matr. nr. 11b Rutsker og syd for Ringedalsvej.

b. Udyrkede arealer.

De arealer, der er vist på kort 1 med signaturen "udyrket areal", må ikke tilplantes, gødskes eller behandles med kemiske bekæmpelsesmidler, jf. dog § 8 om overjordsdeponier.

c. Skov.

De skovarealer, som staten ejer i området, er fredskovspligtige. Som noget særligt gælder, at der ikke må dyrkes juletræer og pyntegrønt i kort omdrift, at der ikke må ske renafdrift, og at foryngelse i videst muligt omfang skal ske ved naturlig foryngelse og ved anvendelse af de hjemmehørende løvtræsarter. Desuden skal tynding ske ved plukhugst. Hugst af nåletræer er dog tilladt.

Skovbevoksningen på matr. nr. 103ac, 103o og 103aq syd og øst for Ringedalsvej og vest for brydningsområdet skal opretholdes, så længe der brydes granit. Tyndingshugst er tilladt.

d. Haver.

Uanset bestemmelserne i §§ 1 og 2 må der foretages beplantning m.v. i eksisterende haver.

§ 4. Hegn.

Der må ikke opsættes hegn, bortset fra sædvanlige kreaturhegn. Det er endvidere tilladt at opsætte hegn i haver, i forbindelse med regulering af offentlighedens adgang til området og ved naturpleje.

§ 5. Søer, vandhuller og vandløb.

Fredningen er ikke til hinder for, at det tidligere system af mølledamme ved vandmøllen på matr. nr. 103df i den nordlige del af fredningsområdet genskabes, eller for en eventuel opfyldning eller rørlæg-

ning af afvandingsgrøften i skellet mellem matr. nr. 12b og 12z øst for Almeløkkebruddet.

§ 6. Bebyggelse og andre anlæg.

Der må ikke opføres bebyggelse, herunder kiosker, skure, lysthuse eller lignende, og der må ikke opstilles campingvogne. Der må heller ikke opstilles andre faste konstruktioner og anlæg, herunder vindmøller, el- og kommunikationsmaster, og der må ikke føres elkabler i form af luftledninger over det fredede område.

På Ringegården, matr. nr. 103p, kan der, efter tegninger godkendt af fredningsnævnet, foretages om- og genopbygning og opføres nyt stuehus, og de nuværende bygninger kan anvendes til pensionatsformål.

Fredningen er ikke til hinder for, at der træffes de fornødne foranstaltninger med henblik på tilførsel af vand, el, telefonforbindelse og lignende til bygninger m.v. i området, herunder til brug for råstofindvindingsvirksomheden.

Fredningen er ikke til hinder for, at vandmøllen på matr. nr. 103df bliver vedligeholdet og restaureret. Der kan i forbindelse med restaureringsarbejder foretages fornøden rydning af beplantningen omkring vandmøllen.

§ 7. Affald.

Henlæggelse eller anbringelse af affald, herunder henstilling af ud-rangerede maskiner og anlæg m.v., må ikke finde sted.

§ 8. Overjordsdeponier.

Overjordsdeponier, herunder støjvolde, må kun anlægges med en placering og maksimal højde, som angivet på kort 2, 2a, 2b, 3 og 3a.

Fredningen er ikke til hinder for, at skråningerne på overjordsdeponierne tilplantes. Beplantningen må dog ikke være højere end den maksimale højde for deponierne. Undtaget herfra er det areal på Almegården, matr. 11a, 12a og 12b, som er udlagt til overjordsdeponi, jf. kort 2. Dette areal må beplantes i sin helhed, dog kun med løvtræer og buske.

Beplantningen på støjvolden øst for Almeløkkebruddet (jorddepot 1) må dog ikke være højere end den eksisterende beplantning øst for volden.

Fredningen er ikke til hinder for, at jorddepoterne A, B og 1, jf. kort 1 og 2, fjernes efter brydningens ophør.

§ 9. Veje og parkeringspladser.

Den del af Ringedalsvej, der går på tværs mellem Vang- og Almeløkkebruddet kan nedlægges i forbindelse med, at de 2 brud bliver lagt sammen. Forinden det sker skal den til enhver tid værende ejer eller bruger af virksomheden, der bryder granit i området, sørge for, at vand- og elforsyningen til Ringegården og de 2 nærliggende boliger bliver omlagt.

I forbindelse med nedlæggelse af den ovennævnte strækning af Ringedalsvej pålægges det Hasle Kommune at asfaltere den ca. 200 m lange strækning af Ringedalsvej, der ligger nordøst for Blåskinsdalen, så der også kan køre lastbiler på denne del af Ringedalsvej. Det pålægges den til enhver tid værende ejer eller bruger af virksomheden, der bryder granit i området, at opfylde og planere vej-kassen, inden der asfalteres.

Kørsel til råstofindvindingsområdet må for tung trafiks vedkommende kun ske ad den eksisterende adgangsvej Ringedalsvej fra Borrelyngvej til Almeløkkebruddet, jf. kort 1. Der er endvidere adgang for kørsel med person- og varebiler til brydningsområdet ad Ringedalsvej fra vejen Vang.

Der må ikke anlægges nye veje og parkeringspladser eller foretages udvidelser af eksisterende veje, bortset fra:

- To parkeringspladser for personbiler på matr. nr. 103ak og 103s ved Klondyke og den østlige del af Ringedalsvej, som angivet på kort 1.
- Udvidelse og udretning af Ringedalsvej fra Borrelyngvej og forbindelsesvejen mellem Ringedalsvej og brydningsområdet til en bredde på op til 8 meter eksklusiv rabat.

- Udvidelse til en bredde på op til 6 meter eksklusiv rabat og forbedring af den sydlige del af Ringedalsvej, der er adgangsvej til ejendommene på Ringedalsvej nr. 1, 3 og 14, matr. nr. 103ao, 103an og 103p.

§ 10. Stier.

De eksisterende stier i området (herunder redningsstien) må ikke nedlægges. Bropassagen over tilkørselsvejen til moleanlægget skal desuden bevares med den nuværende placering.

Der må kun med fredningsnævnets forudgående godkendelse anlægges nye gang- og cykelstier i fredningsområdet.

Det pålægges Bornholms Amt at omlægge den regionale cykelstiforbindelse i et tracé øst for indvindingsområdet mellem punkt C og D som skitseret på kort 1. Fredningen er dog ikke til hinder for, at cykelstien anlægges over matr. nr. 11a og 11b fra punkt D til Jons Kapelvej. Omlægningen skal ske senest 1 år efter, at de 2 støjvolde øst for Almeløkkebruddet på matr. nr. 12a, 12b og 11a er etableret. Ringedalsvejen kan afbrydes ved de på kort 1 angivne punkter A og B, når den regionale cykelsti er omlagt. Der opstilles ved amtets foranstaltning bomme, hvor cykelstien støder til arbejdskørevejen og Ringedalsvej angivet ved punkterne C og D på kort 1.

§ 11. Råstofindvindingsområdet inklusiv arbejdszonerne.

Så længe det er tilladt at indvinde granit viger fredningsbestemmelserne inden for råstofindvindingsområdet inklusiv arbejdszonerne for de foranstaltninger, der er nødvendige for brydningen og produktionen. Brydningsgrænsen fremgår af kort 1 og 4.

Klippevæggene skal efter endt brydning være stabile med stejlest hældning på 8° målt i forhold til lodret plan og med plateauer på mindst 3 m efter hver 30 meters dybde.

De arbejdszoner, der er udlagt omkring store dele af bruddet, jf. kort 4, må alene anvendes til arbejdskørsel og midlertidig anbringelse af materiel i forbindelse med brydning nær indvindingszonens grænse.

Arbejdszonerne udgør en 10 meter bred zone af det naturlige terræn. Langs den østlige brydningsgrænse er arbejdszonen dog 8 meter bred, bortset fra den nordligste del, hvor afgrænsningen af zonen fremgår af kort 4. Arbejdszonen kan ryddes, og der kan opsættes hegn for at afgrænse arbejdszonen og vendepladser mod den del af fredningsområdet, der ligger uden for arbejdszonen.

Forbudet mod bebyggelse m.v. inden for skovbyggelinien, jf. naturbeskyttelseslovens § 17, stk. 1, gælder ikke, så længe der indvindes granit.

§ 12. Efterbehandling af råstofindvindingsområdet og arbejdszonerne.

Når stenbrydningen er ophørt, skal den virksomhed, der senest har brudt granit, eller ejeren af indvindingsområdet efterbehandle, så området kan indgå i det samlede naturområde. Som led i efterbehandlingen skal færdigudsprængte klippesider sikres mod nedfald efter sidste sprængning, og alle tekniske anlæg, maskiner, bygninger m.m. skal fjernes senest 2 år efter endt anvendelse.

Efterbehandlingen skal senest være afsluttet 2 år efter indvindingens ophør.

Efterbehandlingen skal foretages i overensstemmelse med den efterbehandlingsplan, der skal udarbejdes ifølge tilladelsen til råstofindvinding. Findes en sådan plan ikke, skal efterbehandlingen foretages efter forhandling med fredningsnævnet, som skal anmode Bornholms Amt om en udtalelse om, hvordan området skal efterbehandles.

§ 13. Offentlighedens adgang.

Der er offentlig adgang til området. Der er dog ikke adgang til råstofindvindingsområdet.

Klippeklatring på kyststrækningen inden for det fredede område er tilladt, bortset fra de steder hvor fredningsnævnet i særlige tilfælde af hensyn til botaniske og ornitologiske værdier har nedlagt forbud mod klippeklatring.

Campering er ikke tilladt.

Teltslagning og anvendelse af åben ild er ikke tilladt, medmindre fredningsnævnet har tilladt det ved skiltning på særligt indrettede pladser.

Færdsel med motorkøretøjer og cykler må kun ske i overensstemmelse med skiltningen i området.

Der må kun parkeres på de parkeringspladser, der er angivet på kort 1.

Fredningen er ikke til hinder for, at ejeren af matr. nr. 12b benytter den regionale cykelsti til arbejdskørsel.

Fredningen er ikke til hinder for, at der efter brydningens ophør skabes adgang for offentligheden til det tidligere indvindingsområde.

Det pålægges Bornholms Amt og staten ved Skov- og Naturstyrelsen at sørge for skiltning til orientering om stiforløb og områdets natur- og kulturværdier samt om særlige steder, hvor klippeklatring eventuelt ikke er tilladt.

Fredningen er ikke til hinder for, at virksomheden efter godkendelse af Bornholms Amt opsætter skilte ved veje og stier, der fører til indvindingsområdet for at advare imod sprængninger.

Kortvarige afspærringer af veje og stier i forbindelse med sprængninger er tilladt inden for det fredede område.

§ 14. Naturpleje.

Til opfyldelse af fredningens formål kan der iværksættes plejeforanstaltninger, der skønnes egnede til at forbedre forholdene for dyre- og plantelivet og offentlighedens adgang til området, f.eks. ved rydning af selvsåning, græsning, slåning m.v.

Plejen skal ske efter de til enhver tid gældende regler, for tiden Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 551 af 22. juni 1992 om pleje af fredede arealer og fortidsminder samt om tilsyn.

Plejen skal ske efter en langsigtet plejeplan, som er i overensstemmelse med fredningens formål og fredningens bestemmelser i øvrigt. Den langsigtede plejeplan udarbejdes af plejemyndighederne (Skov- og Naturstyrelsen og Bornholms Amt) efter forhandling med de berørte ejere.

§ 15. Arealafståelser.

Til staten ved Miljø - og Energiministeriet afstås i forbindelse med fredningens gennemførelse følgende arealer, i alt 14,6 ha:

- 1) Matr. nr. 103s (4,7 ha), matr. nr. 13i (0,2 ha) og en del af matr. nr. 103o (ca. 2,6 ha) alle Rutsker.
- 2) En del af matr. nr. 103dø (ca. 3,6 ha), en del af matr. nr. 103q (ca. 0,8 ha), en del af matr. nr. 103bc (0,02 ha), en del af matr. nr. 103bb (ca. 1 ha) og en del af matr. nr. 103r (ca. 1,7 ha) alle Rutsker.

Afståelsen anses i økonomisk henseende for at være sket på datoen for Naturklagenævnets afgørelse.

Alle rettigheder til eller over de afståede arealer bortfalder, bortset fra de byrder af offentligretlig karakter, der er tinglyst på ejendommene.

Udstykning i forbindelse med afståelsen af de under 1) og 2) nævnte arealer sker ved statens foranstaltning og på statens bekostning. Staten overtager besiddelsen af de afståede arealer 2 måneder efter påkrav herom.

Udstykning af den regionale cykelsti og ekspropriationserstatning i forbindelse med afståelsen af arealet sker ved Bornholms Amts foranstaltning og på amtets bekostning.

§ 16. Dispensationer efter naturbeskyttelsesloven.

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra bestemmelserne i §§ 2-10 og § 13, når det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50.

I henhold til naturbeskyttelseslovens § 38, stk. 6, erstatter denne fredning de fornødne dispensationer efter:

- naturbeskyttelseslovens § 4 (sten- og jorddiger) til etablering af samtlige jorddeponier og til omlægning af den regionale sti gennem området, jf. §§ 8 og 10.
- naturbeskyttelseslovens § 3 (beskyttede naturtyper) til at ændre i tilstanden af søer, vandhuller og vandløb inden for brydningsområdet i forbindelse med brydningen.

§ 17. Ophævelse af ældre fredninger.

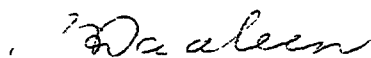
Følgende fredningskendelser og -deklARATIONER ophæves for så vidt angår de arealer, der er omfattet af denne fredningsafgørelse:

- Fredningsnævnets kendelse af 23. september 1938 og Overfredningsnævnets kendelse af 12. december 1939 om fredning af ejendommen Tuleborg for så vidt angår matr. nr. 13o, Rutsker.
- Deklaration af 14. marts 1968 om fredning af Dalsly for så vidt angår matr. nr. 103u Rutsker.
- Fredningsnævnets kendelse af 26. februar 1971 om ændring af den ovennævnte deklARATION af 14. marts 1968.
- Deklaration af 11. september 1969 om fredning af Vangbruddet og Ringedalen vedrørende matr. nr. 13i, 103o, 103r, 103s, 103ø, 103aa, 103ab, 103ac, 103ae og 103aq.
- Fredningsnævnets kendelse af 15. december 1969 og Overfredningsnævnets kendelse af 29. oktober 1971 om fredning af Almeløkkebruddet og det kystnære område nord og syd for Almeløkkebruddet vedrørende matr. nr. 103b, 103i, 103n, 103p, 103q, 103bb og 103bc.
- * - Deklaration af 28. januar 1988 om fredning af et areal mellem Vang- og Almeløkkebruddet ind mod Ringedalen vedrørende matr. nr. 103o, 103ø, 103aa, 103ab og 103ac, Rutsker.

ikke fredning - kopi vedhæftet
NKN's afgørelse.

- Fredningsnævnets kendelse af 21. oktober 1991 om fredning af et kystnært område på 2 ha nord for Ringegården vedrørende matr. nr. 103bb, 103q og 103dø.

På Naturklagenævnets vegne

Inger Vaaben
viceformand

Afgørelsen er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. naturbeskyttelseslovens § 82. Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. lovens § 88, stk. 1.

Fortegnelse

over ejendomme, der er helt eller delvis omfattet af Naturklagenævnets afgørelse af 24. juli 1997 om fredning af Ringebakkerne (sag nr. 97-111/400-0001).

Rutsker:

Matr. nr. 103df, 103bx, 103cm, 13o, 103ak, 103h, 103ag, 103ah, 103u, 103r, 103ae, 103ø, 103s, 103aa, 103ab, 103ac, 103aq, 103bb, 103bc, 103q, 103dø, 103o, 103n, 13i, 134, aa, 103p, 103i, 103b, 103m, 101, 11a, 12g, 11b, 12b, 12a, 103ao, 103am, 103 an, 103al, og et umatrikuleret areal langs kysten.

Matr.nr. 103o, 103ø, 103aa,
103ab og 103ac, Rutsker.

AKTBILAG
NKN J.nr.
19 MAJ 1994

STEMPELMÆRKE
RØNNE

Stempelafgift
kr. 50,-.
Tinglysningsafgift
kr. 400,-.

BORNHOLMS AMTSKOMMUNE
TEKNISK FORVALTNING
ØSTRE RINGVEJ 1
3700 RØNNE

KUN GYLDIGT MED AFSTEMPLING AF
DOMMERKONTORETS KASSEKONTROLAPPARAT
C 495134

28.01.88 10:14
0000450.00
050469 SM

DEKLARATION

Efter aftale mellem ejeren af matr. nr. 103o, 103ø, 103aa, 103ab og 103ac, Rutsker, og Bornholms Amtsråd om forbud mod råstofindvinding og fredning af de på vedhæftede plan viste arealer pålægges der de omhandlede ejendomme og de til enhver tid værende ejere af disse følgende servitutter henholdsvis forpligtelser:

1. De på planen med vandret skravering viste arealer fredes således, at der ikke må:

a) opføres bygninger, skure, boder, master og lignende indretninger,

b) foretages beplantning eller hugst uden efter amtsrådets tilladelse, eller finde opdyrkning sted. Det skal dog stå amtsrådet frit, uden bekostninger for ejeren, at søge sådanne foranstaltninger med hensyn til stedets vegetation gennemført, som kan have betydning for landskabet. Eventuel hugst ved sådanne foranstaltninger tilfalder ejeren,

c) anlægges veje eller stier ud over de eksisterende, idet det dog skal stå amtsrådet frit, uden bekostning for ejeren, at anlægge eller medvirke til anlæg af veje og stier, som måtte ønskes af hensyn til offentlighedens adgang til området,

d) foretages sprængninger, indrettes stenbrud eller på anden måde gøres indgreb i de eksisterende forhold, idet det dog skal stå amtsrådet frit, uden bekostning for ejeren, at lade foretage sådanne reguleringer, som måtte være ønskelige af hensyn til stedets karakter og offentlighedens adgang,

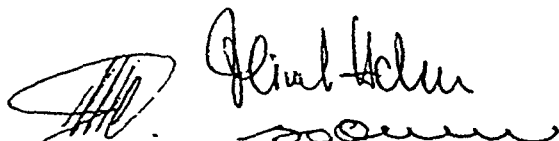
e) finde udstykning eller erhvervsmæssig udnyttelse sted. Kontrolleret kvægavl og dertil fornøden hegning og kontrolleret skovdrift kan eventuelt tillades af amtsrådet.

2. På de på planen med skrå skravering viste arealer skal skovbevoksningen opretholdes indtil fjernelse måtte blive nødvendig for anvendelse af arealerne til granitbrydning.
3. Granittransport over land fra bruddene, herunder også tom-kørsel med lastbiler, skal ske mod syd til Borrelyngvej og må kun undtagelsesvis og efter anmeldelse til kommunen og amtskommunen ske ad Ringedalsvej mod Vang.

De under 1. anførte bestemmelser er ikke til hinder for, at sprængstoflageret med tilhørende adgangsvej kan opretholdes, eller at eksisterende "arbejdsveje" til den interne transportvej, som vist på deklarationskort, efter aftale med amtskommunen kan forlægges inden for det 10 m brede fredede område vest for den interne transportvej.

Påtaleretten overfor nærværende deklaration tilkommer Bornholms Amtsråd, og for pkt. 3's vedkommende tillige Hasle kommunalbestyrelse.

Foranstående bestemmelser begæres tinglyst som servitutstiftende på matr. nr. 103o, 103ø, 103aa, 103ab og 103ac, Rutsker, idet der om de på ejendommen hvilende servitutter og andre byrder henvises til bladet i tingsbogen.

Hasle Granit A/S

Hasle den 11.01.88

Bornholms amtsråd

Rønne den 28 JAN. 1988

Herved meddeles samtykke til tinglysning af foranstående servitutbestemmelser i henhold til § 36 i lov om kommuneplanlægning, jvnfør lovbekendtgørelse nr. 391 af 22.6.1985, idet tilvejebringelse af lokalplan ikke er påkrævet.

Hasle kommunalbestyrelse

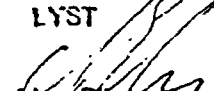
.....
Hasle kommunalbestyrelse

Hasle den 18.01.88

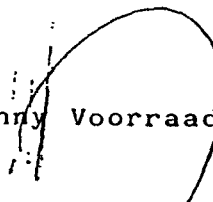
INTEGERT I DAGSLOGEN

28.01.88 001475

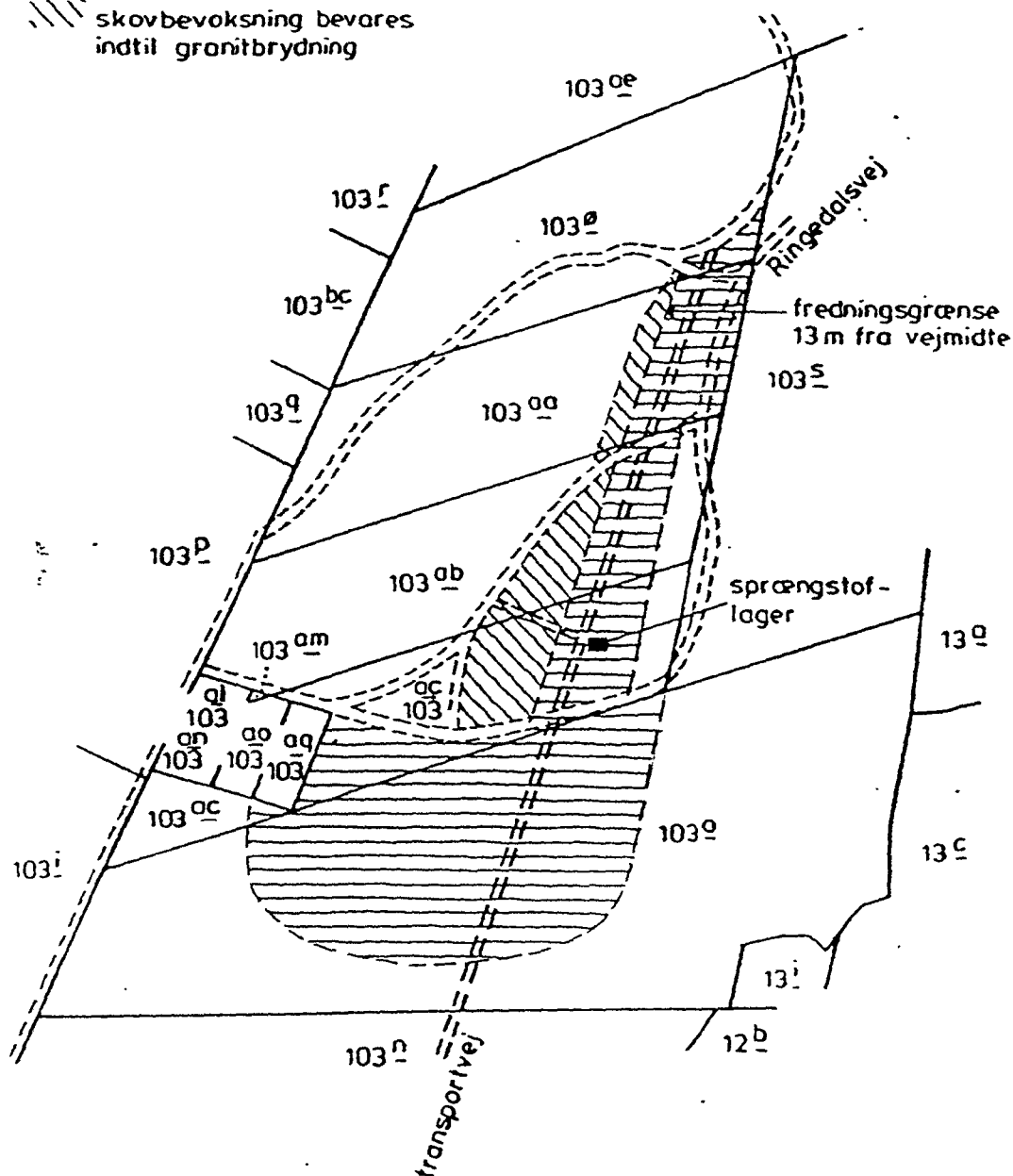
BETTINGEN
LYST

Alex Blustussen
FM.

Knud Andersen

Jenny Voorraad

fredes
 skovbevoksning bevares
 indtil granitbrydning

Deklarationskort

vedrørende

matr.nr. 103°, 103^ø, 103^{aa}, 103^{ab} og 103^{ac}

Rutsker

Hasle kommune

Bornholms amt

Udfærdiget i antedning af tinglysning af deklaration om fredning.

1 : 4000

Bornholms amtskommune

Teknisk forvaltning

KEG. NR. 7835.00

**Naturklagenævnets afgørelse
af 24. juli 1997
om erstatning i anledning af fredning af Ringebakkeområdet
i Hasle Kommune, Bornholms Amt
(sag nr. 97-111/400-0001).**

Fredningsnævnet for Bornholms Amt traf den 21. oktober 1991 afgørelse om erstatning i anledning af den kendelse om fredning af et 2 ha stort område i Ringebakkerne, der blev afsagt samme dag.

Ejeren af arealet (Hasle Granit A/S) havde givet afkald på erstatning, såfremt der via fredningen blev givet mulighed for deponering af overjord på en stor del af det fredede areal og mulighed for råstofindvinding på andre arealer. En forpagter af en del af arealet fik tilkendt en erstatning på 10.000 kr. Fredningsnævnets kendelse om erstatning blev ikke påklaget til Overfredningsnævnet.

Efter at Danmarks Naturfredningsforening havde anket fredningsnævnets kendelse om fredningen, indledte foreningen forhandlinger med Hasle Granit A/S og forelagde en skitse til en såkaldt "helhedsløsning" ved Overfredningsnævnets besigtigelse og møde i august 1992 i anledning af foreningens klage over fredningskendelsen.

Ved "helhedsløsning" sigtede foreningen for det første til en løsning for hele det langt større område, hvor virksomheden havde ret til at bryde granit, men havde store vanskeligheder med at komme af med overjorden og for omgivelserne til dette område. I ordet "helhedsløsning" lå for det andet, at der skulle sigtes ikke blot på en samlet fredningsmæssig løsning, men også på en løsning, der fastlagde omfanget af og vilkårene for en tilladelse efter råstofloven til granitbrydning efter år 2003, hvor virksomhedens nuværende brydningsret ophører. Overfredningsnævnet besluttede på den baggrund at udsætte sagen og

anmodede de berørte parter om at udarbejde et nyt fredningsforslag, der byggede på naturfredningsforeningens skitse.

Et nyt forslag til fredning af 127 ha i Ringebakkerne, hvoraf en stor del allerede var omfattet af fredningsbestemmelser, blev forelagt Naturklagenævnet den 26. maj 1994. Nævnet tilkendegav den 12. september 1994, at nævnet var indstillet på at gennemføre en fredning med det foreslåede hovedindhold under forudsætning af, at der blev givet en brydningstilladelse efter råstofloven for et åremål efter 2003, og at der blev gennemført en ændring af regionplanen efter forudgående vurdering af råstofbrydningens indvirkning på miljøet (VVM-tillæg).

Bornholms Amt vedtog den 21. december 1995 et VVM-tillæg og meddelte den 22. december 1995 en råstofftilladelse til brydning af granit indtil år 2026. Begge afgørelser blev påklaget til Naturklagenævnet.

Naturklagenævnet har i dag truffet afgørelse om fredning af 127 ha i Ringebakkerne. Fredningen er baseret på et endeligt fredningsforslag, som Skov- og Naturstyrelsen fremsendte den 26. april 1996. Forslaget blev fremsendt på vegne af Skov- og Naturstyrelsen, Danmarks Naturfredningsforening og Superfos Construction a/s og er udarbejdet i en arbejdsgruppe, hvori også Bornholms Amt og Hasle Kommune har deltaget.

De fremsatte erstatningskrav.

Fredningsområdet omfatter flere grundejere end den oprindelige fredning på 2 ha, og Naturklagenævnet har derfor anmodet de ejere, der nu er omfattet af fredningen, om at fremkomme med deres eventuelle erstatningskrav.

Superfos Construction a/s.

Superfos Construction a/s har anmodet om at få dækket de udgifter, der er afholdt, og som skal afholdes i forbindelse med gennemførelsen af "helhedsløsningen".

Disse udgifter udgør køb af Bukkegården syd for Almeløkkebruddet, som blev købt i 1994 til råstofindvindingsformål som erstatning for det areal på 5 ha, som amtets oprindelige fredningsforslag fra 1990 omfattede, retablering af vand- og elforsyningen til de 3 beboelser midt i området som følge af bortsprængningen af Ringedalsvej samt et beløb, som Superfos skal udbetale til ejeren af Almegården øst for Almeløkkebruddet som en ulempeerstatning på grund af arbejderne med jorddeponering.

ring på ejendommen. Endelig har virksomheden anmodet om at få erstatning for Ringedalen, som det er bestemt i fredningen af Ringebakkerne, at staten skal overtage.

Jens Ørberg, der ejer Ringegården, Ringedalsvej 14, har anmodet om at få tilkendt en samlet erstatning på 810.000 kr.

Jens Ørberg har bl.a. anført, at en bortsprængning af en del af Ringedalsvej vil betyde, at der ikke længere vil være adgang til hans ejendom fra nord. Jens Ørberg har på den baggrund anmodet om at få tilkendt en erstatning på 50.000 kr. for manglende vejadgang til Vang by, og om at få tilkendt 200.000 kr. til udbedring af den tilbageværende del af Ringedalsvej mod syd samt 30.000 kr. for fremtidige udgifter til snerydning af denne vej.

Jens Ørberg har endvidere krævet en erstatning på 530.000 kr. for manglende indtjening ved drift af et cykelpensionat som følge af omlægningen af Ringedalsvej. Jens Ørberg har anført, at der tidligere er meddelt landzonetilladelse til at drive cykelpensionat på Ringegården. Denne tilladelse er dog aldrig udnyttet og er nu bortfaldet. Jens Ørberg har endvidere oplyst, at han for øjeblikket har opgivet tanken om at etablere cykelpensionatet.

Niels Degett, der ejer Ringedalsvej 1, har fremsat krav om en erstatning på 180.000 kr., hvis fredningen gennemføres. Erstatningspåstanden er begrundet med, at beløbet udgør forskellen mellem den værdi, som ejendommen ville have haft, hvis granitbruddet ikke fandtes, og den aktuelle værdi på 120.000 kr., som ejendomsværdien er sat ned til på grund af ulemperne fra granitbrydningsvirksomheden. Niels Degett har desuden anført, at han ønsker at blive holdt skadesløs for udgifterne til retablering af el- og vandforsyningen til ejendommen i forbindelse med bortsprængning af den del af Ringedalsvej, der går mellem Vang- og Almeløkkebruddet.

Leo Nielsen, Borrelyngvej 16, har krævet erstatning for, at det ifølge fredningsbestemmelserne ikke er tilladt at plante juletræer på de områder, der i forslaget er udlagt som "dyrket areal".

Bornholms Amt har anført, at amtet ønsker at blive holdt skadesløs for udgifterne til anlæg af den ny cykelsti, som fredningen pålægger amtet at anlægge. Det fremgår af sagen, at udgifterne til anlæg af cykelstien på baggrund af tilbud indhentet fra entreprenørvirksomheder vil beløbe sig til mellem 2.525.000 kr. og 2.850.000 kr. Bornholms Amt har i

den forbindelse oplyst, at amtet selv vil kunne anlægge cykelstien for 2.220.000 kr.

Hasle Kommune har tilbudt mod betaling at asfaltere en ca. 200 m lang strækning af Ringedalsvej, der ligger nordøst for Blåskinsdalen, og som ikke er tilstrækkeligt funderet til, at der kan køre lastbiler på denne del af vejen. Superfos Construction a/s vil opfylde og planere vejstrækningen. Hasle Kommune har anslået, at arbejdet maksimalt vil koste 55.600 kr.

Bornholms Amt har anmodet Naturklagenævnet om at pålægge staten at udrede 90 % af den samlede erstatning efter naturbeskyttelseslovens § 49, stk. 5.

Afgørelse.

I sagens behandling har deltaget 9 af Naturklagenævnets 10 medlemmer.

Naturklagenævnet skal enstemmigt udtale:

Naturklagenævnet har i dag truffet afgørelse om fredning af Ringebakkerne i Hasle Kommune efter naturbeskyttelseslovens kapitel 6. Da fredningsforslaget er blevet væsentligt ændret under Naturklagenævnets behandling af sagen, så fredningen nu omfatter 127 ha, mens fredningskendelsen af 21. oktober 1991 kun omfattede et areal på 2 ha, er grundlaget for fredningsnævnets erstatningskendelse af 21. oktober 1991 som følge heraf ændret.

Naturklagenævnet fastsætter herefter erstatningen således:

Superfos Construction a/s tilkendes en samlet erstatning på 3.964.000 kr.

Erstatningen er fastsat således, at Superfos Construction a/s bliver holdt skadesløs for udgifterne til købet af ejendommen Bukkegården. Overtagelsen var nødvendig, for at virksomheden kunne få rådighed over et brydningsværdigt område af samme størrelsesorden som det kystnære areal, som ifølge fredningen afgives til staten. Endvidere tilkendes der erstatning for statens overtagelse af Ringedalen. Superfos Construction a/s bliver yderligere holdt skadesløs for andre udgifter, som virksomheden har pådraget sig, herunder til omlægning af el- og

vandforsyningen til Ringegården og de 2 nærliggende ejendomme samt til overjordsdeponering på Almegården.

Det erstatningskrav, som ejeren af Ringegården Jens Ørberg har fremsat, kan ikke imødekommes, da fredningen ikke i forhold til de hidtil gældende fredningsbestemmelser skønnes at ville påføre ejendommen ulemper af et omfang, der vil nedsætte værdien eller i øvrigt indskrænke brugen af ejendommen. Det er også indgået i overvejelserne, at der har været indvundet granit i Ringebakkerne siden slutningen af 1800-tallet.

Nedlæggelse af den del af Ringedalsvej, der går på tværs mellem Almeløkke- og Vangbruddet, vil medføre, at der ikke længere vil være vejadgang fra nord til Ringegården. Da der fortsat vil være vejadgang til ejendommen fra syd, kan bestemmelsen om nedlæggelse af en del af Ringedalsvej ikke udløse erstatning, heller ikke for så vidt angår udgifter til snerydning af vejen.

Der kan heller ikke tilkendes erstatning for manglende indtjening ved en eventuel drift af et cykelpensionat som følge af omlægningen af Ringedalsvej. Der er herved lagt vægt på, at der ikke er eller har været etableret cykelpensionat på ejendommen, og at fredningen ikke er til hinder for, at der kan etableres cykelpensionat på Ringegården.

I godtgørelse for advokatombkostninger under sagens behandling i Naturklagenævnet tilkendes Jens Ørberg 18.000 kr.

Der findes ikke grundlag for at tilkende Leo Nielsen erstatning i forbindelse med, at det i fredningen bestemmes, at der ikke må plantes træer eller buske, herunder juletræskulturer på landbrugsarealer. De landbrugsarealer, der er omfattet af fredningen, blev allerede fredet ved Overfredningsnævnets kendelse af 29. oktober 1971. I denne fredning bestemmes det, at der ikke må ændres i den bestående tilstand. Endvidere bestemmes det, at den landbrugsmæssige udnyttelse, der "for tiden finder sted" kan fortsætte. Den daværende ejer fik tilkendt erstatning for de pålagte bestemmelser.

Bestemmelsen om, at der ikke må plantes juletræer på Leo Nielsens ejendom er således ikke en skærpelse af de eksisterende fredningsbestemmelser og kan derfor ikke udløse erstatning.

I forhold til de hidtil gældende fredningsbestemmelser skønnes fredningen ikke at ville påføre Niels Degetts ejendom ulemper af et omfang, der vil nedsætte ejendommens værdi, og det pågældende erstat-

ningskrav kan derfor ikke imødekommes. Nævnet har også taget i betragtning, at der har været indvundet granit i Ringebakkerne siden slutningen af 1800-tallet.

Bornholms Amt tilkendes en erstatning på 2.220.000 kr. for udgifterne til omlægning af den regionale cykelsti, som bliver afbrudt som følge af fredningen.

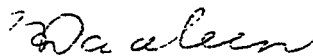
Hasle Kommune tilkendes en erstatning på 55.600 kr., fordi det i fredningen bestemmes, at Hasle Kommune skal asfaltere en strækning af Ringedalsvej.

Erstatningsbeløbene forrentes fra datoen for Naturklagenævnets afgørelse med en årlig rente, der svarer til Danmarks Nationalbanks diskonto.

Under henvisning til erstatningsbeløbets størrelse og den nationale betydning af Ringebakkerne udreder staten ved Miljø- og Energiministeriet 90 % af den samlede erstatning på 6.257.600 kr. og Bornholms Amt 10 %.

Naturklagenævnets afgørelse af erstatningsspørgsmålene kan efter naturbeskyttelseslovens § 45 påklages til Taksationskommissionen af de ejere, der har indbragt fredningsnævnets erstatningsafgørelse for Naturklagenævnet, eller for hvis vedkommende Naturklagenævnet har skærpet fredningsbestemmelserne eller nedsat erstatningen. Afgørelsen kan endvidere påklages af Bornholms Amt og af miljø- og energiministeren. Klagefristen er 4 uger fra den dag, Naturklagenævnets afgørelse er meddelt den klageberettigede. Klage indgives til Naturklagenævnet, Frederiksborggade 15, 1360 København K.

På Naturklagenævnets vegne

Inger Vaaben
viceformand

NATURKLAGENÆVNET>

24. juli 1997

J.nr.: 97-41/400-0002

KPA

REG. NR. 7835.00.

Afgørelse

i sagen om råstofindvinding i Ringebakkerne i Hasle Kommune.

Bornholms Amtsråd meddelte den 22. december 1995 Superfos Construction a/s tilladelse i henhold til råstoflovens § 7 og landbrugslovens § 7 a til at indvinde granit samt til at deponere overjord på matr. nr. 103r, 103n m.fl. Rutsker.

Tilladelsen er påklaget til Naturklagenævnet af Superfos Construction a/s, Vang Grundejer- og beboerforening, Embedslægeinstitutionen for Bornholms Amt og 11 omboende.

Sagsfremstilling.

Råstofindvindingen i Ringebakkerne er hidtil foregået på grundlag af 2 anerkendte anmeldelser fra 1973 og 1974 om granitbrydning i Vang- og Almeløkkegranitbrud. Afgrænsningen af granitbrydningsområderne er fastlagt i en fredningsdeklaration af 11. september 1969 og i Overfredningsnævnets kendelse af 29. oktober 1971 samt i en aftale, Ringebakkeaftalen, der blev indgået i 1987 mellem Hasle Granit A/S og de offentlige myndigheder om regulering af indvindingsforholdene. Baggrunden for Ringebakkeaftalen var, at granitbrydningen medførte miljømæssige, trafikale og landskabsmæssige problemer. Aftalen indeholdt en rammeplan for råstofindvindingen og for den rekreative anvendelse af Ringebakkeområdet indtil den 1. juli 2003, hvor de anmeldte rettigheder til granitindvindingen udløber.

Aftalen var udarbejdet af et udvalg med repræsentanter for Hasle Granit A/S, Skov- og Naturstyrelsen, Bornholms Amt og Hasle Kommune og under medvirken af Danmarks Naturfredningsforening og Vang Grundejerforening. Aftalen indebar bl.a., at der blev fastsat retningslinier for støj og rystelser, og at der blev etableret en intern kørevej mellem Vang- og

Almeløkkebruddet for dels at undgå tung trafik gennem Vang by, dels at adskille brydningskørslen og den rekreative færdsel.

Da granitindvindingen imidlertid udviklede sig anderledes end forudsat, og da Hasle Granit A/S i 1989 ønskede at indvinde granit på et areal ud mod kysten, der ikke var fredet, men som var omfattet af de anmeldte rettigheder, rejste Bornholms Amt en fredningssag. Efter en række drøftelser mellem de involverede parter afsagde Fredningsnævnet for Bornholms Amt i 1991 en erstatningsfri fredningskendelse til sikring af 2 ha af kysten mod granitbrydning. Kendelsen blev accepteret af Hasle Granit A/S, amtet og kommunen, men blev påklaget af Danmarks Naturfredningsforening, bl.a. fordi foreningen ønskede et større kystareal sikret, og fordi foreningen var imod, at der kunne deponeres overjord på en stor del af det fredede areal.

Efter at Danmarks Naturfredningsforening havde anket fredningsnævnets afgørelse, indledte foreningen forhandlinger med Hasle Granit A/S og forelagde en skitse til en såkaldt "helhedsløsning" ved Overfredningsnævnets besigtigelse og møde i august 1992 i anledning af foreningens klage over fredningskendelsen. Ved "helhedsløsning" blev der for det første sigtet til en løsning for hele det langt større område, hvor virksomheden har ret til at bryde granit, men har store vanskeligheder med at komme af med overjorden og for omgivelserne til dette område. Men i ordet "helhedsløsning" lå også, at der skulle sigtes ikke blot på en fredningsmæssig løsning, men tillige på omfanget af og vilkårene for en tilladelse efter råstofloven til granitbrydning efter år 2003, hvor virksomhedens nuværende brydningsret ophører. Nævnet besluttede at udsætte sagen, idet man anmodede de berørte parter om at udarbejde et nyt fredningsforslag, der byggede på naturfredningsforeningens skitse.

Et nyt forslag til fredning blev den 26. maj 1994 forelagt Naturklagenævnet. Nævnet tilkendegav den 12. september 1994, at nævnet var indstillet på at gennemføre en fredning med det foreslåede hovedindhold under forudsætning af, at der blev givet en brydningstilladelse efter råstofloven for et åremål efter 2003, og at der blev gennemført en ændring af regionplanen efter forudgående vurdering af råstofbrydningens indvirkning på miljøet (VVM-tillæg).

Bornholms Amt vedtog den 21. december 1995 et VVM-tillæg til Regionplan 1993 med retningslinier for råstofindvindingen i Ringebakkerne og gav den 22. december 1995 Superfos Construction a/s tilladelse til granitbrydning i området indtil den 31. december 2025. Begge afgørelser er påklaget til Naturklagenævnet, og nævnet har behandlet disse 2 klagesager sideløbende med behandlingen af fredningsforslaget.

I råstoftilladelsen er det anført, at der kun må indvindes 150.000 m³ fast klippe pr. år indtil den 1. juli 2003, hvor de anmeldte rettigheder udløber. Herefter er amtsrådet indstillet på at acceptere en øget årlig indvinding, hvis erfaringerne for perioden indtil da, herunder virksomhedens afsætningsforhold og miljøpåvirkninger, betinger dette. Amtsrådet har fastsat en lang række vilkår herunder grænseværdier for støj, rystelser, støv m.m. Miljøvilkårene gælder indtil den 1. juli 2003.

Ifølge tilladelsen skal virksomheden senest den 1. juli 2002 sende amtet en redegørelse for de forventede miljøforhold omkring virksomheden for perioden 2003 - 2010, bilagt dokumentation i form af bl.a. støjberegninger foretaget af en autoriseret støjkonsulent. Amtet har tilkendegivet, at målet ved fastsættelse af støjvilkårene for denne 8-årsperiode vil være, at Miljøstyrelsens vejledende støjkrav for områdetype 3 (blandet bolig og erhverv) på 55 dB(A) om dagen og 45 dB(A) om aftenen skal overholdes ved samtlige boliger i området, dog undtaget Ringegården og de 2 sommerboliger, der ligger midt i bruddet.

Råstoftilladelsen omfatter både arealer med anmeldte rettigheder og nye arealer navnlig mod syd ved Bukkegården og Almegården, hvor der enten skal indvindes granit og/eller deponeres overjord. De nye arealer skal erstatte de arealer med anmeldte rettigheder ud mod kysten, hvor der ikke må indvindes granit som følge af fredningen.

Afgrænsningen af indvindingsområdet er i overensstemmelse med det endelige fredningsforslag, som Skov- og Naturstyrelsen den 26. april 1996 har sendt til Naturklagenævnet på vegne af styrelsen, Danmarks Naturfredningsforening og Superfos Construction a/s. Ifølge fredningsforslaget vil Vang- og Almeløkkebruddet blive slået sammen til et brud. Graveområdet ligger i regionplanen i særligt naturområde og fredningsmæssigt interesseområde. Desuden ligger graveområdet tæt på Vang by og et sommerhusområde. Den spredte boligbebyggelse omfatter 8 boliger inden for 500 m fra graveområdet og ca. 20 boliger inden for 1000 m fra graveområdet.

Den 24. oktober 1996 besigtigede Naturklagenævnet sammen med de involverede parter området og afholdt et offentligt møde i Rønne i anledning af de 2 klagesager og fredningssagen.

Klagen fra Superfos Construction a/s.

Virksomheden har klaget over:

1. at amtet har begrænset indvindingsmængden til 150.000 m³ fast klippe pr. år i stedet for den ansøgte mængde på 400.000 m³,
2. at støjgrænsen i dagtimerne er strammet i forhold til Ringebakkeaftalen fra 60 dB(A) til 55 dB(A), når jordvolde er etableret,
3. at det er anført i tilladelsen, at støjgrænserne agtes nedsat til Miljøstyrelsens vejledende grænseværdier for blandet bolig og erhverv fra 2003,
4. at mellemlagring på moleanlægget begrænses til 1,5 meters højde, og at der ikke må placeres bygninger på molen,
5. at det er i strid med helhedsløsningen, at der ikke må arbejdes med at anlægge jordvolde og depoter om aftenen fra den 1. maj til den 15. september, og at kravene til udformning af volde og rækkefølgen for etableringen af fladedeponierne er urimelige,
6. at der er stillet krav om en sikkerhedsstillelse på 7,3 mio. kr. til efterbehandling af området,
7. at amtet har afslået, at kløften til molen udvides fra 6 til 12 meter,
8. at stenlagrene på det såkaldte Himalaya, der ligger nord for de 3 beboelser midt i området, ikke må udvides, og at eksisterende lagre skal afvikles 2 år, efter tilladelsen er trådt i kraft, samt at lagerbunker ikke må være højere end det omgivende naturlige terræn,
9. at det vil være teknisk vanskeligt at fjerne jorddepoterne (A og B) langs Ringedalsvej efter endt brydning, og
10. at Bornholms Amt har ophævet Miljøstyrelsens påbud af 31. januar 1990 om lastning fra moleanlægget og øvrige påbud fra Hasle Kommune. Virksomheden mener ikke, at amtet har hjemmel hertil, i det omfang disse afgørelser er udtryk for begunstigende forvaltningsakter over for virksomheden.

Bornholms Amtsråds bemærkninger til Superfos Construction a/s klage.

Ad. 1. Amtsrådet har som begrundelse for begrænsningen af den årlige indvindingsmængde anført, at de 150.000 m³ svarer til den mængde, der blev anmeldt i 1973, og at virksomheden ikke har indvundet mere i en længere årrække. Amtsrådet finder, at det er vigtigt at begrænse indvindingsmængden af hensyn til miljøforholdene i området. Amtsrådet har desuden oplyst, at amtet under udarbejdelsen af tilladelsen har drøftet mulighederne for en indskrænket produktion om aftenen, men virksomheden har afvist denne mulighed, bl.a. begrundet i en ordrestyret produktion

på et svært marked. Virksomheden har givet udtryk for, at man ikke ønsker at opgive den fleksibilitet, der ligger i den hidtidige driftsform. Hvis begrænsningen af den årlige indvindingsmængde ikke opretholdes af Naturklagenævnet, har amtsrådet henstillet, at virksomhedens driftstid i aftentimerne bortfalder, især i sommerperioden 1. maj til 15. september.

Ad. 2. Vedrørende stramningen af støjvilkårene har amtsrådet henvist til, at støjberegninger har vist, at 55 dB(A) kan overholdes. Ringebakkeaftalen er udgangspunkt for vilkårene for tilladelsen, men eventuelle miljøgevinster som følge af støjdæmpende foranstaltninger skal komme miljøet og ikke virksomheden til gode.

Ad. 3. Amtsrådet har ikke anført, at støjgrænserne vil blive sænket, men at dette er målet ved forlængelsen af tilladelsen fra 2003.

Ad. 4. Vilkåret, om at der kun må oplagres i en højde på 1,5 m på moleanlægget, og om at der ikke må placeres bygninger på molen, er fastsat for at friholde kysten for fremmedelementer.

Ad. 5. Vilkåret, om at anlægsarbejdet med at etablere støjvolde og fladedeposering uden for indvindingsområdet ikke må ske efter kl. 18 i perioden 1. maj til 15. september, er fastsat, fordi arbejdet foregår uden for brydningsområdet og dermed tættere på nabobebyggelserne. Amtsrådet havde oprindeligt foreslået virksomheden, at dette vilkår skulle gælde hele året og mener at have imødekommet virksomheden ved at have tilladt, at virksomheden kan arbejde på jordanlæggene fra kl. 6 til kl. 22 den øvrige del af året.

Amtsrådet har oplyst, at vilkåret om skrånhældninger mod og afstand til offentligt tilgængeligt areal svarer til minimumsvilkår i de fleste af amtsrådets tilladelser. Vilkåret er yderligere stillet som følge af konkrete erfaringer med virksomhedens depoter i området, da amtsrådet har givet adskillige påbud til virksomheden om at fjerne udskredet materiale fra Ringedalsvej, og om at overholde afstandskrav til vejen samt forbedre skråntens stabilitet mod vejen.

Amtsrådet kan som følge af klagen acceptere, at vilkåret om tidsfølgen for udførelsen af fladedepoter ved Almeløkkebruddet, der er fastsat for at begrænse støjgener, ændres til følgende: "2. Fladedepotier øst og syd skal etableres efter anlæg af støjvolde og være afsluttet senest 5 år fra tidspunktet for tilladelsens ikrafttræden." Dette forudsætter, at den samlede tidsfrist for etablering af støjvolde og fladedepoter, støjvilkår og arbejdstidsbegrænsninger fastholdes.

Ad.6. Amtsrådets krav om en sikkerhedsstillelse på 7,3 mio. kr. er fastlagt på grundlag af et indhentet overslag over, hvad en oprydning af området, som det ser ud i dag, vil beløbe sig til. En nedsættelse af beløbet vil kunne ske, hvis virksomheden godtgør, at efterbehandlingen kan udføres for et mindre beløb, også af et "fremmed firma", eller at grave- og efterbehandlingsplanen godtgør, at etapeopdelt indvinding eller særlige efterbehandlingsmetoder kan reducere beløbet.

Ad.7. Amtsrådet fastholder vilkåret om en maksimal bredde af kystkløften på 6 m, da det er vigtigt at bevare en ubrudt kyst.

Ad.8. Vilkaaret, om at lagrene på Himalaya skal afvikles, er primært stillet for at begrænse støjgener fra dette område. Vilkaaret om højdebe- grænsning på lagre er stillet for at minimere de landskabelige gener ved virksomhedens drift og som et generelt vilkår, da det ikke har været muligt at få en detaljeret indvindingsplan fra virksomheden. Amtsrådet vil ikke kunne tage stilling til, om vilkaaret kan nuanceres, før planen foreligger.

Ad.9. Amtet mener, at det er ukorrekt, at depoterne A og B langs Ringedalsvej er etableret i overensstemmelse med Ringebakkeaftalen. Amtet har krævet depoterne fjernet i 1990. Depoterne er derefter blevet lovliggjort som led i aftalen om fredning, hvor fredningsnævnet i forbindelse med afsigelsen af kendelsen den 21. oktober 1991 dispenserede fra gældende kendelse og bestemmelser om fortidsmindebeskyttelse til deponering på visse vilkår de 2 steder. Amtsrådet finder ikke, at det strider mod formålet i det nye fredningsforslag om at sikre, at området efter endt indvinding står som et samlet område, at depoterne fjernes, tværtimod, og amtet mener ikke, at det er teknisk vanskeligt. Depot A forudsættes i øvrigt i tilladelsen beskåret med ca. 4 m i højden i forhold til eksisterende depot, samt udfladet mod syd.

Ad. 10. Amtsrådet har den principielle opfattelse, at den ansøgte tilladelse skal omfatte hele virksomheden og alle aktiviteter forbundet med driften, herunder aktiviteter på moleanlægget. Som følge heraf bortfalder Miljøstyrelsens påbud fra 31. januar 1990 om moleanlægget.

Skov- og Naturstyrelsens bemærkninger til klagen fra Superfos a/s.

Efter anmodning fra Naturklagenævnet har Skov- og Naturstyrelsen som råstofmyndighed i et notat af 26. april 1996 udtalt sig om klagerne og Bornholms Amts bemærkninger hertil.

Styrelsen har i notatet bl.a. anført om amtets begrænsning af de årligt indvundne mængder til 150.000 m³, at der ved anerkendelsen af de anmeldte rettigheder i 1973 og 1974 ikke er sket nogen juridisk bindende anerkendelse af en bestemt indvindingsmængde. Dette gælder, selv om et amtsråd har lagt oplysninger om en bestemt mængde til grund for anerkendelsen. Begrænsning af en anmeldt ret kan kun ske ved, at der nedlægges et forbud efter råstofloven mod erstatning.

Styrelsen kan ikke anbefale, at der nedlægges et forbud efter råstofloven for at begrænse den årlige indvindingsmængde, da hele formålet med at fastlægge en helhedsplan for brydning og naturinteresser i Ringebakkerne har været at undgå en erstatningssag i forbindelse med det tidligere nedlagte forbud mod råstofindvinding på et areal i området.

Styrelsen har anbefalet, at der ikke foretages nogen reduktion i forhold til Ringebakkeaftalens støjvilkår og har henvist til, at det fremgår af en redegørelse fra virksomhedens støjkonsulent Acoustica, at de støjgrænser, der fremgår af Ringebakkeaftalen, vil blive udnyttet fuldt ud i de forskellige referencepunkter, når bruddet udvides mod syd, og når de 2 brud sammenlægges. Styrelsen har desuden anført, at stramningen af støjvilkårene vejer tungt for virksomheden, som har oplyst, at der ikke kan drives indvindingsvirksomhed, hvis Miljøstyrelsens vejledende norm skal overholdes. Styrelsen har endvidere henvist til, at Superfos Construction a/s har understreget, at hvis der ikke gives acceptable vilkår for indvindingen, bortfalder virksomhedens forudsætninger for tilslutningen til det forhandlede fredningsforslag.

Den nærmere udformning af moleanlægget er ikke omfattet af fredningsforslaget, da der ikke kunne opnås enighed herom. Styrelsen deler amtsrådets opfattelse af, at det vil være betænkeligt ud fra landskabelige betragtninger at placere bygningsanlæg på molearealet. Det forhindrer dog ikke opførelsen af det udlastningsanlæg med tilhørende transportbånd, som amtet tidligere har givet principielt tilsagn om. Styrelsen finder det dog mindre betænkeligt, om et stenoplæg skulle blive højere end 1,5 m ud fra en betragtning om, at stenblokke ikke virker helt så fremmede som bygninger, bl.a. fordi selve moleanlægget er bygget af bloksten.

Skov- og Naturstyrelsen finder det rimeligt, at der er fastsat vilkår om, at der ikke må arbejdes med jordarbejder om aftenen i sommerhalvåret, da det vil komme til at foregå over en femårsperiode.

Styrelsen finder virksomhedens synspunkter om påbegyndelse af jordarbejder rimelige og har anbefalet, at vilkåret ændres, så jordarbejderne

først skal påbegyndes 2 år, efter at der foreligger en godkendt grave- og efterbehandlingsplan, og efter at de nødvendige arkæologiske undersøgelser er afsluttet.

Styrelsen mener, at det må være de lokale erfaringer hos myndighederne, der skal ligge bag fastsættelsen af skråningsvilkårene. Styrelsen mener dog, at afstandskravet mellem voldanlægget og den regionale cykelsti kan nedsættes fra 10 m til 2 m, da cykelstien kan anlægges, efter at voldskråningen har "sat sig".

Skov- og Naturstyrelsen er enig med amtet i, at der kan fastsættes vilkår om sikkerhedsstillelse for arealer, der er omfattet af de anmeldte rettigheder, selv om der hidtil kun har været fastsat en sikkerhedsstillelse på 25.000 kr. for efterbehandling af Almeløkkebruddet. Styrelsen mener dog, at sikkerhedsstillelsen bør nedsættes med de 4,2 mio. kr., der skal sikre, at depoterne A og B bliver fjernet.

Styrelsen mener ikke, at depoterne kan kræves fjernet, da de blev tilladt ved fredningsnævnets afgørelse af 21. oktober 1991 ved en dispensation fra Overfredningsnævnets kendelse af 29. oktober 1971 samt en dispensation fra beskyttelseslinien omkring fortidsminder. Det blev ikke i den forbindelse forudsat, at jorddepoterne skulle fjernes ved indvindings ophør.

Styrelsen har yderligere bemærket, at det foreliggende fredningsforslag for Ringebakkerne ikke bygger på, at disse jordvolde skal fjernes efter endt indvinding. Jordvold A må fjernes, men den skal ikke fjernes. Jorddepot B vil blive udformet, så det er tilpasset landskabet, fordi det blev forudsat, at depotet skulle forblive permanent ligesom de andre landskabstilpassede depoter.

For så vidt angår amtets afslag på at udvide kløften til molen har styrelsen oplyst, at det er de andre parter opfattelse, at amtet tidligere som led i helhedsløsningen har kunnet tiltræde en udvidelse af kløften, der var færdselsmæssigt begrundet, hvis det kunne dokumenteres, at den eksisterende bro, der fører over kløften, ikke blev berørt. Virksomheden fik derfor en sprængningsekspert til at bedømme forholdene. I en rapport er det dokumenteret, at udvidelsen kan ske uden risiko for broens sikkerhed.

Styrelsen anbefaler, at udvidelsen tillades som led i den samlede løsning.

Klagerne fra Vang Grundejer- og beboerforening, Embedslægeinstitutionen for Bornholms Amt og 11 naboer til virksomheden.

Vang Grundejerforening ved Flemming Christensen har bl.a. anført, at området er udlagt som særligt naturområde, og at beboerne har bosat sig der i tillid til, at området ville blive respekteret som sådant. Beboerne har naturligvis vidst, at der lå en stenbrydningsvirksomhed i området, men gamle dages stenbrydning var ikke en særlig stor belastning for omgivelserne. Stenbrydningen har nu ændret karakter til en storindustri, der medfører støj- og støvgener for de fastboende og turismen, der er af stor betydning for det lille lokalsamfund.

Grundejerforeningen har anmodet Naturklagenævnet om at sikre, at Miljøstyrelsens vejledende støjgrænser for områder med blandet bolig- og erhverv kommer til at gælde fra tilladelsens ikrafttræden. Endvidere ønsker foreningen, at arbejdstiden om sommeren (fra 1. maj - 15. september) begrænses til kl. 7 - 16 af hensyn til beboernes udendørsliv og områdets store turisme. Der er ca. 50 sommerhuse i Vang, og havnen besøges årligt af ca. 900 overnattende lystsejlere. Da virksomheden allerede nu giver miljøproblemer, er foreningen imod, at virksomhedens ønske om at indvinde 400.000 m³ imødekommes, da det er meget mere, end der indvindes i dag. Foreningen har desuden anført, at der ikke bør lagres stensmel i den nordlige del af bruddet af hensyn til støvplager i Vang, samt at grænseværdien for rystelser bør nedsættes til 7 mm/sek. for alle boliger. Der henvises til, at denne grænse gælder for granitbruddet i Rønne, som Superfos Construction a/s også ejer.

Embedslægeinstitutionen for Bornholms Amt har i klagen navnlig foreslået, at støjgrænserne mod nord straks nedsættes, da der ikke skal opsættes støjvolde der, at der fastsættes skærpede grænseværdier i forhold til Vang by og sommerhusområderne, at natværdierne sænkes, at driften ophører på sommeraftener fx 15. maj til 1. september, og at der evt. bør laves støjreferencepunkter i Vang by og sommerhusområderne.

Advokat Preben Simonsen, der repræsenterer ejeren af Ringegården Jens Ørberg, har især klaget over, at der er tale om en urimelig forskelsbehandling, når der er fastsat lempeligere vilkår vedrørende støj (70, 60 og 50 dB(A) og rystelser (24 mm/sek.) for Ringegården og de 2 sommerbeboelser, der ligger ved gården. Det foreslås desuden, at der stilles vilkår om, at der skal laves en tilstandsrapport for ejendommen, hvis det fastholdes, at grænsen for rystelser skal være anderledes for disse ejendomme end for de andre ejendomme i området. Endvidere er det anført

i klagen, at der kun bør kunne arbejdes fra kl. 7 - 16 fra den 1. maj - 15. september.

Erik og Britta Jensen, Vang 9, har anført, at den måde granitbrydningen foregår på, er så belastende for omgivelserne, at det ikke kan forenes med bebyggelse så tæt på. De har endvidere anført, at miljøbeskyttelseslovens støjgrænser bør gælde fra tilladelsens ikrafttræden. Klagerne er imod, at brydningsmængden sættes op til 400.000 m³. Arbejdstiden bør fastsættes til kl. 7 - 16.

Iris og Holger Kofod, Kjøllergård, Vang 10, har ikke noget imod, at stenbrydningen foregår inden for normal arbejdstid. I sommerperioden bør arbejdstiden fastsættes til hverdage fra kl. 7 - 16 både af hensyn til de fastboende og turisterne. Endvidere finder klagerne, at Miljøstyrelsens vejledende grænseværdier skal gælde fra tilladelsens ikrafttræden.

Sabine og Arne Olsen, Vang 11, har anført, at den støj, der generer mest stammer fra kørslen med 50 tons tunge dumpers op ad den interne kørevej mellem de 2 brud og ud til molen. Det foreslås i klagen, at vejen bliver sprængt ned i dybden hurtigst muligt. Støjen forstærkes, når det blæser fra vestsydvest, hvad det gør ca. 300 dage om året. Det foreslås også, at der laves en 10-15 m høj jordvold nordøst for værkstedet, hvor der er materielgård, således at støjen fra opstart af køretøjer, maskiner og andet materiel vil blive dæmpet mod byen og sommerhusområdet nordøst for bruddet. Støjen fra borehammeren bør desuden nedsættes, evt. ved at der placeres en halvmåneformet parabolskærm, der monteres på en mobil enhed, der så kunne placeres mellem boret og byen. Endelig foreslås det, at der om sommeren kun må arbejdes til kl. 16.

Jytte og Erik Lau, Vang 29, har bl.a. anført, at det lille stenbrud er blevet til en storindustri, som medfører støj og støv døgnet rundt. I det gamle stenbrud arbejdede man normalt fra kl. 7 - 16, og i weekenderne var der lukket. Nu arbejdes der fra kl. 6 - 22, og i 1995 blev der arbejdet næsten hver lørdag og nogle søndage. Flere gange er klagerne vågnet ved ettid om natten, når smedene er begyndt at reparere de forskellige maskiner med støj til følge. Klager til Hasle Kommune har ikke haft nogen virkning, bortset fra en enkelt gang. Klagerne mener, at det er vigtigt, at der ikke tillades indvundet mere end 150.000 m³/år, og at Miljøstyrelsens vejledende grænseværdier skal gælde.

Flemming Pihl, Vang 57, der ejer et sommerhus i Vang by, har klaget over, at aktiviteterne i bruddet har ført til fysiske skader på sommerhuset, og over at hans lejere af sommerhuset er blevet skræmt bort. Dette har ført til et økonomisk tab i mistet lejeindtægt i 1995 på 25.000

kr. Kommunen har sat ejendomsvurderingen ned med 100.000 kr. Endvidere har Flemming Pihl anført, at brydningen er til skade for naturen. Han mener, at Superfos har haft mulighed for at indrette sig økonomisk på, at der ikke ville blive givet tilladelse til fortsat indvinding efter år 2003. Hvis tilladelsen bliver forlænget, må vilkårene og tilsynet skærpes.

Flemming Pihl har foreslået, at der i perioden 1. maj - 15. september kun foretages bearbejdning og læsning, herunder fra lastemolen, hverdage fra kl. 6.30 - 17 og om lørdagen fra 7 - 13. Støjgrænserne må reduceres til ikke at overstige 53/48/38 dB(A), efter at støjvolde er etableret. Grænseværdien for rystelser skal nedsættes til 7 mm/sek.

Peter og Pia Christophersen, Vang 79, er imod, at naturen bliver ødelagt for at producere fyld til veje eller havneanlæg. De har spurgt, om de skal se frem til, at deres hus fortsat skal slå revner, at glassene klirrer i skabene, at alt er fyldt med stensmel, og at deres udeliv er stærkt begrænset af støj helt frem til år 2026.

Hanne og Max Juul, Borrelyngvej 22, finder, at Miljøstyrelsens vejledende grænseværdier på 55 dB(A) om dagen og 45 dB(A) om aftenen skal gælde fra tilladelsens ikrafttræden. Klagerne har anført, at de i lang tid har måttet affinde sig med, at de nuværende støjgrænser er blevet overskredet, og med rystelser ved de store sprængninger, som har forårsaget revner og sætninger i fundamentet på deres hus.

Harley og Lene Nielsen, Gamle Nordre Skole, Borrelyngvej 29, har anført, at stensbrydningen ikke var et problem, da de for 12 år siden flyttede ind på skolen. De kan ikke bare sælge, da ingen vil købe ejendommen, hvor man fra gavlvinduet kan se ned i det store hul. Bruddet påvirker deres økonomi, da rystelserne får understrygningen på taget til at smuldre, hvorefter teglene stryger af. Dette sker 4-5 gange årligt. Klagerne så gerne, at virksomheden blev lukket, men i hvert fald at arbejdstiden om sommeren bliver fastsat til kl. 7 - 16. Klagerne tør ikke tænke på, hvordan forholdene vil blive, når brydningsmængden bliver forøget 4 gange.

Henrik Pedersen og Lotte Finne, Jons Kapelvej 2, mener, at det må være et mindstekrav, for at virksomheden kan få tilladelse til at ødelægge den flotte natur, at der bliver stillet miljøkrav efter Miljøstyrelsens vejledende normer. I øvrigt støtter klagerne Vang grundejerforenings klage.

Lise og Egon Laubjerg Svendsen, Jons Kapelvej 4, mener, at brydningen bør ophøre, da den generer urimeligt meget i form af støj, støv og sprængninger. Klagerne har desuden anført, at Jons Kapel hvert år besøges af mange turister, og at området derfor må anses for fredningsværdigt.

Bornholms Amts bemærkninger til de omboendes klager.

Amtsrådet har i et brev af 4. marts 1996 og i det tilhørende notat af 23. februar 1996 oplyst, at der i VVM-tillægget er redegjort for begrundelsen for de fastsatte miljøvilkår og for amtsrådets kommentarer til de bemærkninger og indsigelser, der fremkom i forbindelse med behandlingen af VVM-tillægget. Amtsrådet finder ikke, at de nu foreliggende naboklager giver anledning til yderligere bemærkninger om tilladelsens vilkår om arbejdstider og grænser for rystelser og støj, bortset fra klagen over forskelsbehandlingen fra ejeren af Ringegården og klagen fra Sabine og Arne Olsen med konkrete forslag til støjdæmpning.

Amtsrådet beklager at være nødt til at fastsætte lempeligere vilkår for de 3 ejendomme ved Ringegården. Forskelsbehandlingen skyldes den uheldige beliggenhed, de 3 boliger har i forhold til brydningsområdet. Forskelsbehandlingen var allerede indbygget i Ringebakkeaftalen.

Amtsrådet har vedrørende de konkrete forslag til støjdæmpning bemærket, at disse forslag sammen med en række andre forslag har været overvejet og drøftet med virksomheden. De indgår ikke i tilladelsen, da effekten enten er for beskeden i forhold til indsatsen, eller gennemførelsen ikke vil være praktisk mulig.

Skov- og Naturstyrelsens bemærkninger til de omboendes klager.

Skov- og Naturstyrelsen er af den opfattelse, at der ikke kan fastsættes andre miljøvilkår end i Ringebakkeaftalen, før den anmeldte ret til granitindvinding udløber i 2003.

Støjvilkårene bør efter styrelsens opfattelse udformes, så virksomheden, når tilladelsen gives, skal kunne vurdere de tekniske og økonomiske konsekvenser heraf, samtidig med at eventuelle gevinster i støjmassig henseende, opstået efterhånden som der brydes længere nede i bruddet, kommer omgivelserne til gode.

Styrelsen har foreslået virksomheden at undlade at bryde uden for normal arbejdstid i sommerhalvåret, dvs. kun at bryde til kl. 18 i stedet for til kl. 22, men har oplyst, at virksomheden har afvist dette. Virksomhe-

den har begrundet det med, at i så fald vil virksomheden på grund af overenskomstmæssige forhold kun kunne arbejde i etholdsskift fra kl. 6 til kl. 14 og ikke til kl. 18. Produktionen vil så blive halveret. De allerede foretagne investeringer er baseret på en årlig produktion på 400.000 m³ råklippe og på toholdsskift.

Styrelsen er enig med amtet i, at det er nødvendigt, at der fastsættes forskellige grænseværdier for beboelserne på og omkring Ringegården.

Bornholms Amts kommentarer til Skov- og Naturstyrelsens notat af 26. april 1996.

Bornholms Amt har den 20. juni 1996 sendt Naturklagenævnet nogle kommentarer til Skov- og Naturstyrelsens notat af 26. april 1996.

Amtet har bl.a. oplyst, at for amtsrådet som miljømyndighed er det væsentligt, at virksomheden får samme miljøbetingelser som virksomheder, der reguleres efter miljøbeskyttelseslovens kapitel 5. Indtil 1978 var stenbrydning omfattet af miljøbeskyttelseslovens kapitel 5, men af for- enklingsgrunde overgik miljøreguleringen i 1978 til råstofloven. Råstofloven indeholder ikke en bestemmelse som miljøbeskyttelseslovens § 41, der giver tilsynsmyndigheden mulighed for at ændre vilkårene i en godkendelse, når der er forløbet mere end 8 år, efter at godkendelsen er givet, når det er "miljømæssigt begrundet, eller hvis der er udviklet renere teknologi". Desuden er der efter miljøbeskyttelsesloven mulighed for at give påbud eller nedlægge forbud inden for de 8 år, hvis fx forudsætningerne for en godkendelse ikke holder stik. Sådanne bestemmelser er der ikke i råstofloven. Det kan hænge sammen med, at tilladelser efter råstofloven normalt kun gives for 10 år, mens miljøgodkendelser normalt ikke er tidsbegrænsede.

I den foreliggende sag er der tale om en indvindingstilladelse, der gives for mere end 25 år, og amtsrådet lægger derfor vægt på, at der sikres en miljøregulering, der svarer til miljøbeskyttelseslovens. Det kan enten ske ved, at der kun fastsættes vilkår for den første delperiode, eller ved at der fastsættes vilkår for hele perioden med mulighed for at ændre ligesom efter miljøbeskyttelseslovens § 41.

Amtsrådet kan acceptere begge løsninger, dog bør de vilkår, der fremgår af Ringebakkeaftalen, ikke anvendes uændret. Alternativt kan tilladelsesperioden forkortes til 10 år, som det er normalt i råstofsager.

For så vidt angår støjvilkårene fastholder amtet, at Ringebakkeaftalens støjvilkår bør skærpes, fordi de er upræcise, idet de ved "ekstraordi-

nære leverancer" tillader en lempelse på 5 dB(A) både dag og aften til henholdsvis 60 dB(A) og 50 dB(A).

Amtet har anbefalet, at der, hvis Naturklagenævnet vil fastsætte støjvilkår efter 2003, bør tages udgangspunkt i Miljøstyrelsens vejledende grænseværdier for blandet bolig og erhverv på 55 dB(A) om dagen og 45 dB(A) om aftenen, ligesom amtsrådet har tilkendegivet at ville gøre. Endvidere bør der sikres de omboende rimelige vilkår om aftenen især om sommeren, hvor generne er størst, og dette bør ske ved at indskrænke driften på en måde, som er rimelig let at kontrollere.

Hvis Skov- og Naturstyrelsen har ret i, at en begrænsning af den årlige indvindingsmængde kun kan ske mod erstatning, er amtsrådet indstillet på at acceptere, at reguleringen udgår, forudsat der på anden måde sikres en acceptabel støjbelastning i Vang by og hos de øvrige naboer.

Amtsrådet er af den opfattelse, at det tilsagn om en tilladelse efter den dagældende zonelov til at opføre et udlastningsanlæg med et transportbånd på moleanlægget, som blev givet i forbindelse med forhandlingerne om fredningskendelsen af 21. oktober 1991, er bortfaldet som følge af lovens forældelsesfrist på 3 år. En tilsvarende ansøgning i dag ville blive behandlet efter de aktuelle forhold. Amtsrådet finder, at det er vigtigt, at kysten friholdes for fremmedelementer, og der er derfor stillet vilkår om, at lagerhøjden skal begrænses til en højde af 1,5 m.

Amtsrådet fastholder også vilkåret om tidsfrister for anlæg af støjvolde, idet amtet dog er villig til at forlænge fristen for anlæg af støjvolde med 1/2 år, såfremt de arkæologiske undersøgelser måtte begrunde det.

Amtet fastholder desuden vilkåret om, at støjvolde og deponiers hældning mod omliggende terræn ikke må være stejle end 1:2. Det skyldes, at amtet har haft problemer med at få virksomheden til at anlægge stabile skråninger på et jorddepot i granitbruddet. Der var således stenskred på cykelsti og rabat det meste af sommeren 1995 til fare for trafikken på vejen.

Uanset Skov- og Naturstyrelsens påstand om, at man ikke kan pålægge virksomheden at fjerne depoterne langs Ringedalsvej, og at sikkerhedsstillelsen derfor bør nedsættes med de 4,2 mio. kr., det vil koste at fjerne dem, fastholder amtsrådet, at depoterne bør fjernes af landskabelige grunde.

Amtsrådet fastholder også, at kløften til molen ikke bør udvides. Amtsrådet mener ikke, at trafikken har en sådan intensitet, at det er nødvendigt med en udvidelse til 12 m. Amtsrådet er heller ikke overbevist om, at en udvidelse af bundbredden af kløften vil lade resten af kløften urørt, da man har erfaring for, at klippen nær kysten er porøs, bl.a. er der tidligere sket uventede klippeskred ved udsprængning.

Superfos Construction a/s bemærkninger til Bornholms Amtsråds udtalelse af 20. juni 1996.

Virksomheden har i et brev af 30. juli 1996 protesteret mod, at amtet fastholder de skærpede støjvilkår, uanset at virksomheden tidligere har dokumenteret, at det ikke er muligt at producere skærver på en rentabel måde, hvis støjvilkårene strammes i forhold til Ringebakkeaftalen. Virksomheden kan acceptere, at den miljøgevinst, der opstår efterhånden som slugten mellem de to brud kommer i dybden, skal komme miljøet til gode, men det er ikke muligt på nuværende tidspunkt at forudsige tidspunktet herfor, og i hvilket omfang det kan ske.

Vedrørende støjgrænserne har amtsrådet flere gange fremhævet "ekstraordinære leverancer". Superfos har bemærket, at virksomheden løbende har søgt om og fået tilladelse til at etablere et nyt knuseanlæg, bygge en ny mole og at etablere en læmole m.v. med henvisning til en forventet årlig produktion på 400.000 m³ råklippe pr. år samt tilladelse til at etablere afskibningsfaciliteter for samme mængde.

Superfos har noteret sig, at amtet er indstillet på at lade reguleringen af de årlige indvindingsmængder udgå. Virksomheden præciserer dog, at en reduktion i arbejdstid eller støjkrav vil være en indirekte indgriben i indvindingsmængderne, da de 400.000 m³ kun vil kunne udnyttes ved toholdsskift af skærveknuseriet inden for de nuværende støjgrænser.

Med hensyn til oplagringen på molen finder virksomheden det rimeligt, at der bliver givet tilladelse til oplagring i samme højde som den læmole på 5 m, der er bygget, da den fra søsiden vil dække for de oplagrede sten.

Superfos Construction a/s har anmodet om, at jorddeponeringsarbejderne først skal starte 2 år, efter at grave- og efterbehandlingsplanen er godkendt, og de arkæologiske undersøgelser er afsluttet. Virksomheden har begrundet dette med, at virksomheden næsten ikke har været i gang i 1996, og at der derfor er behov for en periode på 2 år til at starte igen og få nye ordrer.

Virksomheden accepterer, at skråningerne ikke må have en hældning på mere end 1:2, forudsat at afstanden mellem vold og sti ændres fra 10 til 2 m, som anbefalet af Skov- og Naturstyrelsen.

Virksomheden er enig med Skov- og Naturstyrelsen i, at sikkerhedsstillelsen bør nedsættes med 4,2 mio. kr., da amtsrådets krav om, at depoterne A og B skal fjernes, bør udgå af tilladelsen.

Bornholms Amts brev af 3. september 1996.

Bornholms Amt har i et brev af 3. september 1996 oplyst, at amtet ikke har yderligere kommentarer til sagen i anledning af Superfos Construction a/s brev af 30. juli 1996.

Amtet har dog bemærket om anvendelsen af begreberne "lempede" og "normale" støjgrænser, at der er tale om de to sæt grænseværdier, der er fastsat i Ringebakkeaftalen, og som omhandler henholdsvis "ekstraordinære leverancer" og "normalleverancer". Overholdelse af Ringebakkeaftalens støjvilkår er ikke alene et spørgsmål om at respektere de "lempede" støjgrænser i denne aftale.

Miljøstyrelsens udtalelse.

Miljøstyrelsen har i et brev af 11. oktober 1996 udtalt, at det er Miljøstyrelsens opfattelse, at der skal foretages en vurdering af beskaffenheden af de områdetyper, der grænser op til/er berørt af støjen fra virksomheden, og at denne vurdering skal danne grundlag for, hvilke vejledende støjgrænser der skal anvendes. Med hensyn til Vang by, er Miljøstyrelsen af den opfattelse, medmindre andet gør sig gældende, at den kan betragtes som et centerområde (bykerne) hørende til områdetype 3 i Miljøstyrelsens vejledning om ekstern støj fra virksomheder fra 1984. For områderne syd, øst og vest for bruddet har Miljøstyrelsen anført, at der som udgangspunkt for støjpåvirkningen fra virksomheder, der er placeret i det åbne land, bør anvendes de grænseværdier, der gælder for områdetype 3. Miljøstyrelsen er derfor enig med amtet i, at grænseværdierne for støj skal fastsættes med udgangspunkt i områdetype 3 "blandet bolig og erhverv" i Miljøstyrelsens støjvejledning.

Det er Miljøstyrelsens holdning, at det skal tilstræbes at sikre de omboende gode forhold døgnet rundt og året rundt, hvilket anses for opfyldt ved overholdelse af de vejledende støjgrænser. Såfremt det af hensyn til virksomhedens drift er nødvendigt at lempe støjvilkårene i forhold til de vejledende værdier, bør der ifølge støjvejledningen ikke gi-

ves lempelser på mere end 10 dB(A), og lempelser i aften- og nattetimerne bør så vidt muligt undgås. Miljøstyrelsen finder dog ikke, at forholdene kan betegnes som uacceptable, så længe støjpåvirkningen ikke overstiger de vejledende værdier med et tillæg på 10 dB(A), idet sådanne lempelser fortrinsvis skal tillægges de mindst følsomme områder og perioder på døgnet og eventuelt også på året, beroende på en konkret vurdering af forholdene og mulighederne.

Hvorvidt en reduktion i støjpåvirkningen til omgivelserne sker ved en indskrænkning i driften eller på anden måde, finder styrelsen af underordnet betydning, så længe overholdelsen af støjvilkårene er rimelig let at kontrollere.

Miljøstyrelsen har anbefalet, at støjvilkårene ændres i overensstemmelse med støjvejledningens anvisninger, da de af Acoustica foretagne støjberegninger åbner mulighed for at fastsætte støjvilkår, som ikke går ud over rammerne i vejledningen. Det spillerum i støjvilkårene, som er nødvendig for virksomheden af hensyn til flytning af aktiviteterne i bruddet, kan ske ved, at der fastsættes mulighed for overskridelse af sådanne støjvilkår op til de nugældende grænser efter forudgående anmeldelse.

Miljøstyrelsen har desuden anført, at en revision af støjvilkårene kan være aktuel både efter et vist tidsforløb som følge af mulighederne for at anvende mere støjsvagt udstyr samt efter afslutningen af en brydningsetape som følge af ændrede topografiske forhold. Såfremt der kan opnås enighed med virksomheden om, at afskrevet/ udtjent udstyr erstattes med det mest støjsvage opnåelige udstyr, vil det være mest hensigtsmæssigt at fastsætte en vilkårsrevision til afslutningen af en brydningsetape, idet der så kan fastsættes nye vilkår i overensstemmelse med de gevinster, der er opnået som følge af ændringen af bruddets topografi.

Yderligere bemærkninger fra Bornholms Amtsråd.

Bornholms Amtsråd har oplyst i et brev af 29. oktober 1996, på baggrund af de synspunkter der kom frem på det offentlige møde, som Naturklagenævnet afholdt den 24. oktober 1996, at det væsentligste miljøproblem i sagen uden tvivl er støjen for de omboende og navnlig støjen om aftenen, og især i den tid af året, hvor beboerne opholder sig udendørs.

Superfos overtog virksomheden Hasle Granit A/S i 1991, 4 år efter Ringebakkeaftalen blev indgået. Ringebakkeaftalen var derfor grundlaget for virksomhedens drift. Ringebakkeaftalen indeholder støjgrænser målt ved boliger på 60 dB(A) om dagen og 50 dB(A) om aftenen, dog er disse tal

forhøjet med 10 dB(A) for Ringegård og de 2 nabosommerhuse. Men det anføres, at disse grænser "må antages kun at blive nået ved ekstraordinært store granitleverancer, fx til Storebæltsforbindelsen, idet udførte målinger viser, at de grænseværdier for blandet bolig- og erhvervsbebyggelse, som sædvanligvis anvendes, vil være overholdt ved normal aktivitet i granitbruddene".

Amtsrådet mener derfor, at der ikke kan herske tvivl om, at parterne i Ringebakkeaftalen herunder virksomheden i 1987 var enige om, at støjen fra normal drift i bruddet kan holdes inden for 55 dB (dag) og 45 dB (aften), mens Ringebakkeaftalens grænseværdier gælder for "ekstraordinære driftssituationer". Disse situationer er ikke nærmere defineret i aftalen, hvilket klart er en juridisk svaghed ved aftalen, men det må stå klart, at det i hvert fald ikke er 60-80 % af driftstiden, men snarere fx 5-10 % af tiden.

Amtsrådet har taget udgangspunkt i Ringebakkeaftalen ved fastsættelsen af støjgrænserne, men amtsrådet har fundet at måtte acceptere at benytte de 60 dB(A), henholdsvis 50 dB(A), uanset dette er en klar lempelse i forhold til Ringebakkeaftalens indhold. Den eneste stramning, som er indlagt i tilladelsen, er, at daggrænseværdien sænkes til 55 dB(A), når støjvoldene er anlagt. Det skyldes, at virksomhedens støjberegninger viser, at denne grænse kan overholdes i alle målepunkter, sammenholdt med at det er amtsrådets generelle politik ikke at give virksomheder mere "råderum", end de behøver ifølge deres ansøgning.

Miljøproblemerne øges imidlertid væsentligt, ved at virksomheden påtænker at bryde op til 400.000 m³ årligt. Dette vil betyde en væsentlig forøgelse af den samlede støjbelastning ved de omliggende boliger, uanset virksomheden måske kan overholde de fastsatte støjgrænser pr. dag/time. Antallet af timer med fuld produktion vil mere end fordobles i forhold til gennemsnitsproduktionen siden 1990, og flerdobles i forhold til situationen i årene før Ringebakkeaftalen (i perioden 1980-87 voksede produktionen støt, men var ikke på noget tidspunkt over ca. 80.000 m³).

Dette er den primære årsag til, at amtsrådet har set sig nødsaget til at supplere de daglige støjgrænser med en begrænsning af den årlige indvindingsmængde for at undgå, at de omkringboende udsættes for en væsentlig forøgelse af den samlede støjbelastning, som i forvejen er ganske betydelig.

Hvis Naturklagenævnet måtte vurdere, at denne mængdebegrænsning ikke kan fastholdes, fx af de juridiske grunde som Skov- og Naturstyrelsen har

anført, vil amtsrådet i stedet pege på, at driften på anden måde bør indskrænkes, især om aftenen i sommerperioden. Der kan fx være tale om indskrænkning i driftstidsrum eller tidsmæssige begrænsninger i anvendelsen af støjende materiel.

Yderligere oplysninger fra Superfos Construction a/s.

Superfos Construction a/s har i et brev af 20. november 1996 bl.a. oplyst, at da selskabet overtog virksomheden i 1991, var virksomheden primært baseret på leverancer af vandbygningssten, der kræver relativ lidt forarbejdning. Efter overtagelsen, der skete med henblik på at etablere et moderne skærveknuseri for at gøre virksomheden mere uafhængig af de meget projektrelaterede ordrer og for at kunne opretholde en stabil produktion og beskæftigelse, blev der investeret meget betydelige beløb. Endvidere blev moleanlægget udbygget og forsynet med en læmole for at sikre, at udskibningen af de planlagte store mængder kunne ske også under ugunstige vejforhold.

Endvidere har Acoustica i et brev af 20. november 1996 kommenteret Miljøstyrelsens udtalelse og bl.a. oplyst, at det fremgår af de foretagne støjberegninger, at støjvilkår svarende til støjvejledningens områdetype 3, blandet bolig og erhverv, på 55 og 45 dB(A) dag og aften ikke vil kunne overholdes. Der vil være behov for restriktioner af produktionen for at overholde Ringebakkeaftalens støjgrænser, fx ved at stoppe boremaskinen i aftenperioden.

Acoustica har yderligere anført, at det kan forventes, at Ringebakkeaftalens støjgrænser vil blive udnyttet fuldt ud i forbindelse med udvidelsen af bruddet. Hvornår og i hvor lang tid støjgrænserne vil blive udnyttet fuldt ud, vil afhænge af bruddets aktuelle udformning.

Miljøstyrelsen åbner mulighed for, at de vejledende støjgrænser kan lempes midlertidigt, så at brydningen kan finde sted, samt at lempelserne skal følge bruddets aktuelle udformning.

Acoustica har som konklusion anført, at den nuværende produktion kun kan opretholdes gennem lempelser af de vejledende grænseværdier. Såfremt der ikke vil blive foretaget indskrænkninger af virksomhedens produktions- og driftsforhold, vil Miljøstyrelsens model med stadige lempelser i forhold til de vejledende grænseværdier, ikke være mere støjregulerende end faste grænseværdier.

Det fremgår endvidere af et notat af 3. januar 1997, som Acoustica har udarbejdet for Superfos Construction a/s som svar på nogle spørgsmål fra

Naturklagenævnet, at med den nuværende aktivitet i Vangbruddet er støjbelastningen beregnet til 52-55 dB(A). Ved udvidelsen af bruddet i Vang vil den mest støjende aktivitet være driften af boremaskinen. Støjbelastningen er beregnet til 54-59 dB. Acoustica vurderer, at støjbelastningen vil blive reduceret med 0-5 dB i slutfasen af brydningen i Vangbruddet som følge af, at bruddets vægge danner skærme for aktiviteterne nede i bruddet. Den største støjreduktion opnås ved Vang 29 og 57. Den mindste reduktion opnås ved Vandmøllevej 1 og Vang 9 og 11.

Acoustica har som kommentar til beregningsresultatet anført, at der vil være behov for indgreb i produktionen for at overholde en støjgrænse på 50 dB(A) om aftenen, eksempelvis ved at boremaskinen kun benyttes i visse positioner om aftenen.

Acoustica har desuden anført, at hvis virksomheden skal kunne overholde en støjgrænse på 55 dB(A) ind mod Vang by, forudsætter det, at det er muligt at opsætte en mobil støjskærm omkring boremaskinen. Dette er teoretisk muligt, men Acoustica skønner, at det vil være problematisk i praksis.

Acoustica har endvidere i notatet oplyst, at støjbelastningen ved Ringegården med de nuværende aktiviteter er beregnet til 53 dB i dag- og aftenperioden. I starten, når bruddet udvides, vil der blive etableret en jordvold, depot B i indvindingstilladelsen, med den overjord, der afrømmes i området nord, øst og syd for ejendommene. Støjbelastningen fra gravemaskiner og dumpers er beregnet til 60-65 dB ved Ringegården i den periode, hvor jordvolden etableres. Når det øverste klippeplateau nærmest Ringegården brydes, er støjbelastningen beregnet til 60 dB, heri er indregnet, at støjvolden vil dæmpe 10 dB. Støjbelastningen fra hele bruddet inkl. boremaskinen er beregnet til 61 dB. Når der brydes i et lavere plateau vil klippesiderne virke som en effektiv støjskærm, og støjen vil gradvist blive reduceret til 51 dB i dagperioden.

Acoustica har yderligere oplyst, at der ikke er mulighed for at reducere støjbelastningen i den relativt kortvarige periode, hvor støjvolden etableres. I den periode, hvor det øverste klippeplateau brydes, vil der være behov for at udnytte de særlige støjgrænser for Ringegården på 70/60 dB fuldt ud i aftenperioden. I de øvrige brydningsfaser kan de reducerede støjgrænser på 60/50 dB i dag/aftenperioden overholdes i dagperioden.

Superfos Construction a/s har som kommentar til notatet af 3. januar 1997 fra Acoustica udtalt, at en støjmur ved materielgården samt etablering af værksteder, der vil gøre det muligt, at alle reparationer fore-

går indendørs, vil være forbundet med omkostninger på adskillige mio. kr.

Endvidere har Superfos Construction a/s oplyst, at producenten af de anvendte bjergboremaskiner ikke har kunnet anvise nogen metode til reduktion af lydniveauet fra maskinen. Virksomheden er heller ikke stødt på sådanne metoder ved studiebesøg i stenbrud i England, Sverige, Norge og Finland.

Den omtalte flytbare skærm anser Superfos Construction a/s for at være en meget teoretisk løsning, der ikke vil kunne fungere i praksis. Skærmen skal være let at flytte og kunne modstå voldsomme vindkræfter højt placeret direkte ud mod vestvendt åbent hav. Den vil i mange situationer blive gennemhullet af sprængstykker, såfremt den ikke fjernes før hver sprængning. Superfos Construction a/s mener, at en sådan løsning under alle omstændigheder vil medføre en betydelig forhøjelse af produktionsomkostningerne samtidig med en reduktion af produktionen.

Superfos Construction a/s har den 23. april 1997 sendt Naturklagenævnet en kopi af et brev af 22. april 1997 fra Acoustica med kommentarer til en notits af 19. marts 1997 fra Bornholms Amt om visse forudsætninger for støjberegninger for Ringebakkerne. Det konkluderes i denne notits, at støjberegningerne i den sammenfattende rapport af 10. maj 1995 fra Acoustica må forudsættes at være baseret på "worst case" for hvert referencepunkt.

Acoustica har i brevet af 22. april 1997 oplyst, at støjberegningerne ikke er baseret på "worst case" placering af bore- og gravemaskiner for hvert referencepunkt. Der er valgt en beregning baseret på "worst case" forudsætning set under et, dvs. at der ikke er forudsat en "worst case" forudsætning for hvert referencepunkt. Det er derfor, at der i den sammenfattende støjrapport står, at støjbelastningen vil øges/reduceres i referencepunkterne, når boremaskinen flyttes.

Det anføres endvidere i Acousticas brev, at der i det ovennævnte notat af 3. januar 1997 er redegjort for støjbelastningen ved flere placeringer af boremaskinen og ved forskellig udformning af bruddet. Det fremgår af notatet, at støjbelastningen godt kan være større end anført i det sammenfattende notat fra 1995 om støjberegningerne.

Rystelser.

Grænseværdien for rystelser er i råstoftilladelsen fastsat til 10 mm/sek. for alle boliger i området, bortset fra de 3 boliger ved Ringe-

gården, hvor den er fastsat til 24 mm/sek. Der er desuden fastsat vilkår om, at virksomheden skal foretage målinger ved alle storsprængninger, og hvis en måling viser mere end henholdsvis 7 og 18 mm/sek., skal virksomheden straks orientere tilsynsmyndigheden suppleret med en vurdering af årsagen hertil.

Målinger af rystelser i 1994/95 har vist et niveau på højst 2 mm/sek. ved boliger i området, bortset fra ved Ringegården, hvor der er målt mellem 2,75 og 12,7 mm/sek. De fleste af målingerne her har vist et niveau på mellem 7 og 8 mm/sek.

Naturklagenævnet har indhentet en udtalelse fra DEMEX A/S, Rådgivende Ingeniører om følgende spørgsmål:

1. Er det rimeligt, at der er fastsat 2 forskellige grænseværdier for boligerne i området?
2. Hvilken grænseværdi kan der ellers fastsættes for boligerne på det foreliggende grundlag, herunder det materiale som DEMEX A/S i øvrigt har vedrørende området?

DEMEX A/S har udarbejdet et notat af 24. januar 1997 om grænseværdier for vibrationer fra råstofindvinding i Ringebakkerne og har heri givet følgende svar på de 2 spørgsmål:

Ad.1. DEMEX A/S finder som udgangspunkt, at det er rimeligt, at der på grund af forskellige transmissionsforhold er fastsat 2 forskellige grænseværdier for boligerne i området omkring indvindingszonen i Ringebakkerne, og at disse grænseværdier afviger fra den grænseværdi, der er fastsat for bygningerne på Snorrebakken i Rønne.

Ved besvarelsen af spørgsmål 1 har DEMEX A/S kun foretaget en vurdering af svingningsudbredelsen, men ikke taget hensyn til de forhold, som er forbundet med de enkelte bygningers bygningsmæssige tilstand og dermed følsomhed over for vibrationspåvirkninger, jf. svaret på spørgsmål 2 nedenfor.

Ad. 2. DEMEX A/S har anbefalet, at der fastsættes en fast grænseværdi på 10 mm/sek. for vibrationspåvirkninger for alle andre bygninger nær indvindingszonen end Ringegården. Det er begrundet med, at der kun i få tilfælde er registreret svingningshastigheder over 10 mm/sek., at der hersker usikkerhed med hensyn til såvel Ringegårdens som andre bygningers funderingsforhold, og at Ringegården vurderes som relativt følsom

for vibrationer, da den består af gamle bygninger og sårbare konstruktionsselementer af kalksandsten og letbeton,

DEMEX A/S har ikke fundet, at der er grundlag for at anbefale en generel grænseværdi på 7 mm/sek. for bygningerne i området.

Såfremt Superfos Construction a/s ikke mener at kunne overholde de foreslåede grænseværdier, har DEMEX anbefalet, at virksomheden ved målinger over længere tid og besigtigelse af bygninger dokumenterer, at der er grundlag for dispensationer eller for at fastsætte andre grænseværdier.

Superfos Construction a/s har i et brev af 7. februar 1997 kommenteret DEMEX A/S notat af 24. januar 1997 om grænseværdier for rystelser fra sprængning i Ringebakkerne.

Superfos Construction a/s har bl.a. anført, at grænseværdien i Ringebakkeaftalen var 50 mm/sek. for alle boliger i området, og at denne grænseværdi stadig gælder.

Da der under de nuværende forhold er målt rystelser på 12,7 mm/sek., og da der vil blive sprængt tættere på Ringegården ved den fremtidige udvidelse af hovedarealet, indikerer dette efter Superfos opfattelse, at der er behov for den grænseværdi på 24 mm/sek., som amtet har fastsat.

Superfos Construction a/s har foretaget en beregning ud fra den svenske norm og nået frem til, at der skal gælde en grænseværdi på 14 mm/sek. for boligerne i området og 18,3 mm/sek. for Ringegården.

Desuden har virksomheden opstillet et kvalitetsniveau for overskridelser af grænseværdien for Ringegården:

- 1 ud af 25 sprængninger må ligge over 24 mm/sek.
- 2 ud af 25 sprængninger må ligge mellem 18,3 og 24 mm/sek.
- 10 ud af 25 sprængninger skal ligge under 10 mm/sek.
- Resten må ligge under 18,3 mm/sek.

Superfos Construction a/s har til slut anført, at DEMEX A/S undersøgelse efter virksomhedens opfattelse er baseret på et for løst grundlag og de indlagte forudsætninger er for skønsmæssigt ansat. Superfos Construction a/s finder derfor, at der ikke i undersøgelsen er belæg for at beskære grænseværdierne for rystelser. De grænseværdier, der fastlægges har stor betydning for virksomhedens lønsomhed, idet lavere grænseværdier betyder forøgede produktionsomkostninger.

DEMEX A/S har i et brev af 19. februar 1997 som kommentar til Superfos Construction a/s bemærkninger anført, at den såkaldte virksamhedsfaktor kan fastsættes i intervallet fra 1 til 0,75. Der gives ikke regler for vurdering af sprængningernes hyppighed. En fastsættelse af virksamhedsfaktoren må derfor bero på en vurdering af mulighederne for at træffe aftale med virksomheden om at begrænse antallet af sprængninger i nærheden af Ringegården.

DEMEX A/S har endvidere oplyst, at såvel bygningsfaktoren som materialefaktoren er skønsmæssigt fastsat på grundlag af oplysningerne i BBR-registret om Ringegården og en antagelse om, at bygningen er relativt sårbar over for rystelser. Det kan dog diskuteres, hvilken klasse i den svenske standard som Ringegården skal henføres under. En endelig fastsættelse af konstruktionsfaktoren (bygnings- og materialefaktoren) bør ske ved en kvalificeret besigtigelse af bygningerne.

DEMEX A/S har understreget, at anbefalingen af en grænseværdi på 10 mm/sek. for Ringegården er fremkommet på grundlag af skønsmæssige vurderinger af det foreliggende materiale, og en deraf skønsmæssig fastsættelse af faktorer i den svenske standard med retningslinier for sprængningsinducerede vibrationer i bygninger.

Vedrørende Superfos Construction a/s ønske om at indføre et kvalitetsniveau har DEMEX A/S oplyst, at det kan begrundes med, at kvaliteten af de enkelte sprængninger og dermed vibrationspåvirkningerne afhænger af en række sprængtekniske omstændigheder, fx boringen og klippens struktur m.v., som kan variere betydeligt. En sprængning med god kvalitet giver en optimal udnyttelse af sprængstoffets energi til knusning af materialer og dermed mindre energi, svingningsudbredelse og vibrationspåvirkninger, end en sprængning der ikke er vellykket. Sammenholder man kvalitetsniveau med virksamhedsfaktoren, kan man for de undtagelsesvis og utilsigtede sprængninger med et relativt højt vibrationsniveau acceptere en virksamhedsfaktor på 1. Ved de hyppige vellykkede sprængninger, som kan forventes at give mindre vibrationspåvirkninger, må man overveje at acceptere en lavere virksamhedsfaktor.

DEMEX A/S har herefter anbefalet at fastholde den grænseværdi på 10 mm/sek., der er fastsat af Bornholms Amt for de andre boliger. Derimod anbefaler DEMEX A/S at revidere grænseværdien for Ringegården og de 2 sommerboliger på følgende måde:

Den ukorrigerede svingningshastighed fastsættes til 70 mm/sek. eller 35 mm/sek. på grundlag af information, om bygningerne er funderet på granit eller moræne.

Der anvendes en differentieret virksamhedsfaktor på henholdsvis 1 og 0,75.

Konstruktionsfaktoren fastsættes til en værdi fra 0,65 til 1 på grundlag af en besigtigelse af Ringegården og de 2 nærliggende bygninger.

Der fastsættes 2 grænseværdier, henholdsvis v_1 , som gælder for hyppige sprængninger, med en virksamhedsfaktor på 0,75, og v_2 , som gælder for undtagelsesvis mindre hyppige sprængninger med en virksamhedsfaktor på 1.

Der indføres et kvalitetsniveau med følgende grænseværdier:

- 1 ud af 25 sprængninger må ligge mellem v_2 og 24 mm/sek.
- 2 ud af 25 sprængninger må ligge mellem v_1 og v_2 .
- 10 ud af 25 sprængninger skal ligge under 10 mm/sek.
- Resten må ligge under v_1 .

V_1 og v_2 kan eksempelvis fastsættes til 14 mm/sek. og 18 mm/sek.

Superfos Construction a/s bør rapportere til myndighederne om registreringer af svingningshastigheder over 10 mm/sek. Desuden bør virksomheden etablere et kvalitetssikringssystem, der til stadighed dokumenterer virksomhedens overholdelse af ovennævnte grænseværdier.

Superfos Construction A/S har i et brev af 7. marts 1997 oplyst, at DEMEX A/S brev af 19. februar 1997 ikke giver virksomheden anledning til yderligere bemærkninger. Virksomheden finder fortsat, at de i virksomhedens brev af 7. februar 1997 anførte grænseværdier og kvalitetsniveauer er de laveste, der kan accepteres.

Strukturdirektorates afgørelse om afrømning af muldjord.

Strukturdirektoratet har den 24. juni 1997 i henhold til landbrugslovens § 7a afgjort en klage fra Superfos Construction a/s over et vilkår, der er fastsat i råstoftilladelsen med hjemmel i landbrugsloven om afrømning af muldjord og tilbageførsel af muldjorden, når overjordsdeponeringen er afsluttet. Strukturdirektoratet har ændret vilkår 3 (Deponering) 10. underafsnit til følgende formulering:

"Ved fladedeponering skal muldlaget afrømmes og henlægges i jordvolde til brug ved efterbehandling, når deponeringen af overjord m.v. er afsluttet. Afrømning af muld kan udelades efter aftale med ejer i områder, hvor klippeforekomster ligger nær jordoverfladen, og i områder, hvor fortidsminder ønskes beskyttet mod afgravning."

Naturklagenævnets overvejelser og beslutninger.

Som det fremgår af sagsfremstillingen tilkendegav Naturklagenævnet den 12. september 1994, at nævnet ville gennemføre en fredning af Ringebakkerne i overensstemmelse med det da foreliggende fredningsforslag. En forudsætning for gennemførelsen var bl.a., at der blev givet en brydningstilladelse for et åremål efter 2003. Denne tilladelse blev givet af Bornholms Amt den 22. december 1995. Afgørelsen blev påklaget til Naturklagenævnet, hvor sagen har været behandlet af 9 af nævnets 10 medlemmer, som bl.a. har besigtiget området og afholdt et offentligt møde i Rønne den 24. oktober 1996. De 9 medlemmer har deltaget ved den efterfølgende behandling af sagen, idet dog nogle få af spørgsmålene kun har været behandlet af 8 medlemmer. De udtalelser og beslutninger, der er anført i det følgende er enstemmige, hvis ikke andet er angivet.

Nævnets tilkendegivelse af 12. september 1994 indeholdt ikke direkte nogen stillingtagen til, hvilke vilkår der kunne stilles i den kommende indvindingstilladelse. Det har dog været en forudsætning for nævnet ved behandlingen af sagen, at der kunne stilles de samme vilkår i tilladelsen af hensyn til omgivelserne, som der normalt stilles i en råstofstilladelse. Denne forudsætning har haft særlig betydning i forhold til nævnets vurdering af de anbringender, som er fremført om forholdet til den indgåede Ringebakkeaftale, jf. nedenfor.

Naturklagenævnet har taget udgangspunkt i, at der ved råstoflovens anvendelse ifølge lovens § 3 på den ene side skal lægges vægt på råstofressourcernes omfang og kvalitet og en sikring af råstofressourcernes udnyttelse og tages erhvervsmæssige hensyn. På den anden side skal der lægges vægt på en række i loven nærmere opregnede hensyn til miljøbeskyttelse og naturbeskyttelse i videste forstand. I denne sag har amtet som grundlag for tilladelsen afvejet de miljømæssige hensyn over for de hensyn, der er knyttet til den samfundsmæssige nytte ved råstofindvindingen og til virksomhedens omkostninger ved de foranstaltninger, som kræves, for at indvindingen kan tillades.

Naturklagenævnet er enig i den afvejning af de modstridende hensyn, som Bornholms Amtsråd har foretaget, og som har ført til, at amtsrådet har vedtaget at meddele tilladelse til fortsat granitindvinding i Ringebakkerne. Nævnet har på den baggrund besluttet at stadfæste tilladelsen til råstofindvinding med de nedenfor nævnte ændringer og tilføjelser til vilkårene.

Indvindingsmængden.

Bornholms Amt har i tilladelsen begrænset indvindingsmængden til 150.000 m³ pr. år af hensyn til miljøforholdene i området. Da indvindingstilladelsen især omfatter arealer med anmeldte rettigheder, som indtil den 1. juli 2003 kun kan begrænses mængdemæssigt, ved at Skov- og Naturstyrelsen nedlægger et forbud efter § 5 i råstofloven af 1972 og kun mod erstatning, har Naturklagenævnet besluttet at ændre den tilladte årlige indvindingsmængde på 150.000 m³ fast klippe til den ansøgte mængde på 400.000 m³ fast klippe pr. år svarende til henholdsvis 640.000 m³ skærver (omregningsfaktor 1,6) og til 1.084.000 t (omregningsfaktor 2,71).

Nævnet har i tilknytning hertil efterkommet amtsrådets anmodning om at indskrænke arbejdstiden i sommerperioden, såfremt indvindingsmængden blev forhøjet. Nævnet har derfor ændret arbejdstiden i sommerperioden fra den 1. juni til den 15. september, jf. nærmere nedenfor under afsnittet om driftstidsrum. Hvis amtsrådet på et senere tidspunkt ændrer vilkåret om arbejdstiden, skal spørgsmålet om den tilladte årlige indvindingsmængde samtidig tages op til vurdering.

Af hensyn til miljøforholdene i området finder nævnet, at indvindingsmængden heller ikke efter den 1. juli 2003 må overstige 400.000 m³ fast klippe årligt.

Lagring.

Amtet har i tilladelsen stillet som vilkår, at lagret på Himalaya skal afvikles inden 2 år, efter at tilladelsen er trådt i kraft. Naturklagenævnet finder, at virksomheden bør have medhold i sin klage over afviklingstidspunktet, så lagret først skal afvikles i forbindelse med, at der skal brydes granit på arealet.

Nævnet er derimod enig med amtet i, at lagret af støjmæssige grunde ikke må udvides, og at de øvrige lagre i området af landskabelige grunde ikke må være højere end naturligt terræn.

Deponering.

Der er stillet vilkår om, at skråningerne ved deponering skal have en hældning på 1:2. Da dette efter det oplyste svarer til minimumsvilkåret i de fleste af amtets tilladelser, finder nævnet, at vilkåret bør stadfæstes.

Af bilag 3 til tilladelsen fremgår det, at der skal være en afstand på 10 m på hver side mellem den regionale cykelsti samt støjvold 1 og fladedepot 2, hvis cykelstien etableres, før depoterne er færdigetableret. Hvis cykelstien anlægges, efter at deponeringen er færdig, skal det aftales med amtet, hvilken afstand der skal være, dog mindst 2 m. Naturklagenævnet er enig i de afstandskrav mellem veje og jordvolde, som er fastsat, idet dette vil sikre, at skrænterne bliver stabile ud mod vejen, og forhindre at der skrider materiale ud på vejen.

Da arbejdet med at anlægge jorddepoterne øst og syd for Almeløkkebruddet vil kunne påføre beboerne ekstra støjgener, er nævnet enig i det stillede vilkår om, at dette arbejde skal afsluttes i løbet af 5 år. Nævnet kan dog efterkomme virksomhedens ønske om ændring af tidspunktet for starten af arbejdet med jorddeponeringen, så det først skal begynde 2 år, efter at grave- og efterbehandlingsplanen er godkendt, idet det forudsættes, at de arkæologiske undersøgelser er afsluttet inden da.

Som foreslået af amtet efter anmodning fra virksomheden, ændres endvidere den fastlagte rækkefølge for anlægget af fladedepoterne. Dette indebærer, at virksomheden kan bestemme rækkefølgen for anlægget af fladedepot Øst og Syd, efter at de 2 støjvolde omkring Almeløkkebruddet er anlagt, og forudsat at tidsfristen for deponeringsarbejderne på i alt 5 år overholdes.

Kløft ved moleanlæg.

På grund af de landskabelige værdier og hensynet til at bevare kysten så ubrudt som muligt finder et flertal på 4 af Naturklagenævnets medlemmer (herunder formanden), at der ikke som ønsket af virksomheden skal gives tilladelse til at udvide kystkløften fra 6 til 12 meter.

Et mindretal på 4 medlemmer finder, at der skal gives tilladelse for at øge trafiksikkerheden, så 2 dumpere kan passere hinanden i kløften.

I overensstemmelse med flertallets beslutning kan kløften derfor ikke tillades udvidet.

Moleanlæg.

Amtet har stillet vilkår om, at der på moleanlægget kun må placeres et mellemlager af op til 2.000 t sten i en højde på 1,5 m på det areal på den nordlige del af molen, der er vist på bilag 1 til indvindingstilladelsen.

Under hensyn til at virksomheden har angivet at have behov for at opbygge et større mellemlager på moleanlægget for hurtigt at kunne udskibe stenprodukterne, og til at en oplagring ved molen kan formindske generne med transport fra mellemlagre til molen, finder nævnet, at vilkåret skal ændres til en tilladelse til oplagring af sten i en højde på 5 m på det nævnte areal.

Driftstidsrum.

For at nedsætte støjniveauet i den periode af året, hvor beboerne i området opholder sig mest udendørs, har Naturklagenævnet besluttet, at der skal ske indskrænkning af driftstidsrummet i sommerperioden. Der er derfor indsat et nyt vilkår i tilladelsen om, at virksomheden i perioden 1. juni - 15. september kun må være i drift mandag - fredag fra kl. 6 - 18, bortset fra helligdage. Da der også er støjgener i Vang by og i sommerhusområdet forbundet med lastning af skibe fra moleanlægget med tilhørende transport, omfatter vilkåret også lastning fra moleanlægget med tilhørende transport. Virksomheden må dog mandag til fredag mellem kl. 18 og 22, bortset fra helligdage, foretage reparation og vedligeholdelse af maskinpark og materiel under overholdelse af en støjgrænse på 45 dB(A) målt ved nærmeste bolig.

Miljø.

Ringebakkeaftalen.

Nævnet har som ovenfor nævnt haft som forudsætning, at der af hensyn til det omgivne miljø kunne stilles de samme vilkår i råstoftilladelsen, som der normalt stilles i en råstoftilladelse. Nævnet har været opmærksom på, at de parter, der har været med til at udarbejde helhedsløsningen, har følt sig bundet af de miljøvilkår for råstofindvindingen, der er stillet i Ringebakkeaftalen. Parterne ses derfor i forbindelse med råstof sagen snarere at have taget udgangspunkt i mulighederne for at videreføre disse vilkår end for at bedømme råstofansøgningen som enhver anden ansøgning.

Nævnet er opmærksom på, at det fremgår af det indsendte materiale til brug for Naturklagenævnets afgørelse af råstof sagen, at parterne i Ringebakkeaftalen ikke er enige om forståelsen af og forudsætningerne for aftalen.

Ringebakkeaftalen er en aftale indgået i 1987 mellem virksomheden, Hasle Kommune, Bornholms Amt og Skov- og Naturstyrelsen om indvindingen af råstoffer indtil 2003 på de arealer, der er omfattet af de anmeldte rettigheder.

Aftalen er ikke juridisk bindende for nævnet ved vurderingen af virksomhedens ansøgning om tilladelse til råstofindvinding indtil år 2026, og aftalen vil være uden virkning fra det tidspunkt, hvor indvindingstilladelsen bliver udnyttet, dvs. fra det tidspunkt, hvor virksomheden begynder at indvinde i henhold til tilladelsen.

Fastsættelse af nye miljøvilkår efter år 2003.

Naturklagenævnet er enig i, at en virksomhed normalt bør kende de vilkår, der skal gælde i hele tilladelsesperioden. Tilladelsesmyndigheden kan dog i særlige tilfælde træffe bestemmelse om, at vilkårene for en råstofftilladelse skal tages op til fornyet vurdering efter et vist åremål. Det er normalt i råstofsager at meddele 10-årige tilladelser, jf. råstoflovens § 9, stk. 1. Nævnet finder, at der i denne sag, hvor tilladelsen er givet for en meget længere periode, skal være mulighed for, at amtet kan ændre miljøvilkårene for tilladelsen efter et vist tidsrum.

Naturklagenævnet er derfor enig i vilkåret om, at virksomheden senest den 1. juli 2002 skal sende amtet en redegørelse for de forventede miljøforhold omkring virksomheden for perioden 2003-2010 med dokumentation bl.a. i form af støjberegninger foretaget af en autoriseret støjkonsulent.

Amtet har fastlagt som et vilkår, at virksomheden skal fremlægge dokumentation for mulighederne for at overholde de vejledende støjgrænser for områdetype 3, blandet bolig og erhverv, der er fastsat i Miljøstyrelsens vejledning nr. 5 fra 1984 om ekstern støj fra virksomheder.

Et flertal på 7 af nævnets medlemmer finder, at dette vilkår bør skærpes, så virksomheden, ligesom det er tilfældet ved godkendelser efter miljøbeskyttelseslovens kapitel 5, skal undersøge mulighederne for at overholde de vejledende grænseværdier, der er fastsat for de områdetyper, som virksomheden grænser op til.

I Miljøstyrelsens støjvejledning anbefales det, at der ved fastsættelse af støjgrænser for råstofvirksomheder i relation til boliger i det åbne land bør anvendes de grænseværdier, der gælder for områdetype 3, blandet bolig og erhverv.

Vang by er af Miljøstyrelsen karakteriseret som et bykerneområde, som falder ind under områdetype 3. Et bykerneområde er ifølge støjvejledningen kendetegnet ved, at der i disse områder er en så stor koncentration af forretninger især for detailhandel, at det er nødvendigt i støjmæssig henseende at ligestille dem med områder, der er udlagt til blandet bolig og erhverv.

Nævnet finder, efter at have besigtiget Vang by, at byen i stedet må falde ind under støjvejledningens områdetype 5, boligområde for åben og lav boligbebyggelse. De vejledende støjgrænser er her 45 dB(A) om dagen, 40 dB(A) om aftenen og 35 dB(A) om natten. Vang by kan dog karakteriseres som en landsby, hvor der ifølge støjvejledningen kan fastsættes en støjgrænse på 50 dB(A) om dagen. For det sommerhusområde med ca. 50 huse, der ligger øst for Vang by, er grænseværdierne ifølge vejledningen henholdsvis 40, 35 og 35 dB(A). Støjvejledningen åbner mulighed for, at der tillades værdier, der ligger 5-10 dB(A) højere.

Flertallet finder derfor, at det bør pålægges virksomheden i forhold til Vang by og sommerhusområdet at gennemføre en teknisk og økonomisk undersøgelse af mulighederne for i Vang by at komme ned på de vejledende støjgrænser for områdetype 5, åben og lav boligbebyggelse, (om dagen dog en grænseværdi på 50 dB(A) som for landsbyer) og på grænseværdierne for områdetype 6, sommerhusområder, i sommerhusområdet.

Et mindretal på 1 medlem finder, at det allerede nu bør pålægges virksomheden at overholde de vejledende grænseværdier i år 2003.

Støjgrænserne indtil den 1. juli 2003, med undtagelse af Ringegården og de to nærliggende beboelser.

Naturklagenævnet finder det sandsynliggjort, at det ikke på nuværende tidspunkt er teknisk og økonomisk muligt for virksomheden at overholde de ovennævnte vejledende støjgrænser for de områdetyper, som virksomheden grænser op til.

Det fremgår, at virksomheden har haft som forudsætning, at støjrapporterne kun skulle dokumentere, at grænseværdierne i Ringebakkeaftalen kunne opfyldes, når bruddene bliver udvidet. Der foreligger derfor ikke i tilstrækkeligt omfang en dokumentation for de tekniske og økonomiske

muligheder for at nedsætte støjgrænsen om dagen til 55 dB(A), som er den normale grænseværdi ved råstofindvinding i det åbne land.

Uanset at Acoustica som ovenfor nævnt har oplyst, at overholdelsen af en støjgrænse på 55 dB(A) ind mod Vang by forudsætter, at der kan opsættes en flytbar støjskærm omkring boremaskinen, finder nævnet, at det ved yderligere at støjdampe det mest støjende materiel må være muligt i løbet af 2 år, efter at Naturklagenævnets afgørelse er truffet, at nedsætte støjniveauet om dagen til 55 dB(A) i det åbne land, samt i Vang by og i sommerhusområdet. Den nedsatte støjgrænse på 55 dB(A) skal dog ikke gælde for Ringegården og de 2 nærliggende boliger, der ligger så tæt på bruddene, at det ikke skønnes at være muligt at nedsætte støjgrænsen til mere end 60 dB(A), jf. nedenfor.

Naturklagenævnet har på den baggrund vedtaget at ændre vilkåret om støjgrænsen, med undtagelse for Ringegården og beboelserne ved gården, til at grænseværdien skal nedsættes fra 60 til 55 dB(A) om dagen fra den 1. august 1999. Hvis virksomheden i en teknisk-økonomisk redegørelse, som skal indsendes til Bornholms Amt inden den 1. december 1998, kan dokumentere, at det ikke er muligt at nedsætte grænseværdien til 55 dB(A) fra den 1. juni 1999, skal amtsrådet træffe afgørelse, om der skal meddeles en dispensation fra dette vilkår. Støjgrænsen i referencepunkterne 4 (Jons Kapelvej 2), 5 (Borrelyngvej 23) og 6 (Borrelyngvej 22) skal dog først nedsættes, når de 2 støjvolde omkring Almeløkkebruddet er etableret.

Naturklagenævnet har desuden vedtaget at stadfæste vilkåret i Bornholm Amts tilladelse om, at der ikke må arbejdes med at etablere jorddepoter og støjvolde efter kl. 18 i sommerperioden, da arbejdet skal foregå uden for indvindingsområdet og dermed tættere på naboerne. Nævnet definerer sommerperioden på samme måde som i afsnittet om driftstidsrum ovenfor, dvs. at periodens start er ændret fra 1. maj til 1. juni i forhold til amtets tilladelse.

Støjgrænserne for Ringegården og de 2 nærliggende beboelser.

Da det fremgår af de støjberegninger, som Acoustica har foretaget under Naturklagenævnets behandling af sagen, at etableringen af en støjvold omkring beboelserne ved Ringegården vil dampe støjniveauet med 10 dB, finder nævnet, at amtets vilkår om, at der kan etableres en støjvold (depot B) med en max. højde i kote 92, som vist på bilag 3 til tilladelsen, skal ændres til, at der skal etableres en sådan støjvold. Tidspunktet for voldens etablering skal fremgå af grave- og efterbehandlingsplanen. Støjvolden må dog ikke færdigetableres, før Bornholms Amt

har omlagt den regionale cykelsti. Dette skal ifølge fredningsafgørelsen ske senest 1 år, efter at de 2 støjvolde ved Almeløkkebruddet er etableret.

Selv om det fremgår af støjberegningerne for Ringegården, at den beregnede støjbelastning fra hele bruddet inkl. støj fra boremaskinen er bestemt til 61 dB (A), efter at bruddet er udvidet, finder Naturklagenævnet under henvisning til usikkerhedsmarginen ved beregningerne, at virksomheden bør kunne overholde en støjgrænse på 60 dB(A) om dagen ved Ringegården.

Naturklagenævnet finder på den baggrund, at støjgrænsen for Ringegården om dagen skal nedsættes fra 70 dB(A) til 60 dB(A) fra det tidspunkt, hvor tilladelsen skal udnyttes. I den kortvarige periode, hvor støjvoldden bliver etableret, skal der for beboelserne ved Ringegården om dagen og aftenen gælde en støjgrænse på 65 dB(A). Denne støjgrænse gælder dog kun, når der foregår anlægsarbejde.

Naturklagenævnet finder, at støjgrænserne ved Ringegården og de 2 nærliggende boliger om aftenen og natten skal nedsættes til de samme støjgrænser på 50 og 40 dB(A), som gælder for de øvrige boliger i Ringebakkerne, fra det tidspunkt hvor tilladelsen skal udnyttes. Dette må kunne ske, ved at virksomheden om aftenen undlader at bruge boremaskinen og/eller begrænser kørslen mellem Almeløkke- og Vangbruddet. Om natten, hvor der kun må foretages reparationer af maskineriet, må virksomheden kunne overholde en støjgrænse på 40 dB(A).

Rystelser.

Naturklagenævnet har som ovenfor nævnt indhentet en udtalelse fra DEMEX A/S om de fastsatte grænseværdier for rystelser. Det fremgår af de undersøgelser, som DEMEX A/S har foretaget for nævnet, at der ikke er grundlag for at nedsætte grænseværdien for rystelser for andre boliger end Ringegården og de 2 nærliggende boliger. Naturklagenævnet finder derfor, at den fastsatte grænseværdi for disse boliger på 10 mm/sek. bør stadfæstes.

For Ringegården og de 2 nærliggende boliger er grænseværdien fastsat til 24 mm/sek. Nævnet finder ikke, at der foreligger et tilstrækkeligt grundlag for at vurdere denne grænseværdi. Den fastsatte grænseværdi bør derfor ophæves, og en ny grænseværdi for rystelser fastsættes på grundlag af en nærmere undersøgelse af de 3 ejendomme.

Virksomheden skal lade en sagkyndig konsulent udarbejde en redegørelse på grundlag af en undersøgelse af de 3 ejendommers fundering og tilstand samt DEMEX A/S notat af 24. januar 1997 om grænseværdier for vibrationer i Ringebakkerne og den svenske standard for rystelser for sprængningsinducerede vibrationer i bygninger. Redegørelsen, der skal indeholde et forslag til en grænseværdi for rystelser for de 3 ejendomme, skal senest 2 måneder, inden tilladelsen skal udnyttles, indsendes til Bornholms Amt, der fastsætter en ny grænseværdi for vibrationer for Ringegården og de 2 andre ejendomme.

Ved beregningen af grænseværdien kan den såkaldte virksamhedsfaktor efter den svenske norm som foran nævnt fastsættes til mellem 0,75 og 1 afhængig af, hvor lang tid sprængningsarbejdet skal foregå. Virksomheden har anmodet om, at virksamhedsfaktoren fastlægges til 1, da der løbende vil blive sprængt forskellige steder i bruddet, og virksomheden derfor kun få gange pr. år vil foretage sprængning det sted i bruddet, som ligger til grund for fastlæggelsen af det tilladelige niveau.

Naturklagenævnet har med et flertal på 7 stemmer vedtaget at efterkomme virksomhedens anmodning. Et mindretal på 1 medlem finder, at virksamhedsfaktoren skal fastlægges til 0,75, da det ved udvidelsen af bruddet er forudsat, at der skal sprænges meget og over en lang periode omkring Ringegården.

Det er domstolene, der efter dansk rets almindelige erstatningsregler afgør eventuelle erstatningskrav for skader på bygninger som følge af rystelser.

Affald.

Naturklagenævnet finder, at der, som det er normalt i råstoftilladelser, bør indsættes et vilkår i tilladelsen om, at der ikke må oplagres affald eller henstilles udtjente maskiner inden for indvindingszonen.

Støv.

Naturklagenævnet finder, at de fastsatte vilkår må anses for tilstrækkelige til at kunne forhindre støvgener for de omboende.

Nævnet har lagt vægt på, at der i tilladelsens afsnit 7.4. er fastsat vilkår om, at den samlede støvemission fra virksomheden ikke må overstige et efter tilsynsmyndighedens skøn acceptabelt niveau. Tilsynsmyndigheden kan i givet fald kræve afhjælpende foranstaltninger i form af yderligere afdækning, afskærmning, vanding eller befugtning af støvende

materialer. Desuden er der fastsat vilkår om emissionsgrænser for støv fra ventilationsafkast og eventuelle andre støvende punktkilder. Endvidere må tømning af silo med stenmel kun foretages til truck med særlig overdækning. Endelig skal virksomheden udarbejde en instruks for medarbejderne om støvbekæmpelse, og den skal forelægges amtet til godkendelse senest samtidig med grave- og efterbehandlingsplanen.

Med hensyn til klagerne over støvgener fra stenmel har nævnet lagt vægt på, at det er fastsat i tilladelsens afsnit 2, at placeringen af stenmel og ikke-salgbart materiale skal fastlægges i grave- og efterbehandlingsplanen.

Sikkerhedsstillelse.

Virksomheden har klaget over, at sikkerhedsstillelsen er forhøjet ud over, hvad der svarer til en pristalsregulering af den oprindeligt stillede sikkerhed.

Der kan efter råstofloven stilles krav om en sikkerhedsstillelse, der svarer til, hvad det vil koste at efterbehandle det areal, der konkret er under indvinding. Dette gælder også for arealer, der er omfattet af anmeldte rettigheder. I den foreliggende sag er der herudover givet tilladelse til at indvinde på nye arealer. Amtet kan derfor stille krav om, at der stilles en sikkerhed, der svarer til, hvad det vil koste at lade hele området efterbehandle.

Naturklagenævnet er enig med Bornholms Amt og Skov- og Naturstyrelsen i, at der kan fastsættes en sikkerhedsstillelse, som ikke bare er en pristalsregulering af den sikkerhedsstillelse på 25.000 kr., der blev stillet i forbindelse med anerkendelsen af den anmeldte ret til indvinding af granit i Almeløkkebruddet.

Virksomheden har desuden klaget over, at der er stillet vilkår om, at depot A og B skal fjernes efter endt indvinding. Som oplyst ovenfor blev depot A og B tilladt i 1991 af Fredningsnævnet for Bornholms Amt - gennem en dispensation fra Overfredningsnævnets kendelse af 29. oktober 1971 og ved en dispensation fra bestemmelsen om beskyttelseslinier omkring fortidsminder.

Der blev ikke i fredningsnævnets dispensationer stillet vilkår om, at depoterne skal fjernes, når granitbrydningen er afsluttet. Naturklagenævnet finder på den baggrund ikke, at der i råstoftilladelsen kan stilles vilkår om, at de 2 depoter skal fjernes efter endt indvinding. Depot B skal udbygges for at tjene som støjvold omkring Ringegården og de 2

nærliggende boliger. Depotet skal ifølge fredningsforslaget udformes, så det permanent kan indpasses i landskabet.

Naturklagenævnet har derfor vedtaget at ophæve vilkåret om, at depot A og B skal fjernes efter endt indvinding, og om at der skal stilles sikkerhed herfor.

Da spørgsmålet om sikkerhedsstillelse for de andre jorddepoter, der ligger inden for indvindingszonen, har nøje sammenhæng med grave- og efterbehandlingsplanen, bør fastsættelse af sikkerhedsstillelsens størrelse for jorddepoterne udskydes til fornyet behandling i amtet i forbindelse med godkendelsen af denne plan. Virksomheden skal derfor, samtidig med at denne plan fremsendes til amtet, fremsende en oversigt over, hvor de jorddepoter, der ligger i granitbruddene, vil blive placeret. Amtet skal på denne baggrund tage stilling til, om depoterne kan blive liggende, eller om de skal flyttes inden for området, når indvindingen er afsluttet. Endvidere skal amtet tage stilling til, hvilken sikkerhed, der skal stilles herfor.

Naturklagenævnet har herefter besluttet kun at stadfæste følgende delposter i vilkåret om sikkerhedsstillelse: 1) 1,4 mio. kr. til oprydning i bruddet. 3) 1,4 mio. kr. til fjernelse af bygningsanlæg. 4) 0,3 mio. kr. til sikring af broen over kystkløften. Delpost 2) ophæves.

Miljøstyrelsens påbud vedrørende moleanlægget.

Da moleanlægget kun må anvendes til at laste skibe med materialer fra granitbruddene, finder Naturklagenævnet ligesom Bornholms Amt, at anlægget må betragtes som en del af indvindingsområdet, og at moleanlægget derfor skal være omfattet af indvindingstilladelsen.

Naturklagenævnet har derimod ikke kompetence til at tage stilling til, om Miljøstyrelsens påbud af 29. januar 1990 i anledning af klager fra de omboende over gener fra moleanlægget kan ophæves. Uanset dette påbud skal lastningen med tilhørende transport fra moleanlægget overholde de vilkår, herunder om driftstidsrum, der er fastsat i råstoftilladelsen.

Naturklagenævnets afgørelse.

Naturklagenævnets afgørelse går herefter ud på, at Bornholms Amts tilladelse af 22. december 1995 efter råstoflovens § 7 til indvinding af granit i Ringebakkerne stadfæstes med følgende ændringer og tilføjelser til vilkårene, idet der henvises til tilladelsens ordlyd:

1. Afsnit 1 (Indvinding, bearbejdning, indvindingszone og arbejdszone)
4. underafsnit ændres til:

"Indvindingen må pr. år ikke overstige 400.000 m³ fast klippe svarende til henholdsvis 640.000 m³ skærver (omregningsfaktor 1,6) og til 1.084.000 t (omregningsfaktor 2,71)."

2. Afsnit 2 (Lagring) 1. underafsnit, 2. pkt. ændres til:

"De eksisterende lagerbunker på Himalaya må ikke udvides, og de skal fjernes senest, når der skal indvindes granit under dem."

3. Afsnit 3 (Deponering) 4., 5. og 6. underafsnit ændres til:

"Tidsfølgen er:

1. De 2 støjvolde ved Almeløkkebruddet (maksimal højde henholdsvis kote 82 og 70) skal være etableret og beplantet senest 4 år, efter at amtsrådet har godkendt grave- og efterbehandlingsplanen.

2. Fladedeponier Øst og Syd skal etableres efter anlæg af støjvolde og skal være afsluttet senest 7 år, efter at grave- og efterbehandlingsplanen er godkendt. Den samlede deponeringstid må dog ikke overstige 5 år fra det tidspunkt, deponeringen starter.

Der skal etableres en støjvold med max. højde i kote 92 nær beboelserne ved Ringegården (område B på bilag 3). Tidspunktet for etableringen af støjvolden skal fastlægges i grave- og efterbehandlingsplanen. Depot B må dog ikke færdigetableres, før Bornholms Amt har omlagt den regionale cykelsti. Dette skal ske senest et år, efter at de 2 støjvolde ved Almeløkkebruddet er etableret."

4. Afsnit 5 (Moleanlæg) 3. underafsnit, 2. pkt., ændres til:

"Dog er det tilladt at placere stenprodukter i maksimalt 5 meters højde i et mellemlager på den nordlige del af molen, som vist på bilag 1."

5. I afsnit 6 (Driftstidsrum) indsættes som et nyt 4. afsnit:

"I perioden 1. juni til 15. september indskrænkes virksomhedens produktionstidsrum, inklusiv lastning fra moleanlægget med tilhørende transport, til mandag - fredag (bortset fra helligdage) fra kl. 6 - 18, dog er det tilladt mellem kl. 18 og 22 at reparere og vedligeholde maskinparken og materiellet under overholdelse af en støjgrænse på 45 dB(A) bestemt udendørs ved den nærmeste bolig."

6. Afsnit 7 (Miljø) 3. underafsnit ændres til:

"På det grundlag vil amtsrådet optage forhandlinger med virksomheden med henblik på at fastlægge støjvilkårene for den nævnte periode. Redegørelsen skal belyse de tekniske og økonomiske muligheder for at nedsætte støjniveauet til de grænseværdier i Miljøstyrelsens støjvejledning, der gælder for de områdetyper, som virksomheden grænser op til. Der er dels tale om det åbne land, der falder ind under områdetype 3, blandet bolig og erhverv, med grænseværdierne 55, 45 og 40 dB(A), dels Vang by, som falder ind under områdetype 5, åben og lav boligbebyggelse, og som må karakteriseres som en landsby med grænseværdierne 50, 40, 35 dB, dels sommerhusområdet, der falder ind under områdetype 6, sommerhusområder, med grænseværdierne 40, 35, 35 dB(A)."

7. Afsnit 7.2. (Stennedslag og rystelser) 4. - 8. underafsnit udgår og i stedet indsættes:

"Sprængningerne skal tilrettelægges således, at vibrationspåvirkningen på omkringliggende bygninger uden for virksomhedens grund ikke overstiger følgende værdier, bestemt som topværdien af svingningshastigheden i lodret retning på bygningens fundament:

For andre boliger end Ringegården og de 2 nærliggende boliger: 10 mm/sek.

For Ringegården og de 2 nærliggende boliger (matr. nr. 103p, 103a1, 103a2 og 103a3) fastsætter amtet grænseværdien efterfølgende på grundlag af en redegørelse, som virksomheden skal indsende til amtet senest 2 måneder, inden tilladelsen skal udnyttes. Redegørelsen skal udarbejdes af en sagkyndig konsulent. Redegørelsen skal indeholde et forslag til en grænseværdi for rystelser for de 3 ejendomme på grundlag af en besigtigelse af de 3 ejendommers funderings-, bygnings- og konstruktionsmæssige tilstand, DEMEX A/S notat af 24. januar 1997 om grænseværdier for vibratio-

ner i Ringebakkerne og den svenske standard for rystelser for sprængningsinducerede vibrationer i bygninger.

Ved beregningen af grænseværdien skal virksomhedsfaktoren fastlægges til 1.

Virksomheden skal foretage permanente vibrationsovervågninger på bygningsfundamentet i to målepunkter. Det ene placeres fast på Ringegården eller på en af de 2 nærliggende boliger. Det andet målepunkt vælges af virksomheden ud fra en vurdering af vibrationsudbredelsen fra hver enkelt sprængning med henblik på registrering af de største lokale svingningshastigheder samt under hensyn til at opnå et repræsentativt billede af vibrationspåvirkningen af samtlige nærliggende bygninger. Tilsynsmyndigheden kan forlange det andet målepunkt flyttet til en anden bygning.

For den enkelte måling skal der registreres dato, klokkeslæt, sprængningssted, ladningsstørrelse, målested og topværdi af svingningshastigheden i lodret retning.

Såfremt en måling viser mere end henholdsvis 10 mm/sek. (Ringegården og de 2 nærliggende boliger) og 7 mm/sek. (andre boliger), skal virksomheden straks orientere tilsynsmyndigheden suppleret med virksomhedens vurdering af årsagen hertil.

Udskrift af måledata skal mindst i 3 år ligge i virksomheden som let tilgængelig lagerbestandig dokumentation.

Måledata skal kvartalsvis rapporteres til tilsynsmyndigheden.

Der skal udarbejdes en instruks for afprøvning, vedligeholdelse og kalibrering af de anvendte måleinstrumenter. Kopi skal sendes til tilsynsmyndigheden.

Til brug for tilsynet med overholdelsen af grænseværdierne for vibrationer kan tilsynsmyndigheden efter drøftelse med virksomheden opstille et kvalitetsniveau for overskridelser af grænseværdierne.

Tilsynsmyndigheden kan i tilfælde af klager stille krav om vibrationsovervågning ved flere boliger i området."

8. I afsnit 7.3.(Støj) foretages følgende ændring:

"Støjgrænserne i skemaet for Ringegården og de 2 nærliggende boliger ændres til 60, 50 og 40 dB(A) fra det tidspunkt, hvor tilladelsen skal udnyttes."

9. Skemaet med grænseværdier for støj for de øvrige boliger i området ændres til følgende:

Mandag-fredag 6-18 Lørdag 6-14	Mandag-fredag 18-22 Lørdag 14-22, Sønd. 6-22	Alle dage 22-6
Indtil den 1. august 1999 60 [1]	50	40
Efter den 1. august 1999 55 [2]	50	40

[1] I referencepunkterne R 4, 5 og 6 skal støjgrænsen på 60 dB(A) gælde, indtil støjvoldene omkring Almeløkkebruddet er etableret.

[2] Hvis virksomheden dokumenterer i en teknisk-økonomisk redegørelse, som skal indsendes til Bornholms Amt inden den 1. december 1998, at det ikke er muligt at nedsætte støjgrænsen til 55 dB(A) fra den 1. august 1999, skal amtsrådet træffe afgørelse, om der skal meddeles en dispensation fra dette vilkår."

10. Afsnit 7.3. (Støj) 8. underafsnit ændres til følgende:

"Anlægsarbejde med etablering af støjvolde og fladedeponering uden for indvindingsområdet, jf. afsnit 3, må alene foregå mandag - fredag (bortset fra helligdage) i tidsrummet 6 - 22, i perioden 1.6.-15.9. dog kun i tidsrummet kl. 6 - 18."

11. I afsnit 7.3. (Støj) indsættes som næstsidste afsnit følgende nye afsnit:

"I den periode, hvor støjvolden omkring beboelserne ved Ringegården etableres, hæves støjgrænsen ved referencepunktet R 3 fra 60 dB(A) til 65 dB(A), men kun når der foregår anlægsarbejde."

12. I afsnit 7.5. indsættes et nyt afsnit:

"Der må ikke oplagres affald eller henstilles udtjente maskiner inden for indvindingszonen."

13. I afsnit 8 (Efterbehandling) foretages følgende ændringer:

3. underafsnit ændres til:

"Efterbehandlingen skal senest være afsluttet 2 år efter indvindingens ophør."

I sidste underafsnit ændres:

"råstoflovens § 10 eller 24" til "råstoflovens § 11, stk. 1."

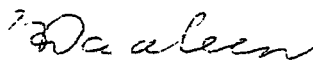
14. I afsnit 9 (Sikkerhedsstillelse) ændres 1. underafsnit til følgende:

"Virksomheden skal, inden indvindingen starter, over for amtsrådet stille garanti fra pengeinstitut eller lignende lige så effektiv sikkerhed på for tiden 1) 1,4 mio. kr. til oprydning i bruddet, 2) 1,4 mio. kr. til fjernelse af bygningsanlæg m.m. og 3) 0,3 mio. kr. til sikring af bro.

I forbindelse med at grave- og efterbehandlingsplanen indsendes til amtets godkendelse, skal virksomheden udarbejde en oversigt over, hvor de jorddepoter, der er i granitbruddet, vil blive placeret. På denne baggrund skal amtet på ny tage stilling til, hvor stor en sikkerhed, der skal stilles for flytning af jorddepoter, når indvindingen er afsluttet."

Tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er meddelt, eller ikke har været udnyttet i 3 på hinanden følgende år, jf. råstoflovens § 10, stk. 4.

På Naturklagenævnets vegne

Inger Vaaben
viceformand

Afgørelsen er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. råstoflovens § 14, stk. 2. Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. råstoflovens § 43, stk. 1.

BILAG

1. Kort over indvindingsområde og deponeringsområde.
2. Oversigtskort.
3. Kort over deponeringsområder.
4. Sprængningsinstruks.

Ringebackkerne

- 103r matr.nr.
- indvindingsområde
 - deponeringsområde
 - indvinding efter anlæg af støjvold
 - moleanlæg og kløft

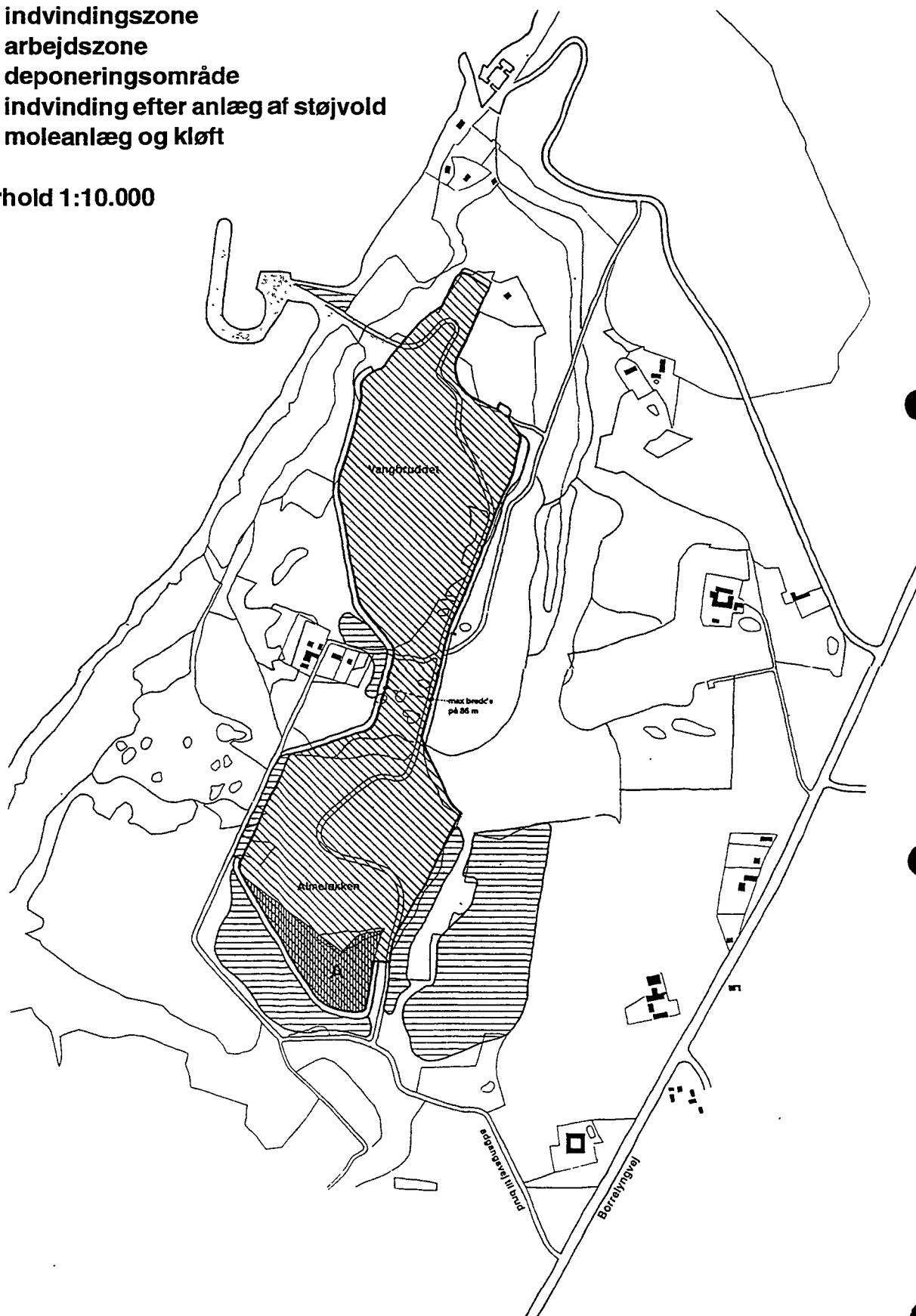
Målforshold 1:10.000

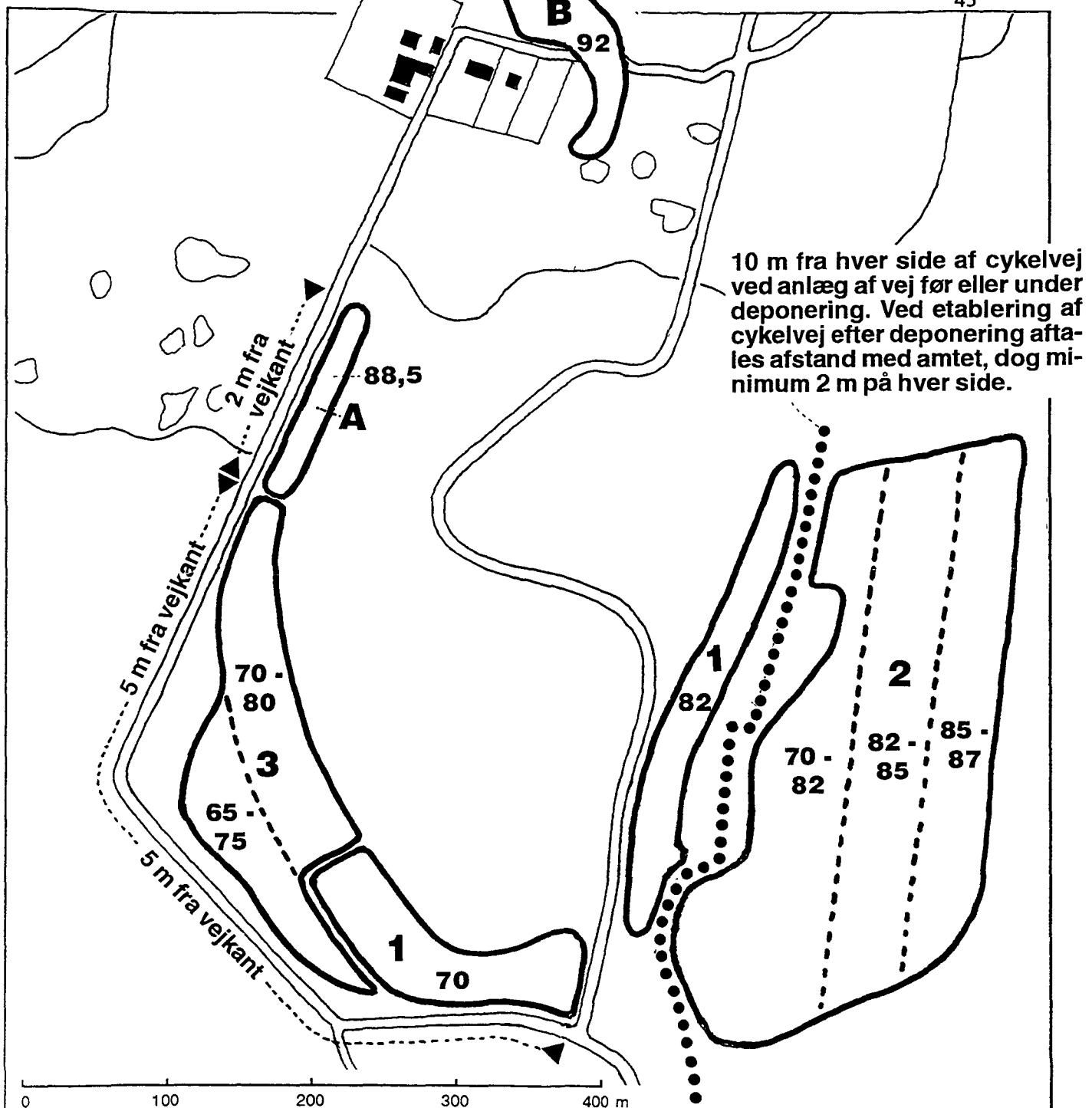

Ringebackerne

- graveområde
- indvindingszone
- arbejdszone
- deponeringsområde
- indvinding efter anlæg af støjvold
- moleanlæg og kløft

Målforhold 1:10.000

BILAG 3

Granitindvinding i Ringebakkerne

Mål 1:4000	J.nr. 8-70-52-1-403-1/94
Dato 21.12.1995	Rev.
Sign. GK	

Bornholms Amt
Teknisk Forvaltning
 Østre Ringvej 1, 3700 Rønne
 Tlf. 5695 2123 Fax. 5695 2142

Signaturer

- deponeringsområde
- 82** fastlagt og maximal kote
- 2** etape for deponering
- m** minimumsafstand fra vej, hegn m.m.

Instruks for sprængninger i Hasle Granit.

Ved storskud udarbejder driftsleder, minør og borevognens fører en foreløbig bore og ladeplan, inden boring påbegyndes.

Mindst et døgn inden planlagt sprængning, forelægges endelig ladeplan for produktionschefen til orientering.

På ladeplanen skal følgende være anført, inden der skydes:

Skudets placering skal markeres på luftfoto

Hullernes placering skal være optegnet.

Kendte svagheder i bjerget og blokerede borehuller skal indikeres

Tændingsrækkefølgen skal vises.

Forventet udsprængt bjergvolume

Total mængde sprængstof samt antal kg/m³.

Total samvirkende mængde sprængstof i salven

Vibrationsmålerens placering skal angives

Efter at sprængning er foretaget skal aktuelt forbrug af sprængstof og tændmidler, målte vibrationer og resultatet af sprængningen anføres.

Storskud foretages mandag til fredag i mellem klokken 15 og 15,30.

Ved storskud skal sikres at der ikke forefindes personer inden for sikkerhedszonen. Sikkerhedszonen defineres som det område hvor tilfældigt nedslag af sten kan forekomme. Dette sikres ved at der udsendes vagter der skal sørge for at der ikke opholder sig personer inden for sikkerhedszonen og at al trafik ind i sikkerhedszonen afbrydes imedens skuddet løsnes.

Trafikken vil blive afbrudt i varierende omfang, afhængigt hvor i brudet der skydes. Berørte veje og stier vil typisk være:

Adgangsvej til brudet fra Borrelyngevej samt adgangsvej til Ringegård.

Cykelsti fra Jons Kapelvej, sti ned i gennem Klondike, Redningsstien fra Klondike til ca. 100 m nord for broen ved Vang Pier.

Cykelsti og Vej fra Vang til området samt i fremtiden den nye cykelsti.

Al aktivitet i brudet ophører under skydningen.

Den ansvarlige for sikkerheden omkring skuddet, driftslederen eller dennes stedfortræder, holder kontakt med sikkerhedsvagterne via radio på en designet frekvens. Al anden trafik på denne frekvens er forbudt under skydningen.

Når lederen af sikkerhedsvagterne har fået klarmeldning fra alle vagter giver han minøren tilladelse til at signalere første gang.

Der signaleres fem gange af fem sekunders varighed, derefter er der ca. to minutters pause hvor sikkerhedslederen kontrollerer med vagterne, via radioen, at alt er i orden. Der signaleres nu to gange af fem sekunders varighed, hvorefter minøren lader skuddet gå hvis han vurderer at de nærmeste omgivelser til skuddet er sikret.

Når skuddet er gået og området atter er sikkert, gives der et langt signal og sikkerhedsvagterne kaldes til bage.

Sprætning af store sten planlægger minøren sammen med sprætborerne.

Sprætning (små sprængninger) af store sten finder sted mandag til fredag i mellem kl. 10,00 og 10,30 samt i mellem kl. 14,00 og 14,30.

Minøren leder sikkerhedsarbejdet i samarbejde med driftslederen. Der udsendes sikkerheds-vagter i fornødent omfang, til at sikre de nærmeste omgivelser til sprængstedet. Alt arbejde i nærheden af sprængstedet stoppes.

Signalering foregår på samme måde som ved storsprænging.

Der føres en løbende dagbog over sprætsprænginger hvor antal sprængte sten, forbrug af sprængstoffer og tændmidler samt sted og tidspunkt for sprætsprængingen anføres. der foretages ikke vibrationsmåling.

GR/020595

fil: \dokument\hgspng

NATURKLAGENÆVNET>

24. juli 1997

J.nr.: 97-33/400-0001

MJE/lnl

REG. NR. 7835.00

Afgørelse

**i sagen om tilvejebringelse af et regionplantillæg med miljøvurdering
for granitindvinding i Ringebakkerne på Bornholm.**

Bornholms Amt har på baggrund af Hasle Granit A/S ansøgning om tiladelse til fortsat granitindvinding i Ringebakkerne indtil den 31. december 2025 tilvejebragt et regionplantillæg med miljøvurdering (VVM-tillæg).

Embedslægeinstitutionen for Bornholms Amt har påklaget tillæggets tilvejebringelse til Naturklagenævnet. Ejeren af en ejendom, der ligger i området, har i sin klage over amtets tilladelse af 22. december 1995 til råstofindvinding nævnt regionplantillægget, men de enkelte klagepunkter vedrører alene indholdet af indvindingstilladelsen og behandles derfor i Naturklagenævnets afgørelse i klagesagen om indvindingstilladelsen.

Amtsrådet vedtog den 8. august 1995 et forslag til regionplantillæg med miljøvurdering. Forslaget blev herefter offentliggjort, og amtet vedtog tillægget endeligt den 21. december 1995.

Tillægget indeholder regionplanretningslinier, der afgrænser graveområdet i Ringebakkerne, og som omkring dette udlægger et støjkonsekvensområde, inden for hvilket der gennem kommune- og lokalplanlægning ikke kan udlægges arealer til ny støjfølsom anvendelse. Der er endvidere fastsat

regionplanretningslinier for vejadgangen til graveområdet og for efterbehandlingen af området.

Regionplantillægget indeholder endvidere en redegørelse, der bl.a. indeholder en beskrivelse af miljøforholdene. I afsnit 8C (side 14ff) har amtet specielt behandlet støjforholdene, idet de kilder, hvorfra støjen fra virksomhedens drift stammer, nærmere er beskrevet. Der er udført beregninger af støjniveaet ved en række udpegede boliger, og Bornholms Amt har på denne baggrund i redegørelsen vurderet støjbidraget, således som det kan forventes at blive dels under og dels efter anlæg af støjvolde.

Amtet har i redegørelsen (bilag II, side 7) endvidere beskrevet, hvorledes det støjkonsekvensområde, der er udlagt som regionplanretningslinie, nærmere er fastlagt, idet amtet har taget udgangspunkt i Miljøministeriets vejledning "Håndbog om Miljø og Planlægning" (1991), hvor man for stenknuserier anbefaler en planlægningsafstand mellem virksomhed og boliger på 300-500 m. Amtet har ved fastlæggelsen af støjkonsekvensområdet taget udgangspunkt i en planlægningsafstand på 500 m, men har mod nord fastlagt grænsen ved den eksisterende byzonegrænse for Vang by, idet amtet ikke har anset det for rimeligt at hindre ny bebyggelse i byområdet.

Klageren har gjort gældende, at regionplantillægget er udarbejdet i strid med lovgivningens bestemmelser herom. Klageren har i den forbindelse anført, at tillæggets redegørelse efter klagerens opfattelse ikke opfylder de krav, der er stillet hertil i relation til råstofindvindings virkninger på miljøet som følge af støjbelastningen, samt at det udlagte støjkonsekvensområde ikke inddrager et område i byzone, der tidligere er udlagt til feriehotel.

I sagens behandling har deltaget 9 af Naturklagenævnets 10 medlemmer.

Naturklagenævnet har enstemmigt truffet følgende afgørelse:

Efter planlovens § 6, stk. 3, nr. 4, skal der fastlægges regionplanretningslinier for beliggenheden og udformningen af større enkeltanlæg, der må antages at påvirke miljøet i væsentlig grad, og efter lovens § 6, stk. 8, skal redegørelsen for den del af regionplanen, der indeholder

sådanne retningslinier, indeholde en vurdering af de miljømæssige konsekvenser.

Der er i bekendtgørelse nr. 847 af 30. september 1994 om supplerende regler i medfør af lov om planlægning (samlebekendtgørelse) fastsat bestemmelser om, hvilke anlæg, der er omfattet af planlovens § 6, stk. 3, nr. 4, samt hvilke oplysninger, redegørelsen skal indeholde.

Efter bekendtgørelsens § 3, stk. 1, jf. bekendtgørelsens bilag 1, pkt. 25, skal der udarbejdes regionplantillæg med miljøvurdering ved nyanlæg og ved væsentlige ændringer af bestående anlæg, der kan sidestilles med nyanlæg, til råstofindvinding fra åbne brud med en årsproduktion på mere end 200.000 m³ eller en indvindingsperiode på mere end 10 år med undtagelse af indvinding af almindeligt forekommende sand-, grus- og stenforekomster inden for de i en endeligt vedtaget regionplan udpegede graveområder.

Det er ikke i denne sag fra nogen side anfægtet, at den ansøgte fortsættelse af granitindvindingen er omfattet af kravet om VVM-vurdering.

Efter bekendtgørelsens § 5 skal redegørelsen for et regionplantillæg med miljøvurdering som minimum indeholde de oplysninger, der er nævnt i bekendtgørelsens bilag 3. Det fremgår af dette bilags pkt. 4.3, at redegørelsen skal indeholde en beskrivelse af anlæggets såvel kortsigtede som langsigtede virkninger på miljøet som følge af støjbelastning.

Naturklagenævnet finder, at afsnit 8C i regionplantillæggets redegørelse indeholder den i bekendtgørelsen krævede beskrivelse af granitindvindings virkninger på miljøet som følge af støjbelastningen.

Efter bekendtgørelsens § 7, stk. 1, skal regionplaner indeholde retningslinier til sikring af, at støjbelastede arealer i landzone ikke udlægges til støjfølsom anvendelse. Denne bestemmelse gælder således ikke for arealer beliggende i byzone og i sommerhusområder.

Naturklagenævnet finder, at det i regionplantillægget som retningslinie udlagte støjkonsekvensområde, inden for hvilket, der ikke gennem kommune- og lokalplanlægning kan udlægges landzonearealer til ny støjfølsom anvendelse, opfylder kravet i bekendtgørelsens § 7, stk. 1.

Der kan således ikke gives medhold i klagen.

På Naturklagenævnets vegne

Inger Vaaben
viceformand

NATURKLAGENÆVNET>

Vermundsgade 38 B 12 SEP. 1997
2100 København Ø.
Tlf.: 39 47 27 50
Fax.: 39 47 27 99

12. september 1994
J.nr. 111/400-0002
AB

REG. NR 7835.00

Sagen om fredning i Ringebakkeområdet i Hasle Kommune.

Efter besigtigelse og offentligt tilgængeligt møde den 8. september 1994 om det fra Miljøministeriet ved Skov- og Naturstyrelsen modtagne fredningsforslag af maj 1994 har Naturklagenævnet under deltagelse af 8 medlemmer enstemmigt besluttet at tilkendegive følgende:

Naturklagenævnet vil gennemføre en fredning af det foreslåede område på ca. 127 ha med følgende hovedindhold:

- 1) brydningsområdet og arealerne til anbringelse af overjord afgrænses i princippet som i forslaget,
- 2) staten overtager de arealer, som i dag ejes af Hasle Granit A/S, og hvorpå der ikke må brydes, og
- 3) den regionale sti forlægges i overensstemmelse med forslaget.

Beslutningen har som forudsætning, at der inden for en overskuelig tid sker en gennemførelse af de øvrige bestanddele af den såkaldte "helhedsløsning" (ændring af regionplanen efter forudgående vurdering af råstofindvindingens virkning på miljøet (VVM), brydnings-tilladelse efter råstofloven for et åremål efter år 2003 samt miljøgodkendelse efter miljøbeskyttelsesloven).

På Naturklagenævnets vegne

Bendt Andersen
Naturklagenævnets formand

FREDNINGSNÆVNET>

K E N D E L S E

afsagt af fredningsnævnet for Bornholms amts fredningskreds den
21. oktober 1991 i

sag nr. 61/1990

Fredning af et kystareal i
Ringebackerne.

Bornholms amt har ved skrivelse af 25. maj 1990 rejst sag om fredning af et kystareal i Ringebakkerne, efter at fredningsforslaget, der er dateret 2. februar 1990, forinden har været behandlet i et offentligt møde.

Rejsningen af fredningssagen har været bekendtgjort i Statstidende den 23. juni 1990 samt i Bornholms Tidende den 16. s.m. og i Bornholmeren den 20. s.m.

Fredningsnævnet har afholdt offentlige møder den 20. juli 1990 og den 17. maj 1991.

Fredningsforslaget af 2. februar 1990 vedrører et ca. 5 ha stort kystområde af matr. nr. 103-bb, 103-q og 103-dø Rutsker, der består af landbrugsjord og nogle mindre udyrkede arealer, herunder kystklipper, samt et gammelt stenbrud.

Området er tidligere fredet ved Overfredningsnævnets kendelse af 29. oktober 1971, der om en del af det pågældende areal indeholder følgende fredningsbestemmelser:

Ændringer i den bestående tilstand, bebyggelse, hvortil medregnes skure, kiosker, lysthuse og lignende, etablering af el- og telefonmaster, teltslagning og campering, erhvervsmæssig udnyttelse, bortset fra vedligeholdelse af skovdrift, må ikke finde sted.

Bestemmelsen hindrer ikke fortsættelse af den land- og havebrugsmæssige udnyttelse, der for tiden finder sted på en del af arealet, ligesom opstilling af kreaturhegn er tilladt.

Fredningen åbner ikke arealerne for offentlig adgang og ophold.

Granitbrydning var tilladt på visse vilkår.

I regionplan 1985 er Ringebakkeområdet klassificeret som særligt naturområde, råstofgraveområde og særligt beskyttelsesområde.

Som følge af miljømæssige, trafikale og landskabelige vanskeligheder, der opstod i forbindelse med, at granitbrydning i Ringebakkerne var

blevet genoptaget i 1980'erne, blev der i 1985 nedsat et såkaldt Ringebakkeudvalg med repræsentanter for ejeren af arealet Hasle Granit A/S, Skov- og Naturstyrelsen, Bornholms Amt og Hasle kommune og med medvirken af Danmarks Naturfredningsforening og Vang Grundejerforening. Udvalgsarbejdet resulterede i en aftale af november 1987 om de fremtidige forhold i hele området, "Ringebakkeaftalen".

Da Hasle Granit A/S agtede at bryde granit på en del af det fredede areal i nærheden af kysten, som Skov- og Naturstyrelsen og amtet ikke havde forventet inddraget til granitbrydning foreløbigt, og som amtet anså for at have stor landskabelig og biologisk værdi, rejste amtet denne fredningssag.

Ved skrivelse af 13. februar 1990 havde Skov- og Naturstyrelsen nedlagt et øjeblikkeligt forbud mod råstofindvinding for det omhandlede areal i medfør af § 5 stk. 3 i lov nr. 285 af 7. juni 1972 om råstoffer, jfr. § 37 stk. 2 i den gældende råstoflov.

Efter fredningsforslaget af 2. februar 1990 skal der fremtidig gælde følgende bestemmelser, der indeholder de allerede gennemførte fredningsbestemmelser i henhold til Overfredningsnævnets kendelse af 29. oktober 1971; men med enkelte yderligere bestemmelser:

1. Området fredes, således at ændringer i den bestående tilstand, terrænændringer, bebyggelse, hvortil medregnes skure, kiosker, lysthuse og lignende, etablering af el- og telefonmaster, teltslagning og camping, erhvervsmæssig udnyttelse, herunder stenbrydning, bortset fra vedligeholdelse af skovdrift, ikke må finde sted.
2. Anbringelse af hegn og anden afspærring er ikke tilladt, dog kan området afgrænses med kreaturhegn og sikkerhedshegn.
3. Offentligheden har ret til midlertidigt ophold og færdsel til fods.
4. Jagtret må kun udøves i tiden fra 1. oktober - 1. april og kun således, at denne ikke er til fare eller gene for andre.
5. Der må ikke anvendes kemiske bekæmpelsesmidler eller gødskes i området.

6. Området kan afgræsses.

7. Det offentlige har efter aftale med ejer ret til at udføre pleje til opfyldelse af fredningens formål.

Mod fredningsforslaget blev der fremsat indsigelse af Hasle Granit A/S, der påstod fredningsforslaget afvist efter naturfredningslovens § 17 stk. 5 under henvisning til, at de foreslåede nye bestemmelser stred mod "Ringebakkeaftalen", og til at de i fredningsforslaget fremførte hensyn ikke kunne opveje de privatøkonomiske og samfundsmæssige interesser, der er forbundet med granitbrydningen. Såfremt fredningen blev gennemført, krævede Hasle Granit A/S en erstatning, der senest er opgjort til 108.526.400 kr.

Efter at sagen havde været behandlet af fredningsnævnet i det offentlige møde den 20. juli 1990, fandt der forhandlinger sted mellem Hasle Granit A/S, Skov- og Naturstyrelsen og amtet om deponering af overjord, der havde givet anledning til problemer for selskabet. Forhandlingerne resulterede i, at de tre parter enedes om et ændret fredningsforslag dateret 28. januar 1991, der tilgodeså amtets fredningsinteresse og selskabets deponeringsbehov. Bornholms Amt meddelte herefter i en skrivelse af 31. januar 1991, at det areal, der ønskes fredet, reduceres, og at der ønskes mulighed for at udlægge maksimalt 30.000 m³ overjord på den del af det foreslåede fredede areal, hvor det indtil fredningssagens rejsning var tilladt at indvinde granit. Som modydelse skal et areal ved Ringebakkerne, som ved "Ringebakkeaftalen" var blevet frivilligt "fredet", delvis tilbagegives til brydning.

Der var herefter blandt parterne enighed om følgende:

- fredningen begrænses til et ca. 2 ha stort areal, mod øst begrænset af en linie, parallel med skellet ved gammelt stengærde ved "Himalaya" og 106,50 m fra dette skel og gennemføres uden udbetaling af erstatning til Hasle Granit A/S,
- en del af det ved "Ringebakkeaftalen" tidligere frivilligt "fredede" areal vest for Ringedal tilbagegives til brydning,

- der tillades fladedeponering i begrænset omfang på ovennævnte kystareal,
- jorddepot på "Himalaya" begrænses til, hvad der er nødvendigt for støjafskærmning af de 3 beboelser,
- mest mulig og mindst ca. 100.000 m³ overjord deponeres i havet ved lastemolen,
- der søges tilladelse til jorddeponering i vold på fredet areal langs Ringedalsvej ved Almeløkken.

Fredningsforslaget vedrører matr. nr. 103-bb, 103-q og 103-dø Rutsker, hvorpå der efter de hidtidige fredningsbestemmelser kan brydes granit.

I fredningsforslaget af 28. januar 1991 er anført, at fredningens formål er at forhindre råstofindvinding (særligt granitbrydning), idet området sammen med det tilgrænsende kystareal rummer store biologiske og landskabelige værdier. Hvis den højereliggende del af Ringebakkerne bliver bortsprængt, vil vandtilførslen til randområderne formindskes. I disse områder, der rummer en række sjældne planter, vil de mest fugtighedskrævende arter i værste fald forsvinde og plantesamfundene helt ændre karakter. Dette kan måske undgås, hvis der levnes et mindst 250 m bredt bælte langs kysten. Det er også landskabelig set af overordentlig stor betydning at bevare kystprofilen så intakt som muligt. Endvidere ønskes der sikret et areal langs en del af Ringedalsvej som sikkerhedszone til privatbeboelse og vejen samt for at sikre udvidelsesmulighed for vejen.

Det er hensigten, at det fredede område fremover skal henligge som naturområde med karakter af overdrev, og fredningsforslaget af 28. januar 1991 er udformet således, at området pålægges væsentlig samme bestemmelser som gælder for de status quo fredede områder i Overfredningsnævnets kendelse fra 1971 suppleret med enkelte andre bestemmelser om offentlighedens adgang og benyttelsen af arealet.

Naturfredningsrådet afgav den 21. januar 1991 en udtalelse om det første fredningsforslag og fremkom senere den 21. april 1991 med en udtalelse om forslaget af 28. januar 1991. I denne udtalelse er blandt andet anført følgende:

"Naturfredningsrådet har i skrivelse af 21. januar 1991 omtalt områdets betydelige geologiske, biologiske og landskabelige værdier og særligt fremhævet en række sjældne planter som vokser her. Det konkluderes, at det oprindelige fredningsområde på ca. 5 ha bl.a. rummer kvaliteter, som ikke kun for Bornholm, men for landet som helhed må betegnes som enestående. Det blev i skrivelsen anført at Rådet finder, at de nævnte 5 ha er det absolut mindste til at sikre de ovennævnte kvaliteter.

Med de nu foreslåede ændringer af fredningsforslaget, jfr. Bornholms amtskommunes skrivelse til fredningsnævnet af 31. januar 1991, er fredningsarealet reduceret med ca. 1,5 ha, samtidig med at der gives mulighed for udlægning af max. 30.000 m³ overjord på dele af det foreslåede fredede areal. Dette deponeringsareal (område 2 på kortbilag) vil selvom det fredes miste sine botaniske og landskabelige værdier. Tilbage er der således et betydelig mindre areal, hvor førnævnte naturværdier findes, end i det oprindelige fredningsforslag.

I dag er arealet vest for område 2 krat- og urtebevokset stejlskrænt med blottede klippepartier, mens område 2 udgør den vestligste del af det bagvedliggende klippelandskab, som rejser sig mod øst. Det bølgede klippeparti er formet af isbevægelser under kvartærtidens glacialperioder og i dag ses de afrundede og glatte klippeflader, hvor de ikke dækkes af et tyndt lag morænejord.

Dele af område 2 henligger som dyrkede markarealer, mens andre dele har krat- eller overdrevskarakter. Den træagtige vegetation er meget artsrig med bl.a. Slåen, Tjørn, Enebær, Fuglekirsebær, Eg, Ask, Alm. Hyld, Selje-Pil og Rose. Lav- og mosvegetation er ligeledes artsrig på klippeløkkenes blottede stenflader.

På baggrund af de nævnte fredningsværdige kvaliteter må Naturfredningsrådet på det bestemteste tage afstand fra at fredningsarealet indskrænkes og at man ønsker at give mulighed for deponering af overjord på område 2, hvorved landskabsformerne udviskes og vegetationen ændres for bestandig.

Ifølge det ændrede fredningsforslag ønskes en del af det ved "Ringebakkeaftalen" tidligere frivilligt "fredede" areal vest for Ringedal tilbagegivet til brydning. Dette område gennemskæres af en transport-

vej og rummer ikke i samme grad som de kystnære arealer en betydelig biologisk værdi. Undtaget er dog de blottede klippepartier umiddelbart øst for nyetableret bygning i områdets sydøstlige del. Efter nærmere drøftelse af den endelige afgrænsning af område 3, og sikkerhed for at tilgrænsende arealer ikke tager skade af råstofindvindingen, kan Naturfredningsrådet tilslutte sig det fremsatte forslag om at tilbagegive området til brydning.

Naturfredningsrådet kan ligeledes billige, at jorddepotet i område 1 begrænses til hvad der er nødvendigt for støjafskærmning af de 3 beboelser. Der forudsættes en maksimalhøjde for dette jorddepot og depotet anlægges i god afstand af den øst-vestgående vej nord for beboelserne, således at der kan etableres en beplantning, der skjuler den kunstige jordvold, så den ikke virker skæmmende på landskabet. Beplantningen må have en bredde af ca. 20-30 meter.

I forbindelse med den indgåede aftale vil der blive søgt om tilladelse til jorddeponering i vold på fredet areal langs Ringedalsvej (område 6 på kortbilag). Naturfredningsrådet kan allerede nu tilkendegive, at et sådan kunstigt anlæg vil virke ødelæggende på landskabets fysiognomi, hvorfor denne ansøgning bør refuseres."

I det offentlige møde den 17. maj 1991 meddelte Bornholms Amt, at amtet ønskede gennemført det reviderede forslag af 28. januar 1991, men hvis dette ikke var muligt, ønskedes det oprindelige forslag opretholdt.

Skov- og Naturstyrelsens og Hasle kommunes repræsentanter tilsluttede sig forslaget af 28. januar 1991, der også blev anbefalet af Hasle Granit A/S, som frafaldt fredningserstatning, men kun ved gennemførelse af forslaget af 28. januar 1991.

Danmarks Naturfredningsforening modsatte sig under henvisning til Naturfredningsrådets udtalelser dette forslag og krævede det oprindelige forslag af 2. februar 1990 gennemført. Foreningen henviste til, at forslaget af 28. januar 1991 gav mulighed for at bortsprænge højt beliggende arealer og at deponering i havet ville være uheldigt, da dette ville dække en geologisk forekomst, samt at deponering på land ville ødelægge landskabsoplevelsen fra en cykelvej.

Kystinspektoratet har i en skrivelse af 26. februar 1991 meddelt, at der ikke fra inspektoratets side er indvendinger mod opfyldning i havet, der kun vil fortsætte en igangværende naturlig proces.

Hasle Granit A/S har i skrivelse af 31. juli 1991 tiltrådt et ønske om, at klippearealet vest for Ringegård friholdes for deponering af overjord.

Fredningsnævnets overvejelser og beslutning.

Det fremgår af forhandlingerne under fredningssagen, at parterne i den såkaldte "Ringebakkeaftale" ikke på alle punkter er enige om forståelsen af og forudsætningerne for aftalen, der er indgået uden fredningsnævnets medvirken. Der er imidlertid enighed mellem Bornholms Amt, der har rejst fredningssagen, og Hasle Granit A/S som ejer af arealerne, samt Skov- og Naturstyrelsen og Hasle kommune om gennemførelsen af fredningsforslaget af 28. januar 1991. Fredningsnævnet må tillægge det betydelig vægt, at denne fredning, som må antages at indebære væsentlige biologiske og landskabelige fordele, vil kunne gennemføres i enighed mellem disse parter uden udredelse af erstatning, idet der kun vil være tale om fredningserstatning til en forpagter for mistet dyrkningsret. Fredningsnævnet kan tilslutte sig Naturfredningsrådets og Danmarks Naturfredningsforenings ønsker om en yderligere fredning, men under hensyn til, at skønnet over, hvilket areal, der vil være nødvendigt for at sikre plantesamfundet på kystklipperne, er forbundet med usikkerhed, og til risikoen for at fredningssagen ikke vil kunne gennemføres på grund af størrelsen af de samlede erstatninger, har fredningsnævnet besluttet at gennemføre fredningsforslaget af 28. januar 1991 med enkelte ændringer. Denne fredning skal ses i forbindelse med, at det tilstødende areal mod vest er undergivet bestemmelserne i naturfredningslovens § 46 om strandbeskyttelse og bestemmelser i Overfredningsnævnets kendelse af 1971, der begge blandt andet forhindrer granitbrydning og andre terrænændringer. Det areal, der nu fredes, er ved Overfredningsnævnets kendelse af 29. oktober 1971 pålagt nogle fredningsbestemmelser, der overflødiggøres ved fredningsforslaget af 28. januar 1991. De pågældende bestemmelser i Overfredningsnævnets kendelse ophæves derfor for såvidt angår det ved denne kendelse fredede areal.

Gennemførelsen af fredningen har til forudsætning, at der opnås fornø-

den godkendelse af Trafikministeriet til opfyldningen i havet - eller at der skaffes anden mulighed for deponering - og at cykelvejen i Ringebakkerne sikres, samt at der indhentes fredningsnævnets dispensation i medfør af naturfredningslovens § 34 til deponering af jord i en vold langs Ringedalsvej ved Almeløkken på matr. nr. 103-n og i medfør af naturfredningslovens § 53 til anbringelse af et jorddepot på "Himalaya" på matr. nr. 103-ab og 103-ac til støjafskærmning for 3 beboelsesbygninger, idet depotet ligger indenfor 100 m fra nogle helleristninger.

T H I B E S T E M M E S :

De på vedhæftede kort angivne arealer af matr. nr. 103-bb, 103-q og 103-dø Rutsker pålægges følgende fredningsbestemmelser:

§ 1.

Fredningen har til formål at forhindre råstofindvinding (særlig granitbrydning) og at sikre de biologiske og landskåbkelige værdier i området.

§ 2.

Ændringer i den bestående tilstand, terrænændringer, bebyggelse, hvortil medregnes skure, kiosker, lysthuse og lignende, etablering af el- og telefonmaster, teltslagning og campering, erhvervsmæssig udnyttelse, herunder stenbrydning, må ikke finde sted.

Vedligeholdelse af skovdrift er dog tilladt.

§ 3.

På den del af arealet, der er vist på vedlagte kort, skal det dog være tilladt at påføre overjord fra indvindingsområdet, således at der maksimalt påføres 30.000 m³ overjord i maksimalt 4 m's højde og aftrappet jævnt mod kyst- og naboarealer. Arealet skal herefter reguleres og eventuelt tilplantes med de for stedet naturlige vækster. Udlægning af overjord skal være afsluttet inden 1996 og skal ske i samråd med Bornholms amt.

§ 4.

Anbringelse af hegn og anden afspærring er ikke tilladt. Dog kan området afgrænses med kreaturhegn og eventuelt fornødne sikkerhedshegn.

§ 5.

Offentligheden har ret til midlertidigt ophold og færdsel til fods.

§ 6.

Jagtret må kun udøves i tiden fra 1. oktober - 1. april og kun således, at den ikke er til fare eller gene for andre.

§ 7.

Der må ikke anvendes kemiske bekæmpelsesmidler eller gødskes i området uden tilladelse fra fredningsnævnet.

§ 8.

Området kan afgræsses.

§ 9.

Det offentlige har efter aftale med ejeren ret til at udføre pleje til opfyldelse af fredningens formål eller hvis enighed ikke opnås efter tilladelse fra fredningsnævnet.

Overfredningsnævnets kendelse af 29. oktober 1971 ophæves for såvidt angår de herved fredede arealer.

Denne kendelse kan af ejer og brugere samt af Danmarks Naturfredningsforening og forskellige offentlige myndigheder påklages til Overfredningsnævnet, Slotsmarken 15, 2970 Hørsholm, inden 4 uger fra den dag, kendelsen er meddelt den pågældende.

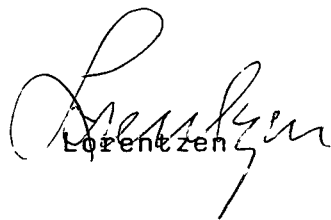
Sven Harild

Mogens Lorentzen

Preben Dreyer

Udskriftens rigtighed bekræftes:

Fredningsnævnet for Bornholms amts fredningskreds,
den 21. oktober 1991.

Lorentzen

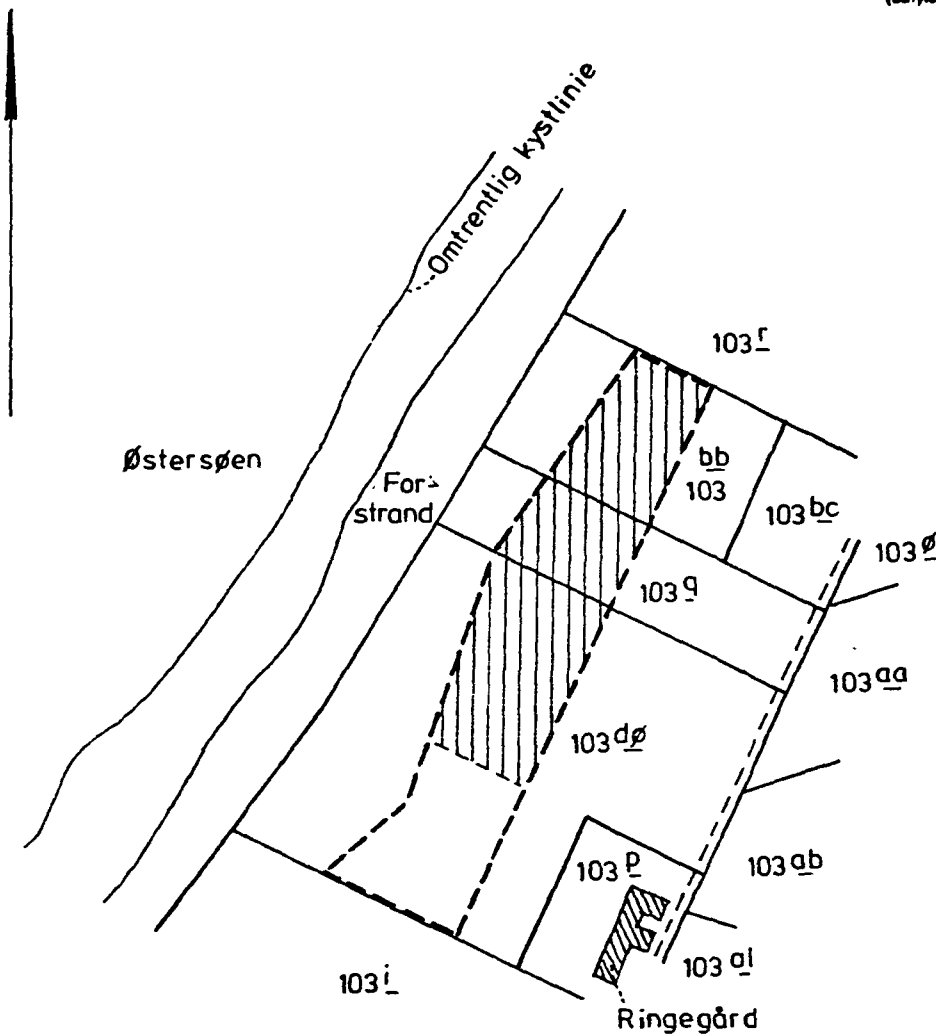
Gerdal-Kolod

Navn

20.8.1991

Rønne, d.

nr. 103 g, 103 bb og 103 d, Rutsker, attesteres herved.

 areal, der fredes
 påførsel af overjord tilladt

Deklarationskort

vedrørende

matr.nr. 103 g, 103 bb og 103 d

Rutsker

Hasle kommune

Bornholms amt

Udfærdiget i anledning af tinglysning af deklaration om fredning af kystareal i Ringebakkerne.

Mål 1:4000

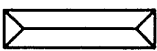
Bornholms Amt

Teknisk Forvaltning

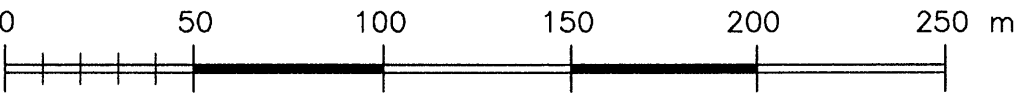
KORT>

Signaturforklaring:

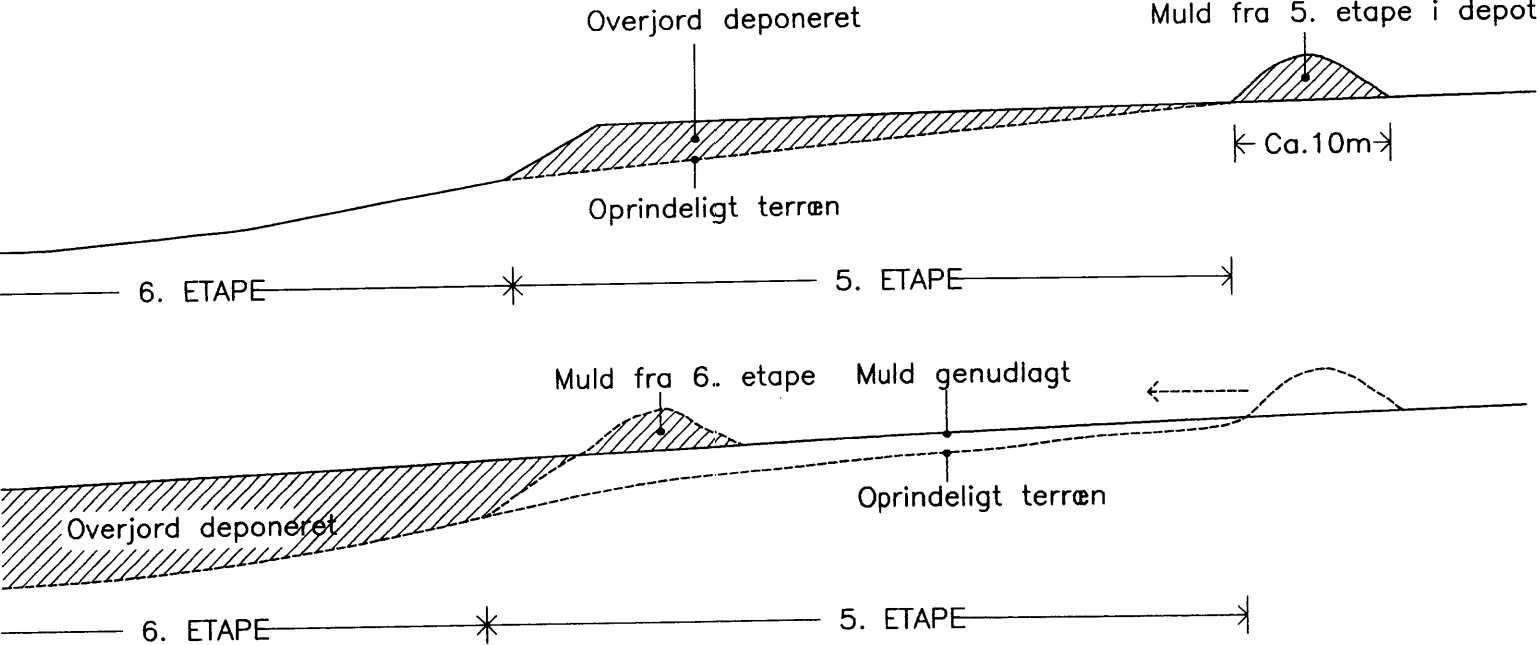
 Placering af afgrømmet muldjord i etaper i forbindelse med deponering af overjord.

REG.NR. 7835 00

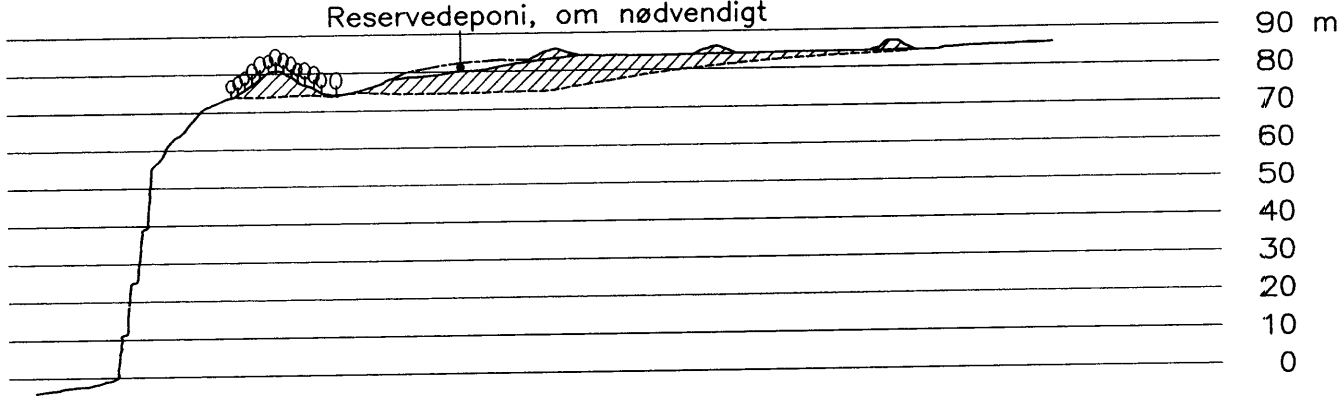

SAG:	FREDNING AF RINGEBAKKERNE	SAGS NR.:	97-111/400-0001
KOMMUNE:	Del af Rutsker, Hasle Kommune, Bornholms Amt	MÅL:	1:2000
EMNE:	Plan for oplæg af overjord	DATO:	09.07.97
UDFØRT AF:	Keld Hansen, Landskabskonsulent Ændret af Naturklagenævnet i juli 1997	KORTBILAG NR.:	2 af 7 KORT 2

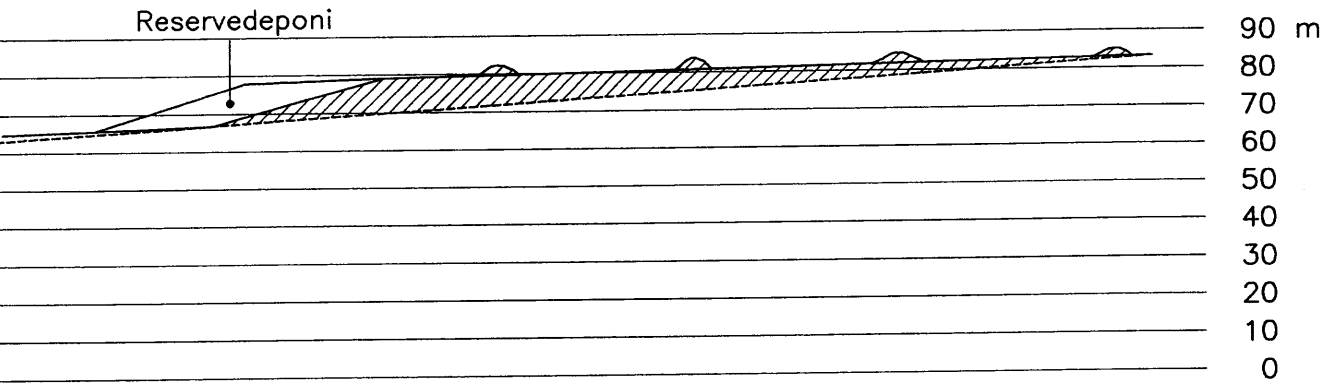
Princip for overjordsdeponering
Her med eksempel i 5. og 6. etape

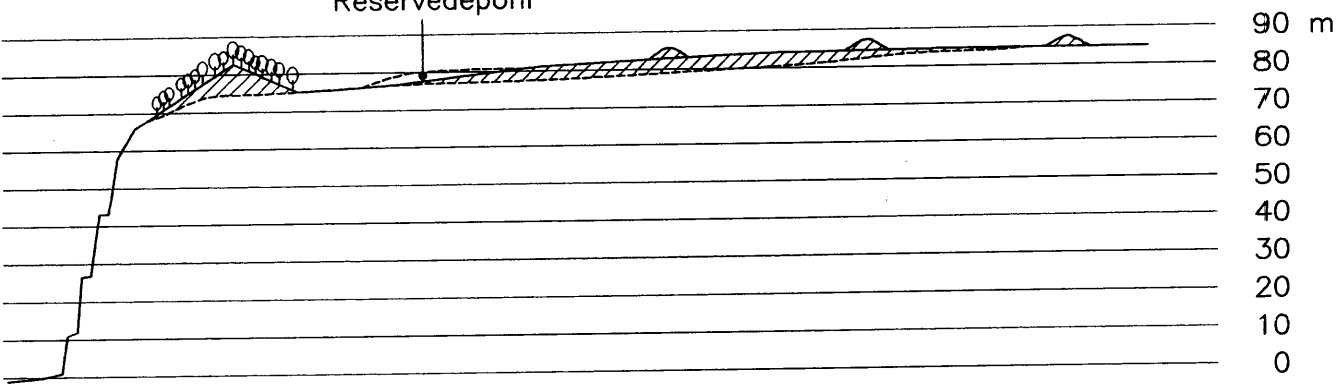
Snit A - A

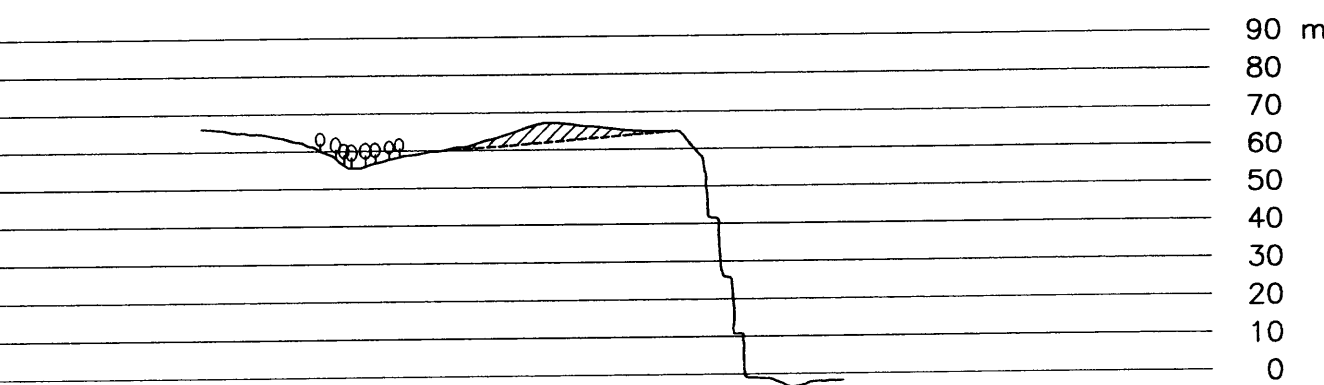
Snit C - C

Snit B - B

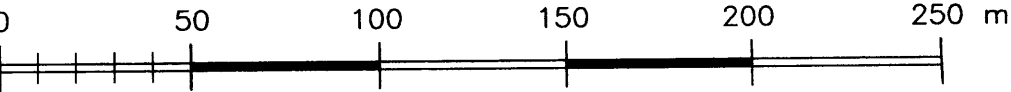
Snit D - D

Noter:

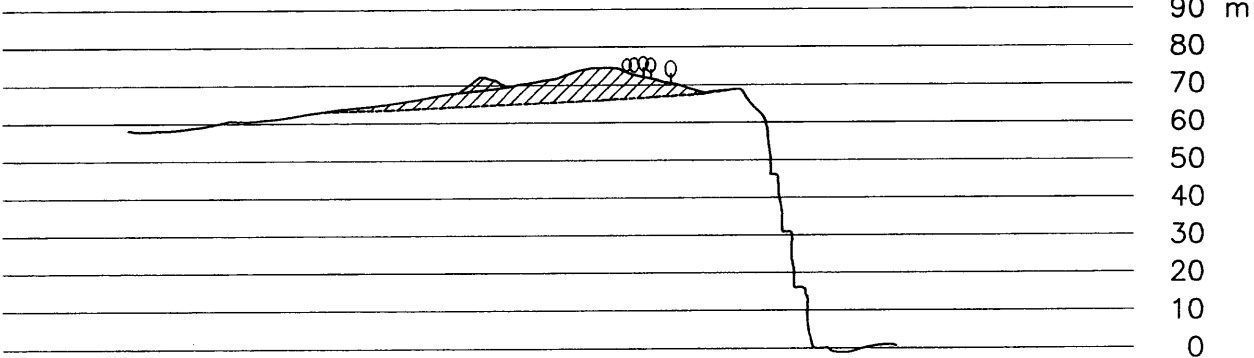
Snittene A - A til D - D er angivet på kort 2

REG. NR. 7835.00

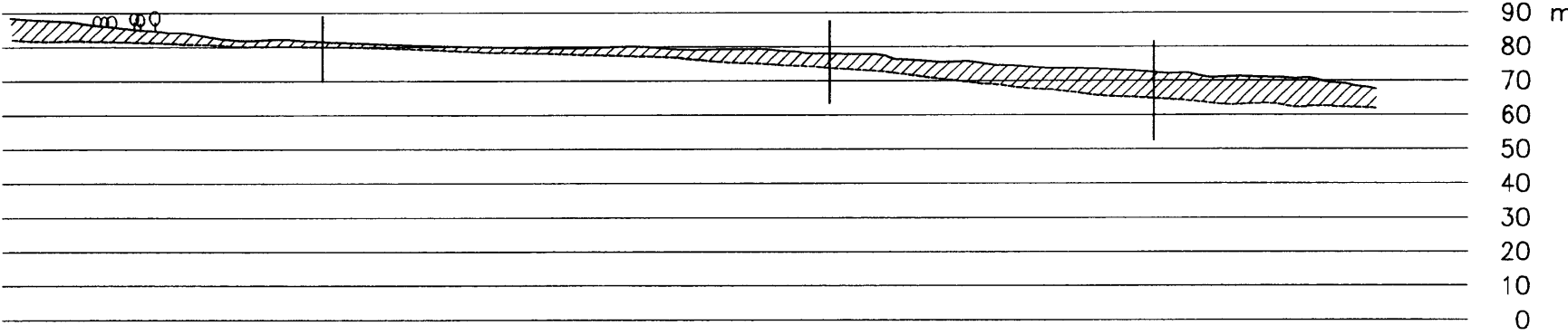

SAG:	FREDNING AF RINGEBAKKERNE	SAGS NR.:	97-111/400-0001
KOMMUNE:	Del af Rutsker, Hasle Kommune, Bornholms Amt	MÅL:	1:2000
EMNE:	Snit vedr. overjordsdeponering	DATO:	09.07.97
UDFØRT AF:	Keld Hansen, Landskabskonsulent Ændret af Naturklagenævnet i juli 1997	KORTBILAG NR.:	3 af 7 KORT 2a

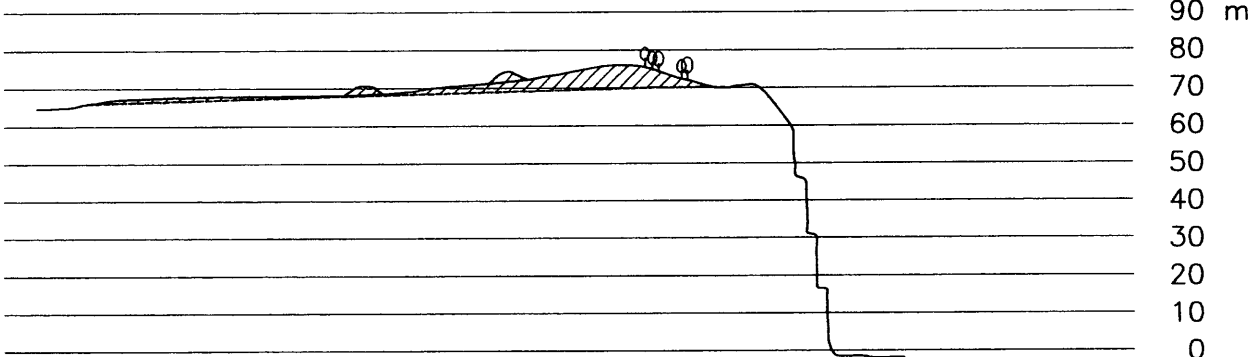
Snit E – E

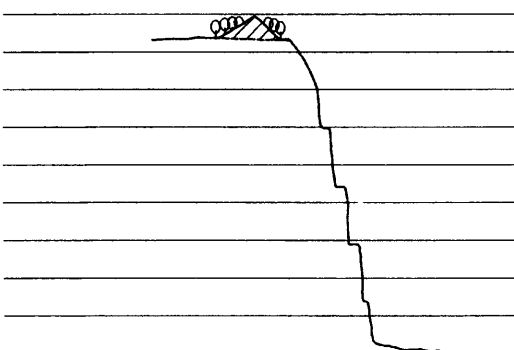
Snit H – H

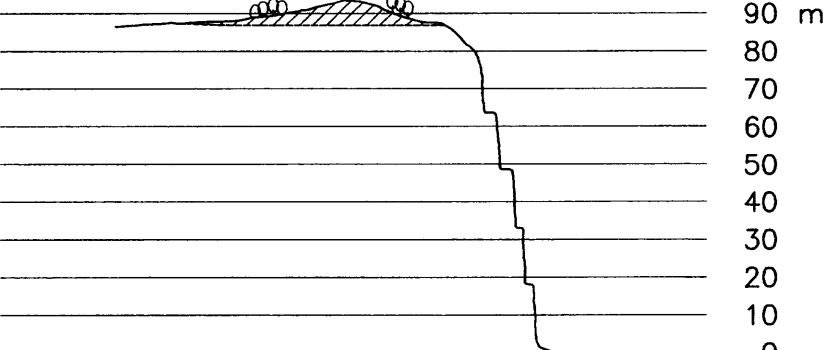
Snit F – F

Snit I – I

Snit J – J

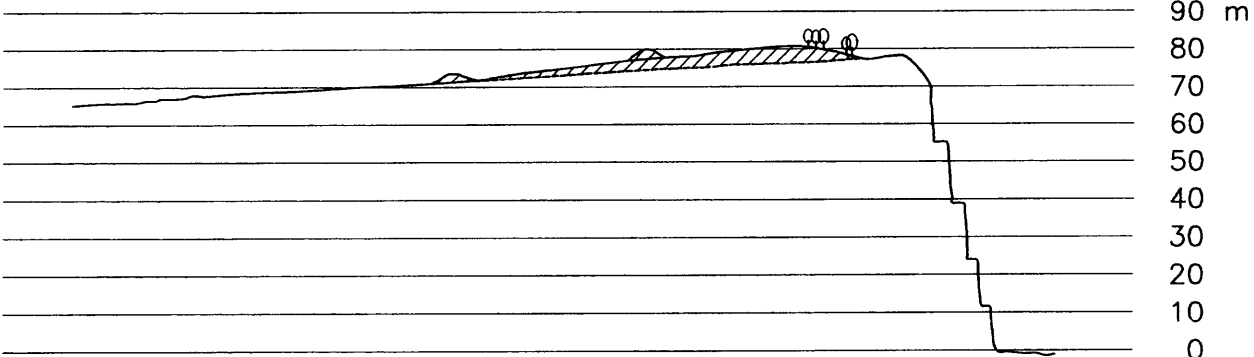

Noter:

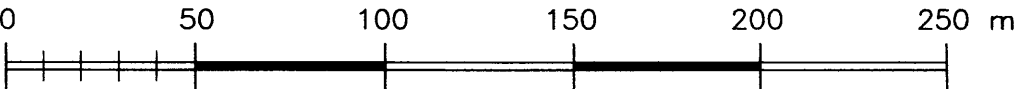
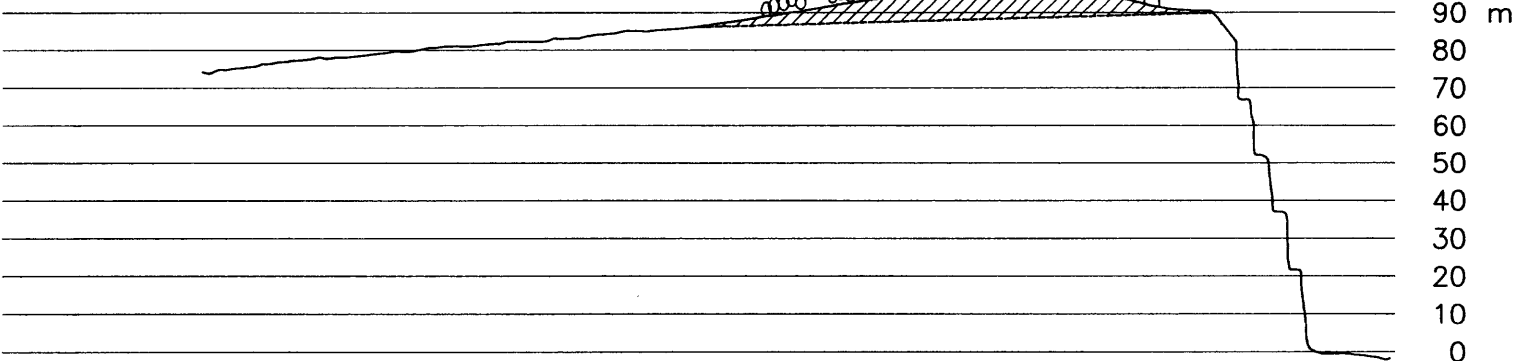
Snittene E – E til K – K er angivet på kort 2

REG. NR. 7835.00.

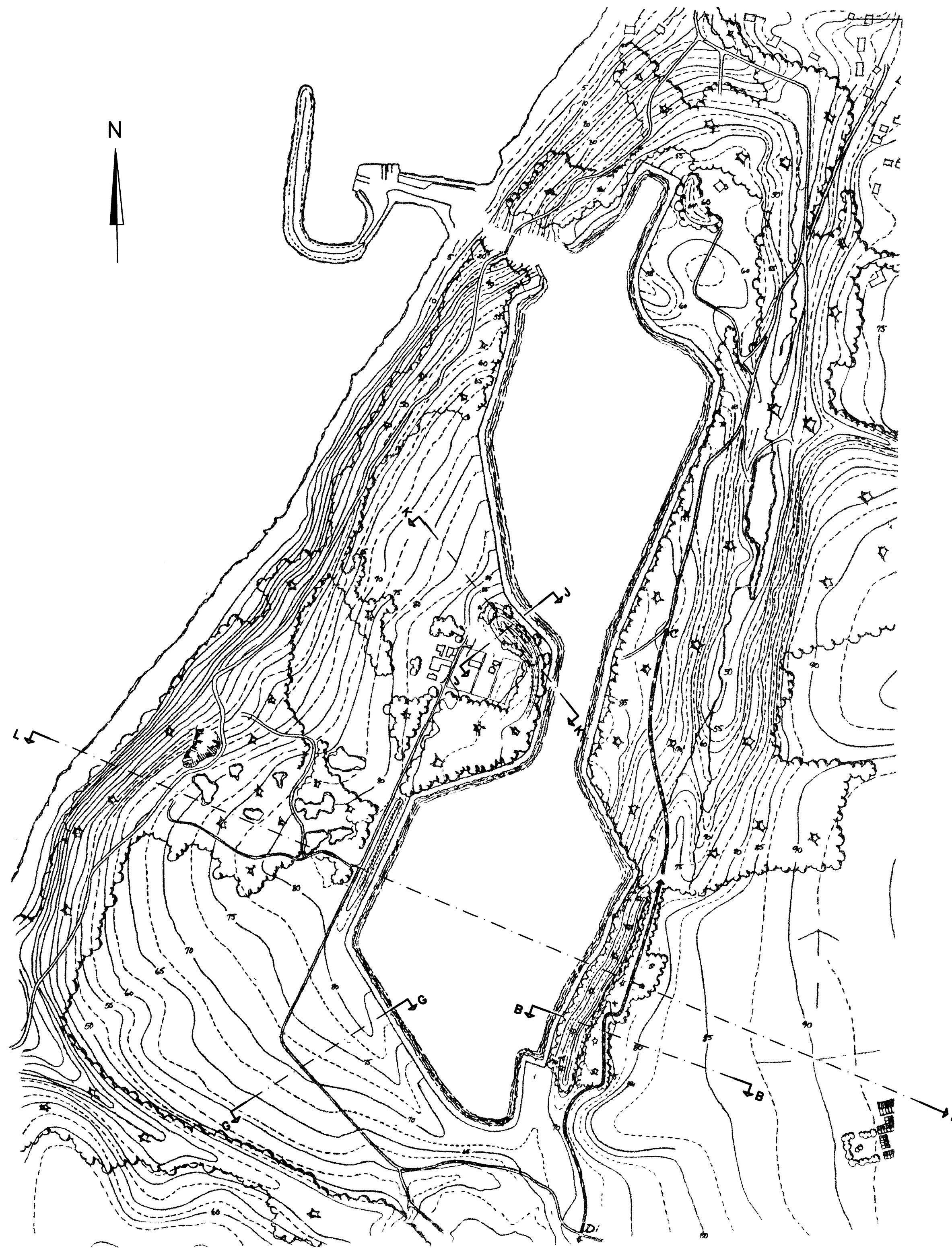
Snit G – G

Snit K – K

SAG:	FREDNING AF RINGEBAKKERNE	SAGS NR.:	97-111/400-0001
KOMMUNE:	Del af Rutsker, Hasle Kommune, Bornholms Amt	MÅL:	1:2000
EMNE:	Snit vedr. overjordsdeponering	DATO:	09.07.97
UDFØRT AF:	Keld Hansen, Landskabskonsulent Ændret af Naturklagenævnet i juli 1997	KORTBILAG NR.:	4 af 7 KORT 2b

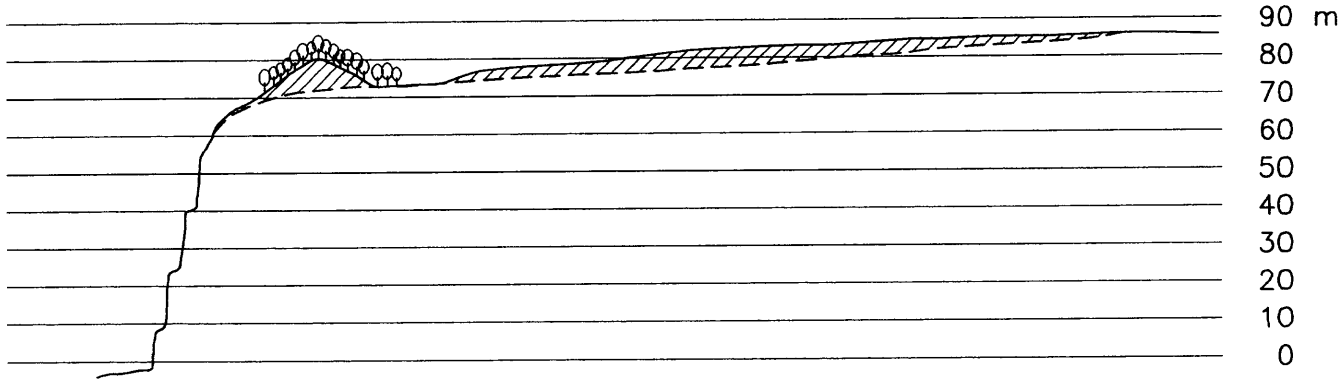

REG. NR. 7835.00

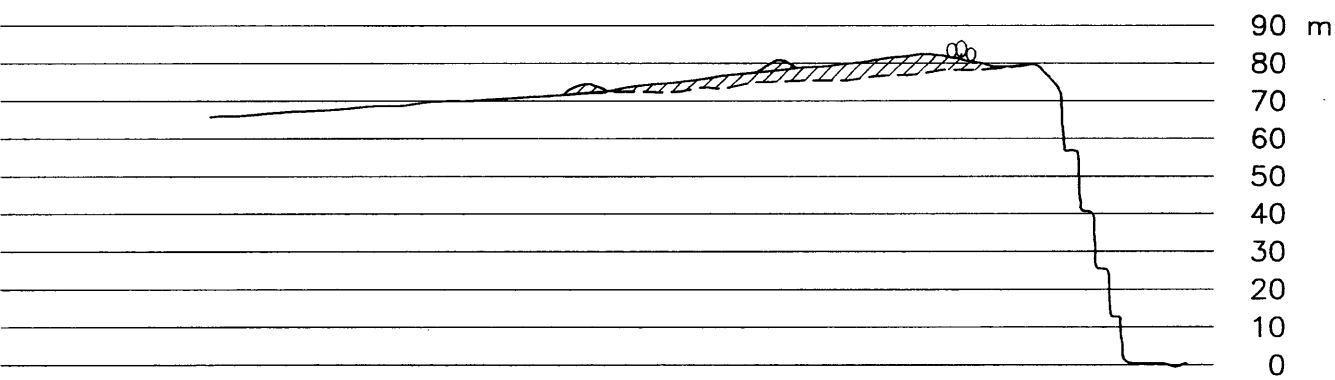

SAG:	FREDNING AF RINGEBAKKERNE	SAGS NR.:	97-111/400-0001
KOMMUNE:	Del af Rutske, Hasle Kommune, Bornholms Amt	MÅL:	1:4000
EMNE:	Landskabet efter endt granitbrydning	DATO:	10.07.97
UDFØRT AF:	Keld Hansen, Landskabskonsulent Ændret af Naturklagenævnet i juli 1997	KORTBILAG NR.:	5 af 7 KORT 3

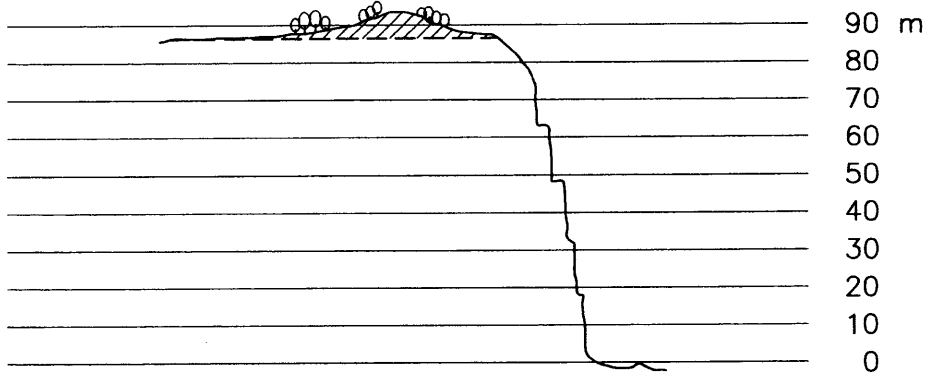
Snit B – B

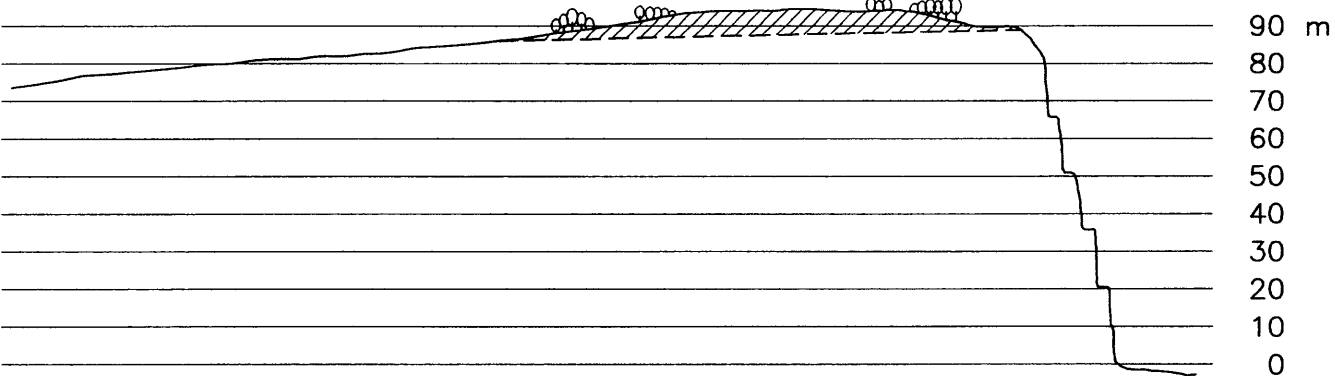
Snit G – G

Snit J – J

Snit K – K

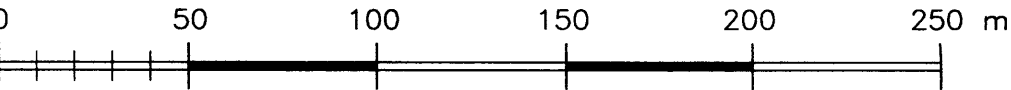
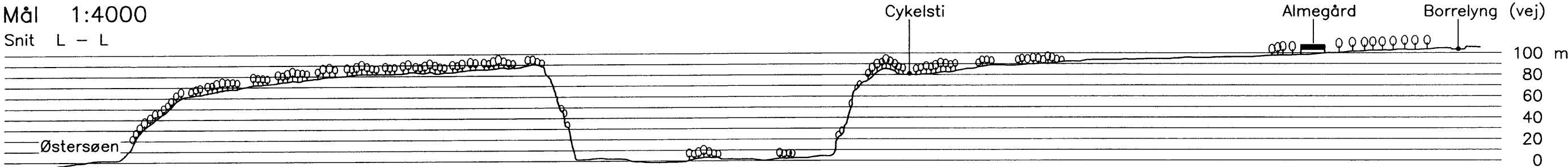

Noter:

Snittene B – B til L – L er angivet på kort 3

REG. NR. 7835.00.

Mål 1:4000
Snit L – L

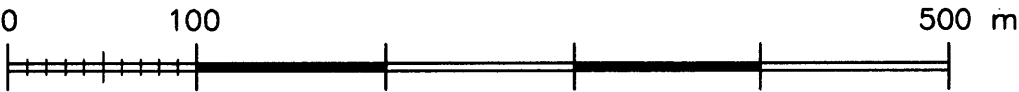
SAG:	FREDNING AF RINGEBAKKERNE	SAGS NR.:	97-111/400-0001
KOMMUNE:	Del af Rutsker, Hasle Kommune, Bornholms Amt	MÅL:	1:2000
EMNE:	Snit i landskab, efter endt indvinding	DATO:	10.07.97
UDFØRT AF:	Keld Hansen, Landskabskonsulent Ændret af Naturklagenævnet i juli 1997	KORTBILAG NR.:	6 af 7 KORT 3a

Signaturforklaring:

- Arbejdszone
- Brydningsgrænse

REG. NR. 7835.00

SAG:	FREDNING AF RINGEBAKKERNE	SAGS NR.:	97-111/400-0001
KOMMUNE:	Del af Rutsker, Hasle Kommune, Bornholms Amt	MÅL:	1:4000
EMNE:	Fremtidige brydnings- og arbejdszoner	DATO:	10.07.97
UDFØRT AF:	Skov- og Naturstyrelsen Ændret af Naturklagenævnet i juli 1997	KORTBILAG NR.:	7 af 7 KORT 4

DISPENSATIONER>

Afgørelser – Reg. nr.: 07835.00

Dispensationer i perioden: 21-05-1999 - 28-03-2007

DGI's Stævneudvalg

Åbent 9.00 - 15.00

v/Lars Ipsen
Sdr. Villavej 5
3700 Rønne.**GENPART til**, Skov- og Naturstyrelsen, fredningsregisteret
til underretning,**D. h. t. Deres skr. af****J. nr.**

Den 21. maj 1999

Sag nr. 20/1999

REG. NR. 7835.00

Deres J.nr.

Overfor fredningsnævnet er der ansøgt om tilladelse til at benytte et gammelt stenbrud syd for Vang til gymnastikopvisning den 3. juli 1999 i forbindelse med afholdelse af Gymnastikfestival den 30. juni - 4. juli 1999, samt i den forbindelse at udlægge et 20x30 m stort midlertidigt trægulv på et underlag af ca. 1.850 tons stabilskeer for at rette og sikre den fugtige bund. Stabilmaterialet ønskes udlagt permanent eller indtil 2002 til genanvendelse under landsstævnet samme år.

Det fremgår af sagen, at området er omfattet af Naturklagenævnets afgørelse af 24. juli 1997 om fredning af Ringebakkerne, hvoraf bl.a. fremgår:

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål:

...

at regulere offentlighedens adgang til området...

§ 2. Arealernes tilstand.

Der må ikke foretages terrænændringer eller ændringer i arealernes nuværende tilstand, herunder vegetationsforholdene, eller etableres anlæg, medmindre dette er umiddelbart tilladt efter de følgende bestemmelser, eller det sker som led i naturpleje efter § 14 eller tillades ved en dispensation efter § 16.

§ 16. Dispensationer efter naturbeskyttelsesloven.

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra bestemmelserne i §§ 2..., når det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål, jfr. naturbeskyttelseslovens § 50.

Fredningsnævnet har besigtiget området den 20. maj 1999, hvorunder det oplystes, at stenbruddet senest er blevet anvendt som oplagringsplads for Vang Granit, men nu henligger som et græsbevokset område, der på grund af udsivende vand ofte er fugtigt, også om sommeren. I forbindelse med gymnastikstævnet har Superfos Råstoffer tilbudt at sponsorere et skærveunderlag til dræning og stabilisering af området, således at der på dette kan udlægges et 20 x 30 m stort flytbart opvisningsgulv, ligesom det gøres muligt for publikum og andre besøgende at færdes tørskoet på området under opvisningen. Udlægningen af skærvematerialet beløber sig til 12.000 kr., hvilket beløb Hasle kommune forventes at afholde. Skærvematerialet

Miljø- og Energinisteriet
Skov- og Naturstyrelsen
J.nr. SN 1998/1311/6-0004
Akt. nr. 34

Di.

ønskes så vidt muligt udlagt permanent eller indtil år 2002, således at den etablerede plads kan genanvendes under det kommende landsstævne. Desuden har en lokal teaterforening udtrykt interesse for at anvende området til forestillinger og lignende.

I medfør af lov om naturbeskyttelse § 50 stk. 1 meddeler nævnet herved tilladelse til afholdelse af gymnastikarrangementet på området. Fredningsnævnet finder imidlertid ikke at kunne meddele dispensation fra § 2 i Naturklagenævnets kendelse af 24. juli 1997 til udlægning af 1.850 tons stabilmateriale på området, idet dette vil indebære en markant ændring af arealets nuværende tilstand. Nævnet finder således at måtte henvise arrangørerne til at stabilisere det for opvisningen nødvendige trægulv ved opklodsning. Såfremt arrangørerne ikke finder, at trægulvet kan stabiliseres i fornødent omfang ved opklodsning, meddeler fredningsnævnet hermed dispensation til udlægning af et lag stabilmateriale på størrelse med opvisningsgulvets udstrækning på vilkår, at stabilmaterialet fjernes igen umiddelbart efter opvisningen.

Nævnets afgørelse er enstemmig.

Efter lov om naturbeskyttelse § 66 stk. 2 bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år fra dens meddelelse.

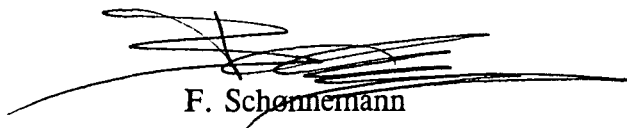
Afgørelsen kan efter lov om naturbeskyttelse § 78 stk. 2 indbringes for Naturklagenævnet af offentlige myndigheder, Danmarks Naturfredningsforening og lokale foreninger og lignende, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indgives skriftligt til fredningsnævnet, Damgade 4 A, 3700 Rønne

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. En tilladelse må ikke udnyttes før udløbet af klagefristen. Er klage indgivet, kan tilladelsen ikke udnyttes, medmindre Naturklagenævnet bestemmer andet.

Opmærksomheden henledes på, at der eventuelt tillige kræves tilladelse fra andre myndigheder til udførelsen af projektet.

Genpart af denne skrivelse er sendt til Skov- og Naturstyrelsen, Bornholms Amt, Danmarks Naturfredningsforening og Hasle kommune.

F. Schønnemann

Hasle Kommune
Toftelunden 1
3790 Hasle

Skov- og Naturstyrelsen
Fredningsregisteret
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
10 AUG 2001

HER10106/Sagsbeh: HER
J.nr. 06.11.01.01.2001-27

Den 9/8-2001

Overfor fredningsnævnet har Bornholms Amt på vegne Hasle Kommune ansøgt om tilladelse til at erstatte den nuværende bro over en kløft i Ringebakkerne, der forbinder redningsstien med en ny, der tillige skal udgøre en jernskulptur. Den nuværende bro er oprindelig etableret i forbindelse med gennembrud fra granitbruddet til lastepieren i Vang

Det fremgår af sagen, at Statens Kunstfond og DGI vil forære Hasle Kommune broen i anledning af DGI landsstævnet på Bornholm i sommeren 2002. Broen ønskes udført som en ca. 25 meter lang gangbro afgrænset med 20 mm massive stålplader forskudt i op til 2 m højde. Broen vil kunne belyses ved at der indsættes lys i mellemrummene, hvor jernpladerne mødes. De enkelte stålplader er 2 x 6 meter.

Fredningsnævnet har foretaget besigtigelse den 8. august 2001, hvorunder kunstneren Peter Bonnén og arealets ejer, NCC Råstoffer, oplyste, at broens bue vil få en højde på ca. 3 m excl. sidebeklædningen på de ovenfor anførte ca. 2 m. Ialt vil broen få en højde på ca. 5 m. Brofæstet vil såvidt muligt blive udført ved nedboring i granitten og iøvrigt således, at det ikke kan ses af publikum.

Området er omfattet af Naturklagenævnets kendelse af 24. juli 1997, der bla. fastsætter:

§1 Fredningens formål

Fredningen har til formål:

...

at sikre at området efter endt indvinding fremstår som et samlet naturområde, og
at regulere offentlighedens adgang til området, herunder at sikre en omlægning af den regionale cykelsti gennem terrænet.

...

§10 Stier

De eksisterende stier i området (herunder redningsstien) må ikke nedlægges. Bropassagen over tilkørselsvejen til moleanlægget skal desuden bevares med den nuværende placering.

Der må kun med fredningsnævnets forudgående godkendelse anlægges nye gang- og cykelstier i fredningsområdet.

...

§16

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra bestemmelserne i §§ 2-10 og § 13, når det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50.

Skov- og Naturstyrelsen

J.nr. SN 2001 - 12116-0004

Akt. nr.

3

...

I medfør af fredningskendelsens § 16, jfr. § 50, stk. 1 i naturbeskyttelsesloven meddeler fredningsnævnet herved tilladelse til udførelse af projektet på vilkår, at broens højde, incl. sidebeklædning, ikke overstiger 5 m, at funderingen af broen udføres ikke-synligt i størst muligt omfang, at brofæstet i nordlig side kun ændres i forhold til det nuværende fæste indtil 2 meter mod nord, samt at broen alene belyses under DGI-Landsstævnet på Bornholm 2002, hvorefter belysning og herfor nødvendige installationer skal afmonteres.

Nævnets afgørelse er enstemmig.

Efter naturbeskyttelseslovens § 66, stk. 2 bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år fra dens meddelelse.

Afgørelsen kan efter naturbeskyttelseslovens § 78, stk. 2 indbringes for Naturklagenævnet af offentlige myndigheder, Danmarks Naturfredningsforening og lokale foreninger og lignende, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indgives skriftligt til fredningsnævnet, Damgade 4A, 3700 Rønne.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. En tilladelse må ikke udnyttes før udløbet af klagefristen. Er klage indgivet, kan tilladelsen ikke udnyttes medmindre Naturklagenævnet bestemmer andet.

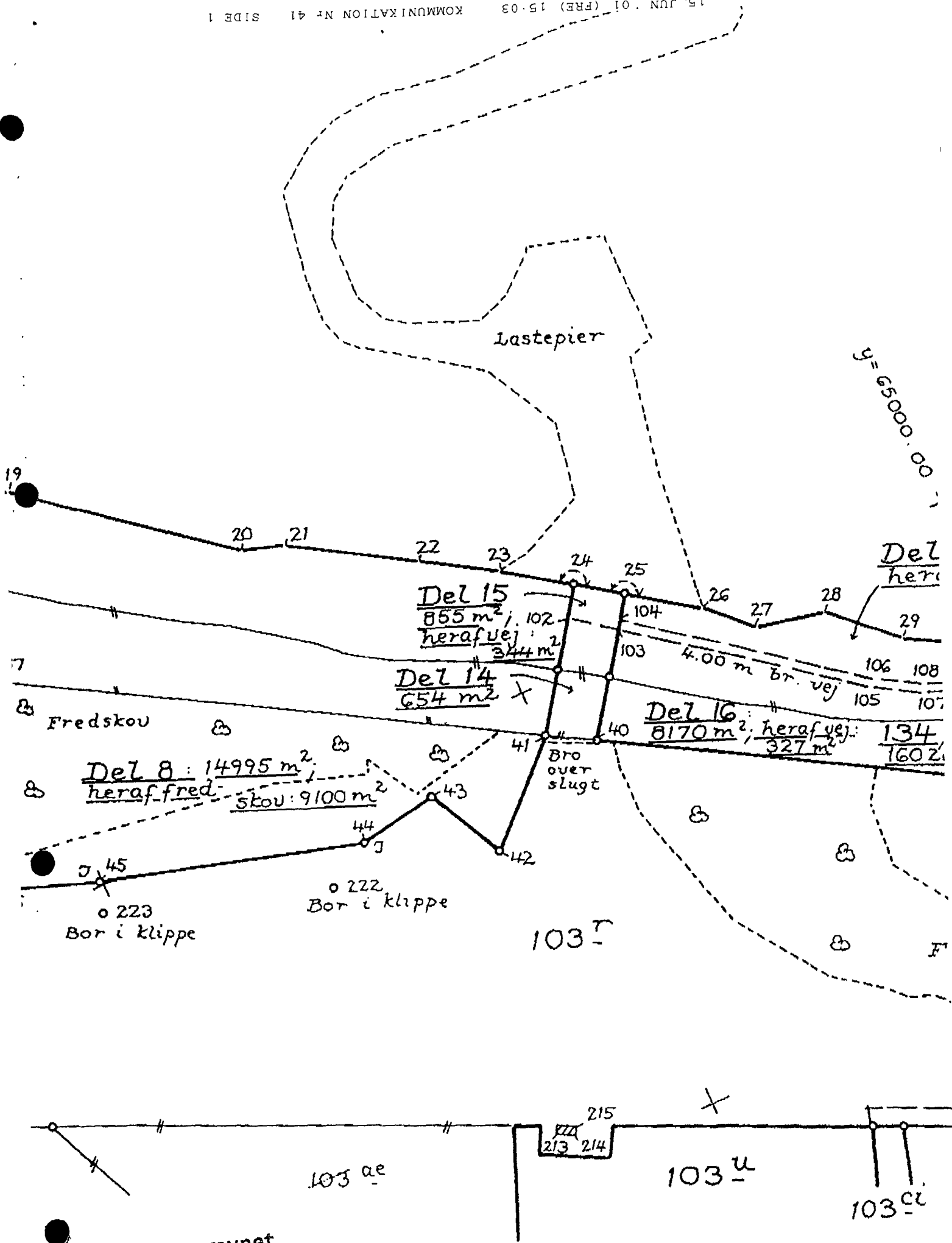
Opmærksomheden henledes på, at der eventuelt tillige kræves tilladelse fra andre myndigheder til udførelsen af projektet.

Genpart af denne skrivelse er sendt til Skov- og Naturstyrelsen, Bornholms Amt, Danmarks Naturfredningsforening, NCC Råstoffer, Hasle Kommune, DGI's Landsstævnekontor, Statens Kunstfond og Peter Bonnén.

 F. Schønnemann

Henrik Engell Rhod
sekr

Genpart til : Skov- og Naturstyrelsen Fredningsregisteret
Til Deres orientering.

Fredningsnævnet
for
Bornhøjms amts fredningskreds
Side 01

LSP JAN PEDERSEN - >56950245 ECM

15-06-01 14:58

10 SEP. 2004

Skov- og Naturstyrelsen
Fredningsregisteret
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Hovedmodtager
NCC Danmark Råstoffer
A/S
Snorrebakken 28
3700 Rønne

Damgade 4a
3700 Rønne
Tlf. 5695 0145
Fax. 5695 0245

HER10051/Sagsbeh. HER
J.nr. 06.11.01.01.2003-27.12
Deres j.nr.

9. september 2004

Ved skrivelse af 5. september 2003 har NCC Råstoffer A/S meddelt fredningsnævnet, at virksomheden har afsluttet den del af aktiviteterne, der omfatter udspregning af granit i Ringebakkerne, således at virksomheden herefter alene omfatter sortering, forarbejdning og udskibning af den tidligere udspregnede granit.

Stenbrydningen er reguleret af blandt andet Naturklagenævnets kendelse af 24. juli 1997 om fredning af Ringebakkerne, der fastsætter blandt andet:

"...

§ 12. Efterbehandling af råstofindvindingsområdet og arbejdszonerne.

Når stenbrydningen er ophørt, skal den virksomhed, der senest har brudt granit, eller ejeren af indvindingsområdet efterbehandle, så området kan indgå i det samlede naturområde. Som led i efterbehandlingen skal færdigudspregnede klippesider sikres mod nedfald efter sidste sprængning, og alle tekniske anlæg, maskiner, bygninger m.m. skal fjernes senest 2 år efter endt anvendelse.

Efterbehandlingen skal senest være afsluttet 2 år efter indvindingens ophør.

Efterbehandlingen skal foretages i overensstemmelse med den efterbehandlingsplan, der skal udarbejdes ifølge tilladelsen til råstofindvinding. Findes en sådan plan ikke, skal efterbehandlingen foretages efter forhandling med fredningsnævnet, som skal anmode Bornholms Amt om en udtalelse om, hvordan området skal efterbehandles.

...

§ 16. Dispensationer efter naturbeskyttelsesloven.

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra bestemmelserne i §§ 2-10 og § 13, når det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50.

..."

Der er ikke udarbejdet en efterbehandlingsplan i forbindelse med tilladelsen til råstofindvinding.

Efter afslutningen af brydningsaktiviteterne, har virksomheden i samarbejde med Bornholms Regionskommune udarbejdet en efterbehandlingsplan for området. Planen fremgår af et bilag, der er vedhæftet denne afgørelse.

Det fremgår af efterbehandlingsplanen blandt andet,

- at efterbehandlingen af området, der benævnes Almeløkke-bruddet, skal være afsluttet ultimo 2005,
- at efterbehandlingen af området, der benævnes Himalaya, skal være afsluttet ultimo 2006, og
- at efterbehandlingen af området, der benævnes Vang-bruddet, skal være afsluttet ultimo 2010.

Samtidig med udarbejdelsen af efterbehandlingsplanen, har virksomheden afstået fra fremover at gøre anmeldte råstofrettigheder gældende i området.

Virksomheden har anmodet om, at efterbehandlingsperioden forlænges med 1/2 år for så vidt angår Almelykke-bruddet og "Himalaya" i forhold til de i efterbehandlingsplanen anførte tidsfrister, under hensyntagen til den tid, der hidtil er forløbet i forbindelse med efterbehandlingsplanens udarbejdelse og forhandlingerne herom. Herudover har virksomheden anmodet om, at efterbehandlingsperioden for Vangbruddet forlænges indtil 2013/2014, hvorved virksomheden vil kunne foretage en så vidt mulig tilbunds-gående rydning af området for brudte, udsprængte og knuste materialer.

Fredningsnævnet har afholdt besigtigelse og offentligt møde den 3. september 2004.

Under besigtigelsen oplyste en repræsentant for virksomheden blandt andet, at der i hele bruddet resterer afsætning af skønsmæssigt 300.000 tons materialer. Ud fra et forsigtigt skøn, vil der gennemsnitligt kunne afsættes 25.000 tons materialer om året. Af den samlede mængde materialer resterer i Vangbruddet afsætning af blandt andet ca. 60.000 tons stabilgrus, der efter sin karakter alene vil kunne afsættes på Bornholm. Ud fra et forsigtigt skøn kan der afsættes ca. 4.000 tons af dette materiale om året.

Bornholms Regionskommune har indstillet efterbehandlingsplanen til godkendelse af fredningsnævnet, samt indstillet, at der meddeles dispensation til en forlængelse af efterbehandlingsperioden i overensstemmelse med de i planen anførte tidsfrister, dog således, at fristen for efterbehandling af Almeløkke-bruddet og "Himalaya" udløber henholdsvis 1. juli 2006 og 1. juli 2007.

Danmarks Naturfredningsforening og Vang Beboer- & Grundejerforening har tiltrådt regionskommunens indstilling.

Fredningsnævnets bemærkninger

Fredningsnævnet tiltræder, at efterbehandlingen foretages i overensstemmelse med den af virksomheden og Bornholms regionskommune udarbejdede efterbehandlingsplan for så vidt angår aktiviteter og opgaver.

I medfør af fredningskendelsens § 16, jf. § 50, stk. 1 i naturbeskyttelsesloven meddeler nævnet samtidig dispensation fra 2 års fristen for efterbehandling i kendelsens § 12, således:

- at efterbehandlingen af Almeløkke-bruddet, skal være afsluttet 1. juli 2006,
- at efterbehandlingen af området, der benævnes "Himalaya", skal være afsluttet 1. juli 2007, og
- at efterbehandlingen af Vang-bruddet, skal være afsluttet ultimo 2014.

Fredningsnævnet har som begrundelse for dispensationen navnlig fundet det ønskeligt, at området ved efterbehandlings afslutning så vidt muligt er ryddet for udsprængte, brudte og knuste materialer. Det indgår derfor som et væsentligt moment, at slutresultatet vil blive forbedret ved en udvidelse af tidsperioden for efterbehandlingen, idet brudte og knuste materialer vil blive borttransporteret i større omfang.

Det er en forudsætning for dispensationen, at der hurtigst muligt gives offentligheden adgang til området i takt med, at efterbehandlingen afsluttes og området rømmes, således at publikums adgang til området til stadighed udvides over perioden.

Nævnets afgørelse er enstemmig.

Afgørelsen kan efter naturbeskyttelseslovens § 78, stk. 2 indbringes for Naturklagenævnet af offentlige myndigheder, Danmarks Naturfredningsforening og lokale foreninger og lignende, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indgives skriftligt til fredningsnævnet, Damgade 4A, 3700 Rønne.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. En tilladelse må ikke udnyttes før udløbet af klagefristen. Er klage indgivet, kan tilladelsen ikke udnyttes medmindre Naturklagenævnet bestemmer andet.

Det er en betingelse for Naturklagenævnets behandling af Deres klage, at De indbetaler et gebyr på 500 kr. til Naturklagenævnet. Nævnet vil sende Dem en opkrævning på gebyret, når nævnet har modtaget Deres klage fra fredningsnævnet. Naturklagenævnet vil ikke påbegynde behandlingen af klagen, før gebyret er modtaget. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Naturklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk/klagegebyr.htm.

Opmærksomheden henledes på, at der eventuelt tillige kræves tilladelse fra andre myndigheder til udførelsen af projektet.

Genpart af denne skrivelse er sendt til Skov- og Naturstyrelsen, Bornholms Regionskommune, Miljø og Natur og Danmarks Naturfredningsforening.

F. Schønnemann

Genpart til : Skov- og Naturstyrelsen Fredningsregisteret
Til Deres orientering.

Efterbehandling af Ringebakkebruddene

Efterbehandlingsplanen består overordnet set af følgende principper:

- Klippevæggene kommer til at fremstå så skarpe og markante som muligt med rene brudflader
- Bunker fjernes så vidt muligt i bruddenes bund så de fremstår som jævne "gulvflader" mellem brudvæggene.
- Større bunker der ikke fjernes eller kun fjernes delvist terrænmodelleres efter nærmere aftale med Natur & Miljø
- Bunker langs klippevæggens overkanter fjernes af sikkerhedshensyn og for at overkanterne skal tegne sig så skarpt som muligt
- Bunker og volde langs klippevæggens nedre kanter fjernes ligeledes
- "Autoværn" langs køreveje bestående af rækker af tuer/bunker fjernes og udskiftes om nødvendigt med rækker af større sten

Beton, jern, bygninger, maskiner og lignende fjernes bortset fra enkelte kulturhistorisk værdifulde rester (Resterne af et stort knuseværk i den sydlige del og nogle betonhulrum i den nordlige del med rester fra et transportbånd)

Der er hensigten, at efterbehandlingen foretages efter en samlet plan i 2 etaper; først Almeløkke-bruddet, dernæst Vagn-bruddet. Almeløkke-bruddet efterbehandles i løbet af to år mens hovedparten af de bunker af materiale der ligger i Vagnbruddet kan være udskibet og bruddet dermed ryddet og efterbehandlet om 6 år. Efter oprydningen vil de 2 brud fremligge som tomme stenbrud, der efterlades til naturen og vegetationens naturlige udvikling i klippeterrænet.

Senere skal der udarbejdes en plejeplan for området, hvorefter f.eks. nogle klippepartier friholdes for bevoksning så granittens brudflader stadig kan ses og ikke med tiden kommer til at blive dækket af skov.

Forudsætninger:

Til beregning af længden på de nødvendige tidsperioder til efterbehandling er anvendt NCC's forventninger til minimumsafsætning på 25.000 tons granit pr. år.

NCC er bekendt med at fredningen ikke kræver ændringer af jorddepoter ved hhv. Almeløkken og Himalaya, men er indstillet på at imødekomme ønsker om ændringerne af jorddepoterne, se nedenfor.

1. Almeløkke-bruddet

Aktiviteter/opgaver

- a. Ændring af overjordsdepots sydlige afslutning og højden således at horisonten er fri set fra Borrelyngsvejen

Jorddepotet set fra Borrelyngsvejen

- b. Ændring af overjordsdepot således at risiko for at gående kan glide ned at overjordsbunken for dernæst at styrte ud over den lodrette klippekant (3-5 meter) elimineres.

Overjordsdepotet set oppefra

- c. Oprydning diverse mindre lagerbunker (ca. 25.000 tons granit skal sælges)
- d. Kulturhistorie: Stålvæggen som står som en rest af det store knuseværk bevares som et kulturhistorisk minde.

- e. Resterne af betonfundamenter fjernes
- f. Vej op af brud mod nord bevares, dog ønskes "autoværn" forskønnet ved at rækkerne af små bunker langs kørevejen fjernes og erstattes af rækker af større sten.

Tidsplan

- Juli-sept. 2004 punkt a. og b
- ultimo 2004 punkt e.
- 1. juli 2005 punkt c.
- Forskønnelse af autoværn ultimo 2005

2. Himalaya

- g. Toppen af jorddepoter trækkes mod nord og øst (ca. ½ højde)

Udsigt fra Himalaya mod Hammershus og Hammerknuden

- h. Oprydning af mindre arealer med efterladte effekter og udjævning af mindre jord- og stenbunker.

Tidsplan

- 1. juli 2005 punkt h.
- ultimo 2006 punkt g.

3. Vang-bruddet

Vang-bruddet har de største restmængder salgbart materiale, ca. 250.000 tons, hvoraf ca. 55.000 tons består af 0-32 mm grus, som er vanskeligt at omsætte uden for Bornholm, men er meget velegnet som stabilt grus og bundsikring. Resten er god kvalitet vandbygningssten.

- i. Sortering og salg af vandbygningssten
- j. Terrænmodellering af ikke solgte varer
- k. Den store bunke (0-32mm grus) midt i bruddet fjernes kun delvist og resten af den vil blive formet sådan at den indgår i det færdigbehandlede brud som en jævn mere udfladet landtunge med vand på begge sider

- l. Nevada klippens sydlige del fremhæves ved fjernelse af lager med vandbygningssten (ca. 17 meter under nuværende terræn)

Nevadaklippen som den ser ud i dag

- m. Kulturhistorie: Betonkonstruktionerne der indeholder de gamle tunnelsystemer og rester af transportbånd i de store underjordiske rum bevares. I den forbindelse "pudses" betonkanterne med armeringsjernene ud mod det åbne brud af så det bliver en jævn og lige afslutning af betonfundamentet.

Betonfundamentet og indgangen til de underjordiske rum og gange

- n. Kontorbygning/vejebod samt vægt fjernes
o. Bygninger i forbindelse med maskiner og værksted fjernes

Tidsplan

- Perioden 2005 – 2010 punkt i, k og l: Ved et salg på ca. 25.000 pr. år ca. 100.000 tons tilbage som terrænmodelleres. Hvis alt skal væk skal omsætningen øges fra 25.000 tons til 40.000 tons om året hvilket firmaet ikke finder realistisk.
- Perioden 2008-2010 punkt j, m, n og o.

Usikkerhed

Den største usikkerhed er mulighederne for afsætning som afhænger af markedet. Der må påregnes en vis fleksibilitet, som gør at ved indikationer på en for lille afsætning at de resterende lagre terrænmodelleres efter aftale med Natur & Miljø. Der vil løbende blive foretaget en prioritering og landskabelig vurdering af opgaverne i et samarbejde mellem Natur & Miljø og NCC.

Økonomi

Udgifterne til efterbehandlingen afholdes af NCC. Anlæg af publikumsfaciliteter og den efterfølgende naturpleje indgår som et led i Regionskommunens forpligtigelser til at pleje fredede områder, og udgifterne afholdes over Natur & Miljø's konto for naturpleje.

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen

23 AUG. 2005

- 9 AUG. 2005

J.nr. 03-121/400-0005

JP

SCANNET

Afgørelse

i sagen om efterbehandling af Ringebakkerne, Bornholms Regionskommune

Fredningsnævnet for Bornholms Regionskommune har den 9. september 2004 i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddelt dispensation fra § 12 i Naturklagenævnets afgørelse af 24. juli 1997 om fredning af Ringebakkerne. Bestemmelsen i fredningsafgørelsens § 12 omhandler efterbehandling af råstofindvindingsområdet i Ringebakkerne.

Fredningsnævnets afgørelse er påklaget til Naturklagenævnet af Vang Beboer- og Grundejerforening og S/I Vang Havn samt Bornholms Regionskommune.

Baggrunden for sagen er, at ejeren NCC Råstoffer A/S har afsluttet arbejdet med udsprængning af granit i Ringebakkerne, således at virksomhedens aktiviteter i området herefter alene omfatter sortering, forarbejdning og udskibning af den tidligere udsprængte granit.

Ifølge fredningsafgørelsens § 12 skal efterbehandlingen af det fredede område senest være afsluttet 2 år efter indvindingens ophør. Det fremgår af bestemmelsen, at efterbehandlingen skal foretages i overensstemmelse med den efterbehandlingsplan, der skal udarbejdes ifølge tilladelsen til råstofindvinding. Findes en sådan plan ikke, skal efterbehandlingen foretages efter forhandling med fredningsnævnet, som skal anmode regionskommunen om en udtalelse om, hvordan området skal efterbehandles.

2001-1211/6-0005
7

Efter afslutning af brydningsaktiviteterne udarbejdede NCC Råstoffer A/S og Bornholms Regionskommune en efterbehandlingsplan for området. Det fremgik bl.a. af planen, at efterbehandling af Almeløkkebruddet, Himalayaområdet og Vangbruddet skulle være afsluttet henholdsvis ultimo 2005, ultimo 2006 og ultimo 2010.

NCC søgte med henvisning til den tid, der var forløbet med udarbejdelse af efterbehandlingsplanen og forhandlingerne herom, om en forlængelse af efterbehandlingsperioden med ½ år for så vidt angik Almeløkkebruddet og Himalayaområdet. Herudover anmodede virksomheden om, at efterbehandlingsperioden for Vangbruddet kunne forlænges til 2013/2014, hvorved virksomheden ville kunne foretage en så vidt mulig tilbunds gående rydning af området for brudte, udsprængte og knuste materialer.

Bornholms Regionskommune og Vang Beboer- og Grundejerforening tiltrådte efterbehandlingsplanen samt den ansøgte forlængelse på ½ år vedrørende Almeløkkebruddet og Himalayaområdet, men ikke anmodningen vedrørende Vangbruddet.

Fredningsnævnet har meddelt dispensation fra fredningsafgørelsens § 12 i overensstemmelse med det ansøgte, således at efterbehandlingen af Almeløkkebruddet skal være afsluttet 1. juli 2006, efterbehandlingen af Himalayaområdet skal være afsluttet 1. juli 2007 og efterbehandlingen af Vangbruddet skal være afsluttet ultimo 2014.

Fredningsnævnet har begrundet dispensationen med, at det er ønskeligt, at området ved efterbehandlings afslutning så vidt muligt er ryddet for udsprængte, brudte og knuste materialer. Det indgår derfor som et væsentligt moment, at slutresultatet vil blive forbedret ved en udvidelse af tidsperioden for efterbehandlingen, idet brudte og knuste materialer vil blive borttransporteret i større omfang.

Klagerne angår alene tidsfristen for afslutningen af efterbehandlingen af Vangbruddet. Klagerne finder ikke, at fristen bør forlænges længere end til udgangen af 2010.

De lokale foreninger påpeger, at der vil være mærkbare gener ved efterbehandlingen i form af støj fra afretning af klippevægge samt transport og lastning af udskibede materialer. Endvidere vil der være støvgener forbundet med transport og udskibning. Der er grund til at frygte, at

generne vil påvirke sejlerturnismen, der er havnens eneste eksistensgrundlag, da erhvervsfiskeriet er ophørt.

Regionskommunen har anført, at afgørelsen påklages, fordi generne for de omkringboende vil blive væsentligt forlænget i forhold til den af Naturklagenævnet fastsatte frist på 2 år efter brydningens ophør. Hertil kommer, at fristen for fjernelse af Vang pieren kan blive tilsvarende forlænget, da den skal fjernes, når udslibningen fra anlægget ophører eller reduceres væsentligt. Regionskommunen peger endelig på, at adgangsmulighederne for offentligheden begrænses, så længe aktiviteterne i bruddet foregår. Regionskommunen finder, at fristen i efterbehandlingsforslaget kan forlænges med ½ år også for Vangbruddet.

Fredningsnævnet har til klagerne bemærket, at fredningsnævnet ikke har kompetence i forhold til Vangpieren og dennes fjernelse. Fredningsnævnet har været opmærksom på problemstillingen vedrørende pieren og de mulige konsekvenser af fredningsnævnets afgørelse. Efter det for fredningsnævnet oplyste skal materialerne fra Vangbruddet anvendes på Bornholm. Det er således forudsat, at transporten af materialet alene skal transporteres landværts, men nævnet har på grund af de faktuelle forhold ikke fundet anledning til at opstille en egentlig betingelse herom.

Det bemærkes, at fredningsnævnet har lagt til grund, at fjernelse af materiale fra bruddet vil ophøre, når NCC Råstoffer A/S trækker sig ud. Det er derfor evident, at en forlængelse af fristen vil betyde "oprydning" i et større omfang, end det ellers ville være tilfældet. Set i det perspektiv, at der har været menneskelig aktivitet og brydning i området i mere end 100 år, samt at brydningen muligvis kunne være fortsat frem til i hvert fald 2026, har fredningsnævnet fundet, at den meddelte forlængelse af afviklingsperioden er relativ kort. Dertil kommer, at den kortvarige forlængelse kan betyde en permanent forbedring af det visuelle naturindtryk i området.

NCC Råstoffer har i skrivelse af 8. juni 2005 tilkendegivet over for Naturklagenævnet, at selskabets interesser i området er udtømte. Selskabet vil derfor give afkald på de anmeldte rettigheder i Ringebakkerne, hvis der kan opnås tilladelse til at efterbehandle området frem til 2014.

Afgørelse

Naturklagenævnets formand har på nævnets vegne, jf. naturbeskyttelseslovens § 81, stk. 3, truffet følgende afgørelse:

Efter naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål.

Naturklagenævnet kan endvidere vurdere, om en meddelt dispensation, hvor en sådan er mulig, ud fra formålet med fredningen er hensigtsmæssig eller ønskelig.

Fredningens formål er bl.a. at sikre, at området efter endt indvinding fremstår som et samlet naturområde, samt at regulere offentlighedens adgang til området.

Efterbehandlingen af området skal, jf. fredningens § 12, sikre disse formål gennem sikring af færdigudsprængte klipper mod nedfald og fjernelse af tekniske anlæg, maskiner og bygninger.

Fredningsnævnets afgørelse medfører, at de gener, der følger af sortering, forarbejdning og eventuel udskibning af den tidligere udsprængte granit, fortsætter i 4 år efter det i efterbehandlingsplanen fastsatte tidspunkt. Tilsvarende vil offentlighedens muligheder for at kunne færdes frit i området blive udskudt i 4 år.

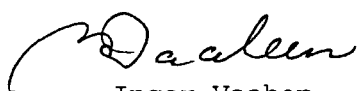
Heroverfor står, at den relativt kortvarige forlængelse af fristen fra 2010 til 2014, som også af fredningsnævnet anført, forudsættes at ville medføre fjernelse af flere af de udsprængte materialer og dermed forbedre det samlede naturområde, der er endemålet for fredningen.

På den baggrund ses en forlængelse af fristen fra ultimo 2010 til ultimo 2014 hverken at være i strid med fredningens formål eller at modvirke virkeliggørelsen af formålet. Naturklagenævnet finder herefter ikke grundlag for at tilsidesætte Fredningsnævnets afgørelse.

Det er indgået i vurderingen, at de mærkbare støj- og støvgener, som klagerne nævner, der vil kunne være forbundet med efterbehandlingen, i

et vist omfang vil kunne nedbringes gennem foranstaltninger i medfør af miljøbeskyttelseslovgivningen.

Den af Fredningsnævnet for Bornholms Regionskommune den 9. september 2004 meddelte dispensation stadfæstes.

Inger Vaaben
Viceformand

/

Jytte Petersen
specialkonsulent

Afgørelsen er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. naturbeskyttelseslovens § 82. Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. lovens § 88, stk. 1.

NATURKLAGENÆVNET
SEKRETARIATET

SCANNET

Thomas Herde
Bukkegård
Borrelyngvej 21
Rutsker
3790 Hasle

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
10 MAJ 2007

Frederiksborggade 15, 1360 København K
Tlf.: 3395 5700
Fax: 3395 5769
X.400: S=nkn; P=sdn; A=dk400; C=dk
E-mail: nkn@nkn.dk

28 MRS. 2007

J.nr.: NKN-121-00072
JP

Ved breve af 31. januar 2007, 9. og 17. februar 2007 samt 1. marts 2007 har De klaget til Naturklagenævnet over Bornholms Regionskommunes håndtering af sagen om efterbehandling af Ringebakkebruddene.

Sagen har baggrund i en af Naturklagenævnet den 9. august 2005 truffet afgørelse. Ved afgørelsen stadfæstede nævnet den af Fredningsnævnet for Bornholms Regionskommune i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddelte dispensation fra § 12 - om efterbehandling af råstofvindingsområdet i Ringebakkerne - i Naturklagenævnets afgørelse af 24. juli 1997 om fredning af Ringebakkerne.

Naturklagenævnets afgørelse indebærer, at efterbehandlingen af Almeløkkebruddet skulle være afsluttet 1. juli 2006, at efterbehandlingen af Himalayaområdet skal være afsluttet den 1. juli 2007 og at efterbehandlingen af Vangbruddet skal være afsluttet ultimo 2014.

De har via Bornholms Regionskommune klaget over, at tidsfristerne for de første etaper ikke er blevet overholdt. De henviser i klagen til Naturklagenævnets ovennævnte afgørelse.

Af det fra Bornholms Regionskommune fremsendte materiale fremgår, at tidsfristerne for de første etaper af efterbehandlingen af forskellige årsager ikke er overholdt, samt at regionskommunen har afholdt møde med ejeren, NCC Råstoffer A/S, m.fl., at der er aftalt en plan for den videre efterbehandling, samt at efterbehandlingen af Almeløkkebruddet forventes afsluttet 1. april 2007, og at den endelige afslutning af terrænbearbejdningen i Himalayaområdet aftales endeligt i april 2007.

Deres henvendelse giver anledning til følgende bemærkninger:

SUS-121-00064
54

Naturklagenævnet har forstået Deres klage således, at De klager over, at Bornholms Regionskommune dels ikke har ført tilsyn med overholdelse af Naturklagenævnets afgørelse om efterbehandling, dels har dispenseret fra de fastsatte tidsfrister.

Naturklagenævnets afgørelse, der er en dispensation fra en fredning, er truffet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. lovens § 78, stk. 1 og 3. Det er fredningsnævnet, der i første instans har kompetencen til at meddele dispensationer efter fredninger.

Bornholms Regionskommune er i medfør af naturbeskyttelseslovens tilsynsmyndighed. Tilsynsmyndigheden påser overholdelsen af naturbeskyttelsesloven og de regler, der er udstedt efter loven, samt af fredningsbestemmelser.

Naturklagenævnet finder, at Bornholms Regionskommunes sagsbehandling er sket som et led i regionskommunens udøvelse af tilsyn.

Det fremgår af naturbeskyttelseslovens § 78, stk. 1, at tilsynsmyndighedens afgørelser om lovliggørelse af ulovlige forhold ikke kan påklages til Naturklagenævnet. Der er heller ikke klageadgang for tilsynsmyndighedens udøvelse af tilsynet i øvrigt.

Hertil kommer, at det følger af naturbeskyttelseslovens § 86, at privatpersoner ikke kan klage til Naturklagenævnet over afgørelser, der er truffet i medfør af naturbeskyttelsesloven.

På baggrund af ovennævnte afviser Naturklagenævnet Deres klage fra realitetsbehandling.

Det tilføjes, at det er Naturklagenævnets opfattelse, at i det omfang, der eventuelt måtte være klage mulighed vedrørende Bornholms Regionskommunes udøvelse af tilsynsmyndigheden, skal klage indgives til Statsforvaltningen Hovedstaden, der varetager tilsynet med kommunerne i Region Hovedstaden, herunder Bornholms Regionskommune.

Afgørelsen er truffet af Naturklagenævnets formand på nævnets vegne, jf. naturbeskyttelseslovens § 81, stk. 3.

Inger Vaaben
viceformand

Jytte Petersen
specialkonsulent

- 5 NOV. 2009

By- og Landskabsstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Hovedmodtager
Henning Pold Christensen
Store Mølle Vej 2, 4. th.
2300 København S

Damgade 4 A
3700 Rønne
Tlf. 5695 0145
Fax. 5695 0245
bornholm@fredningsnaevn.dk
www.fredningsnaevn.dk

00001795/Sagsbeh. HER
J.nr. 8902-1.2009.22.4
Vedr.

2. november 2009

Overfor fredningsnævnet er der ansøgt om tilladelse til på ejendommen matr. nr.103-an rutsker, beliggende Ringedalsvej 5, 3790 Hasle, at opføre et nyt hus. Projektet er nærmere beskrevet i det materiale, der er sendt til fredningsnævnet.

Det fremgår af sagen, at Naturklagenævnets kendelse af 24. juli 1997 om fredning af Ringebakkerne, hvoraf blandt andet fremgår, at der ikke må opføres yderligere bebyggelse end nævnt direkte i kendelsen. Der er ikke i kendelsen anført mulighed for opførelse af ny bebyggelse på matr. nr. 103-an Rutsker.

Danmarks Naturfredningsforening har oplyst, at der forefindes to helleristninger på ejendommen. Naturfredningsforeningen finder, at der ikke bør meddeles dispensation til det ansøgte.

Miljøcenter Roskilde har ved skrivelse af 18. september 2009 meddelt, at det ansøgte projekt er i strid med fredningens intentioner og bestemmelsen i kendelsens § 6.

Fredningsnævnet meddeler herved afslag til det ansøgte projekt, idet projektet strider mod fredningens § 6 om forbud mod bebyggelse og ikke kan begrunde en dispensation fra fredningskendelsens klare forbud mod ny bebyggelse.

Nævnets afgørelse er enstemmig.

Afgørelsen kan efter naturbeskyttelseslovens § 78, stk. 3, indbringes for Naturklagenævnet af Dem, offentlige myndigheder, Danmarks Naturfredningsforening og lokale foreninger og lignende, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indgives skriftligt til fredningsnævnet, Damgade 4A, 3700 Rønne.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt.

Det er en betingelse for Naturklagenævnets behandling af Deres klage, at De indbetaler et gebyr på 500 kr. til Naturklagenævnet. Nævnet vil sende Dem en opkrævning på gebyret, når nævnet har modtaget Deres klage fra fredningsnævnet. Naturklagenævnet vil ikke påbegynde behandlingen af klagen, før gebyret er modtaget. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Naturklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk/klagegebyr.htm.

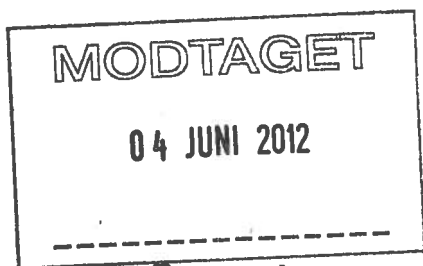
Genpart af denne skrivelse er sendt til By- og Landskabsstyrelsen, Bornholms Regionskommune, Natur og Miljø, Miljøcenter Roskilde, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening.

Henrik Engell Rhod

Genpart til : By- og Landskabsstyrelsen
Til orientering

FREDNINGSNÆVNET FOR BORNHOLM

Naturstyrelsen Roskilde
Ny Østergade 7-11
4000 Roskilde

Scannet

04 JUNI 2012

Hovedmodtager
Bornholms Regionskom-
mune
Teknik og Miljø
Skovløkken 4
Tejn
3770 Allinge

Damgade 4 A
3700 Rønne
Tlf. 5695 0145
bornholm@fredningsnaevn.dk
www.fredningsnaevn.dk

00002977/Sagsbeh. HER
J.nr. 8902-1.2012.2.9
Vedr.

1. juni 2012

Overfor fredningsnævnet har Bornholms Regionskommune ved brev af 12. januar 2012 ansøgt om tilladelse til forskellige indretninger i og anvendelse af Ringebakkebruddene ved Vang på Bornholm. Projektet er nærmere beskrevet i det materiale, der er sendt til fredningsnævnet. Der ansøges særligt om dispensation til at etablere parkeringsarealer syd for Almeløkkebruddet og på et plateau i den nordøstlige del af Vangbruddet, sidstnævnte blandt andet med adgang for personbiler fra Vang via Ringedalsvej. Der ansøges derudover om dispensation til boltning af 10-20 klatreruter, etablering af en primitiv toiletbygning med vandpost samt primitiv lejr- eller teltplads med shelterbygninger. I forbindelse med fredningsnævnets besigtigelse har kommunen som et alternativ foreslået, at den primitive lejr- eller telt- og shelterplads placeres i forbindelse med betondækket ved sorteringsanlægget.

Endvidere har kommunen som en del af projektet søgt om dispensation til forbedring af eksisterende stinet samt etablering af yderligere stier til henholdsvis gående og cyklende, herunder mindre terrænbearbejdnings af et jorddepot. Endelig er der ansøgt om dispensation til bevaring af nogle nærmere angivne kulturspor i området samt etablering af kortborde og ruteafmærkning med henblik på formidling.

Området er omfattet af Naturklagenævnets kendelse af 24. juli 1997 om fredning af Ringebakkerne. Af fredningskendelsen fremgår blandt andet:

"§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål:

...

at sikre at området efter endt indvinding fremstår som et samlet naturområde, og

at regulere offentlighedens adgang til området, herunder at sikre en omlægning af den regionale cykelsti gennem terrænet.

§ 2. Arealernes tilstand.

Der må ikke foretages terrænændringer eller ændringer i arealernes nuværende tilstand, herunder i vegetationsforholdene, eller etableres anlæg, medmindre dette er umiddelbart tilladt efter de følgende bestemmelser, eller det sker som led i naturpleje efter § 14 eller tillades ved en dispensation efter § 16.

...

§ 6. Bebyggelse og andre anlæg.

Der må ikke opføres bebyggelse, herunder kiosker, skure, lysthuse eller lignende, og der må ikke opstilles campingvogne. Der må heller ikke opstilles andre faste konstruktioner og anlæg, herunder vindmøller, el- og kommunikationsmaster, og der må ikke føres elkabler i form af luftledninger over det fredede område.

...

§ 7. Affald.

Henlæggelse eller anbringelse af affald, herunder henstilling af udrangerede maskiner og anlæg m.v., må ikke finde sted.

...

§ 9. Veje og parkeringspladser

...

Der må ikke anlægges nye veje og parkeringspladser eller foretages udvidelser af eksisterende veje, bortset fra:

- *To parkeringspladser for personbiler på matr. nr. 103ak og 103s ved Klondyke og den østlige del af Ringedalsvej, som angivet på kort 1.*

...

§ 10. Stier.

De eksisterende stier i området (herunder redningsstien) må ikke nedlægges. Bropassagen over tilkørselsvejen til moleanlægget skal desuden bevares med den nuværende placering.

Der må kun med fredningsnævnets forudgående godkendelse anlægges nye gang- og cykelstier i fredningsområdet.

...

§ 12. Efterbehandling af råstofindvindingsområdet og arbejdszonerne.

Når stenbrydningen er ophørt, skal den virksomhed, der senest har brudt granit, eller ejeren af indvindingsområdet efterbehandle, så området kan indgå i det samlede naturområde. Som led i efterbehandlingen skal færdigudsprængte klippesider sikres mod nedfald efter sidste sprængning, og alle tekniske anlæg, maskiner, bygninger m.m. skal fjernes senest 2 år efter endt anvendelse.

...

§ 13. Offentlighedens adgang.

Der er offentlig adgang til området. Der er dog ikke adgang til råstofindvindings-

området.

Klippeklatring på kyststrækningen inden for det fredede område er tilladt, bortset fra de steder hvor fredningsnævnet i særlige tilfælde af hensyn til botaniske og ornitologiske værdier har nedlagt forbud mod klippeklatring.

Campering er ikke tilladt.

Teltslagning og anvendelse af åben ild er ikke tilladt, medmindre fredningsnævnet har tilladt det ved skiltning på særligt indrettede pladser.

Færdsel med motorkøretøjer og cykler må kun ske i overensstemmelse med skiltningen i området.

Der må kun parkeres på de parkeringspladser, der er angivet på kort 1.

...

Fredningen er ikke til hinder for, at der efter brydningens ophør skabes adgang for offentligheden til det tidligere indvindingsområde.

Det pålægges Bornholms Amt og staten ved Skov- og Naturstyrelsen at sørge for skiltning til orientering om stiforløb og områdets natur- og kulturværdier samt om særlige steder, hvor klippeklatring eventuelt ikke er tilladt.

...

§ 14. Naturpleje.

Til opfyldelse af fredningens formål kan der iværksættes plejeforanstaltninger, der skønnes egnede til at forbedre forholdene for dyre- og plantelivet og offentlighedens adgang til området, f.eks. ved rydning af selvsåning, græsning, slåning m.v.

...

§ 16. Dispensationer efter naturbeskyttelsesloven

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra bestemmelserne i §§ 2-10 og § 13, når det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50.

... ”.

Fredningsnævnet har foretaget besigtigelse den 20. april 2012. I forbindelse med besigtigelsen har kommunen foreslået blandt andet, at shelterplads med tilhørende primitive faciliteter i stedet kan placeres i tilknytning til betondækket ved sorteringsanlægget, hvorved der opnås blandt andet god og umiddelbar adgang fra redningsstien. Samtidig vil sorteringsanlæggets konstruktioner kunne anvendes i formidlingen af bruddets historie.

Danmarks Naturfredningsforening Bornholm har anført, at naturfredningsforeningen ikke vil udtale sig imod forslaget om, at der på området ved Nevadaklippen etableres klatreruter, såfremt al klatring i det fredede område henlægges til dette område. For så vidt angår spørgsmålet om etablering af primitive shelterbygninger har naturfredningsforeningen oplyst, at den i regionskommunens skriftlige ansøgning foreslåede placering er særdeles tæt på det område, hvor vandrefalken nu har bygget rede. Derudover findes den op-

rindeligt foreslåede placering ikke i øvrigt hensigtsmæssig, idet placeringen er meget fremtrædende i bruddet. Den nu foreslåede placering på området ovenfor betondækket ved sorteringsanlægget synes mere velegnet. Antallet af bygninger og overnatningspladser bør i øvrigt begrænses. Naturfredningsforeningen har udtalt sig klart imod, at der meddeles dispensation til etablering af et parkeringsareal inde i Vangbruddet, som ansøgt. Den ansøgte placering må antages at være i direkte modstrid med fredningens ordlyd og intentioner. Etableringen af et parkeringsareal, som ansøgt, vil medføre trafik, herunder kørsel med busser, langt ind i det fredede område. Denne kørsel vil tillige afstedkomme meget røg og larm i Almeløkkebruddet, hvorigennem biler og busser vil skulle køre for at komme til parkeringsarealet i Vangbruddet. Det er naturfredningsforeningens opfattelse, at det ligger udenfor naturbeskyttelseslovens § 50 at meddele dispensation til denne del af ansøgningen, og at en imødekommelse af det ansøgte i stedet forudsætter en egentlig ændring af fredningskendelsen. Naturfredningsforeningen anbefaler, at der meddeles tilladelse til etablering af et parkeringsareal ved Almeløkkebruddet som ansøgt. Der bør i øvrigt opsættes bomme ved samtlige adgangsveje ind i bruddene, således at almindelig kørende trafik i bruddene undgås. Det kan eventuelt overvejes, at der en dag om året kan åbnes for trafik ind i bruddet med busser. Af hensyn til vandrefalken bør det sikres, at en eventuel sti langs den vestlige kant af Vangbruddet samt langs kanten af Almeløkkebruddet trækkes væk fra klippekanten. Naturfredningsforeningen vil ikke udtale sig mod, at der etableres mountainbike-stier i det fredede område. Det område, som regionskommunen foreslår udlagt til mountainbike-stier forekommer imidlertid for omfattende og vil kunne medføre konflikter mellem mountainbikere og gående samt uro i området. Hertil kommer, at vandrefalken er særlig følsom overfor forstyrrelser, der kommer ovenfra, hvorfor aktiviteter på deponiområdet vil være uhensigtsmæssig.

Naturstyrelsen Roskilde har anført, at hovedparten af de forhold, der er ansøgt om dispensation til at udføre, ikke strider mod fredningens formål og i øvrigt ligger inden for det, der kan dispenseres til i forhold til fredningens delbestemmelser. For så vidt angår parkeringspladsen, som kommunen ønsker at placere på plateauet inde i Vangbruddet, finder Naturstyrelsen dog anledning til at henlede fredningsnævnets opmærksomhed på naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 5, hvoraf fremgår, at videregående afvigelse fra en fredning kun kan foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Dansk Ornitologisk Forening har anført, at der i klipperne omkring brovægtten findes en del stormmåger, og at der ved arrangementer i området bør tages hensyn til dette. Foreningen udtaler sig imod etablering af en sti langs kanten af bruddet. Etableringen af en sådan sti vil være katastrofal i relation til vandrefalken. Et eventuelt stiforløb bør anlægges i passende afstand fra bruddets kant og vandrefalkens rede.

Foreningen Bornholm har anført, at foreningen af hensyn til borgerne i Vang mener, at der alene bør etableres én parkeringsplads, og at denne bør etable-

res i det sydlige brud (Almeløkkebruddet).

Friluftsrådet Bornholm har anført, at friluftsrådet ikke finder, at der bør meddeles dispensation til etablering af shelterbygninger på den af regionskommunen oprindeligt foreslåede placering, hvorimod den nu foreslåede placering ved betondækket i forbindelse med sorteringsanlægget findes mere hensigtsmæssig. Friluftsrådet udtaler sig imod, at der etableres et parkeringsareal inde i Vangbruddet, som foreslået af kommunen.

Vang Beboer- og Grundejerforening har anført, at borgerne i Vang ikke ønsker den trafik gennem Vang by, som etableringen af et parkeringsareal i eller udenfor den nordlige del af det fredede areal vil medføre.

Nogle lodsejere har anført blandt andet, at klippepartiet ved Nevadaklippen vil blive visuelt spoleret, såfremt der på dette klippeparti foretages boltning med henblik på klippeklatring. Endvidere bør der ikke etableres shelterbygninger. Mængden af efterladt affald og hermed behovet for renovation vil blive øget betragteligt i forbindelse med etablering og udnyttelse af sådanne faciliteter. Der bør ikke etableres et parkeringsareal i den nordøstlige del af bruddet. Områdets visuelle indtryk vil blive påvirket væsentligt, hvis et sådant parkeringsareal etableres. Videre bør der ikke etableres mountainbikestier på deponi-området syd for Vangbruddet. Deponiet bør fjernes. En flytning af det i fredningen udlagte sydlige parkeringsareal fra området "Klondyke" til syd for Almeløkkebruddet som foreslået af kommunen vil være mere i overensstemmelse med fredningens formål.

Fredningsnævnets afgørelse

Naturklagenævnets afgørelse af 24. juli 1997 om fredning af Ringebakkerne har som formål efter råstofindvindingens ophør at sikre, at området fremstår som et samlet naturområde, samt at offentligheden under regulerede former har adgang til området. For at opfylde fredningens formål indeholder fredningen en række nærmere adfærdsregulerende bestemmelser om offentlighedens adgang til området natur- og kulturværdier, herunder bestemmelser om skiltning, klatring, parkering og teltning. Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra bestemmelserne, når det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

Parkeringsarealer

De ansøgte parkeringspladser ønskes etableret andetsteds end fastsat i fredningen. For så vidt angår den sydlige parkeringsplads, ønskes denne placeret direkte for vejadgangen fra landevejen frem for ved området "Klondyke", som forudsat i fredningen, hvor parkeringspladsen vil fremstå både højere i landskabet og indebære et uhensigtsmæssigt sammenfald med den regionale cykelvej.

Fredningsnævnet meddeler dispensation til, at det sydlige parkeringsareal i

stedet – som ansøgt - placeres syd for Almeløkkebruddet ved indkørslen til dette eller om nødvendigt i den sydøstlige del af bruddet i tilknytning til den bevarede stålvæg fra et knuseværk. Fra parkeringsarealet skal etableres en bom eller lignende, således at almindelig færdsel med motorkøretøjer videre ind i Almeløkkebruddet og mod Vangbruddet ikke kan finde sted. I forbindelse med parkeringsarealet kan etableres fornødne formidlings- og toiletfaciliteter. Bygningers udseende og placering skal godkendes af fredningsnævnet.

For så vidt angår den nordlige parkeringsplads ønskes denne placeret på plateauet centralt inde i Vangbruddets nordøstlige del, frem for, som fastsat i fredningen, som en mindre plads langs Ringedalsvej i udkanten af fredningsområdet. Den ansøgte placering vil give betydelig større parkeringskapacitet end den i fredningen fastsatte nordlige parkeringsplads samt forudsætte at besøgende trafik benytter vejadgangen fra Almeløkkebruddet ind gennem det fredede område.

Fredningsnævnet finder, at den ansøgte nordlige parkeringsplads vil fremtræde markant og visuelt dominerende i det fredede område, og at parkeringspladsens størrelse og centrale placering vil medføre betydelig trafik med motordrevne køretøjer langt ind i fredningsområdet. På denne baggrund finder nævnet, at etableringen af den ansøgte nordlige parkeringsplads vil indebære en sådan videregående afvigelse fra fredningen, at denne del af projektet forudsætter en ændring af fredningen, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 5. Fredningsnævnet meddeler derfor afslag på ansøgningen om etablering af den nordlige parkeringsplads.

Bebyggelse og anlæg

Efter de foreliggende oplysninger, herunder indtrykket fra besigtigelsen, meddeler fredningsnævnet dispensation til, at der på klippepartiet kaldet "Nevadaklippen" og den tilstødende klippevæg etableres et antal boltede klippeklatringsruter. De opsatte bolte skal så vidt muligt være udført i en farve, der indebærer, at deres visuelle fremtræden begrænses mest muligt.

Fredningsnævnet meddeler endvidere dispensation til etablering af en primitiv lejrplads svarende til indtil tre standard shelters med tilhørende bålplads samt en toiletbygning med vandpost i forbindelse med betondækket ved sorteringsanlægget. Bygningsudseende og nærmere placering skal godkendes af fredningsnævnet. Fredningsnævnet finder ikke grundlag for i øvrigt at meddele dispensation fra fredningskendelsens forbud mod indretning af teltpladser og lignende overnatningsindretninger, herunder shelters.

Stier og terrænbearbejdning

Fredningen forudsætter, at det eksisterende sti-net bevares, og fastsætter endvidere, at fredningsnævnet kan godkende, at der anlægges nye stier for både gående og cyklister. Fredningsnævnet godkender, at det eksisterende sti-net forbedres og udbygges for både gående og cyklister, herunder både

almindelige cyklister og mountain-bikere, som ansøgt. Det er en betingelse for godkendelsen, at stier langs kanten af Vangbruddet og Almeløkkebruddet placeres efter nærmere forhandling mellem regionskommunen og Danmarks Naturfredningsforening og under særlig hensyntagen til fuglelivet i disse områder. Såfremt enighed om den endelige placering ikke kan opnås, træffer fredningsnævnet afgørelse om den nærmere placering af denne del af stinettet.

For så vidt angår jorddeponi "B" fastsætter fredningen, at dette og øvrige jorddeponier kan fjernes, men fredningen forudsætter ikke jorddeponierne fjernet. Fredningsnævnet kan derfor ikke bestemme, at deponiet skal fjernes. Med hensyn til den ansøgte bearbejdning af jorddeponi "B", meddeler fredningsnævnet dispensation til, at der på området foretages mindre terrænbearbejdninger med henblik på etablering af stier for mountainbikeryttere, idet en sådan terrænbearbejdning dog ikke må medføre, at højden af jorddeponiet øges i forhold til nuværende højde, ligesom terrænbearbejdningen ikke må mindske den eksisterende udsigt fra cykelvejen og beboelserne langs denne.

Bevaring af kulturspor

Fredningsbestemmelserne omhandler både natur- og kulturværdier i området. Fredningsnævnet meddeler derfor dispensation til, at områdets resterende levn af faste industrianlæg, herunder det såkaldte krudthus kan bevares.

To af nævnets medlemmer finder, at dispensationen tillige omfatter tre eksisterende lysmaster og vægten, der er placeret på vej ned gennem slugten til Vang Pier. Disse medlemmer finder, at vægten ikke skæmmes det samlede indtryk af denne del af bruddet, men tværtimod kan indgå i formidlingen af bruddets historie og visuelt danner en god sammenhæng med de bevarede betoninstallationer fra sorteringsanlæggene. Disse medlemmer finder dog, at det bør være en betingelse for bevaring af den i tilknytning til vægten placerede display-stander, at vægten og dertil hørende display inden for 1 år fra denne afgørelse gøres funktionsdygtig i formidlingsøjemed, samt at standeren overfladebehandles således, at den får samme rustne visuelle fremtræden som lysmasterne.

Et af nævnets medlemmer finder ikke, at den pågældende vægt udgør et sådant særligt kulturspor fra stenbrydningen, der kan begrunde en afvigelse fra fredningens udgangspunkt, hvorefter området skal retableres, herunder ryddes for anlæg, efter endt brydning.

I overensstemmelse med nævnets flertal omfatter dispensationen til bevarelse af faste industrilevn tillige nævnte vægt. Herunder kan display-standeren ved vægten bevares, såfremt vægten og dertil hørende display inden 1 år fra denne afgørelse gøres funktionsdygtig i formidlingsøjemed, og display-standeren overfladebehandles således, at den får samme rustne visuelle fremtræden som de bevarede lysmaster.

Et enstemmigt nævn finder ikke grundlag for at meddele dispensation til bevaring af tilbageværende ikke-faste industrilevn, herunder et maskinskrog, dæk, fendere, vejafretter, en grab og et bælte fra bæltekøretøj, hvorfor alle sådanne levn skal fjernes.

Etablering af formidlingsfaciliteter

Fredningskendelsen pålægger Bornholms Amt (nu regionskommunen) og staten at sørge for skiltning til orientering om stiforløb og om blandt andet områdets natur- og kulturværdier. Som følge af denne bestemmelse finder fredningsnævnet det ufornuddent at meddele dispensation til skiltning og ruteafmærkning som ansøgt.

Efter naturbeskyttelseslovens § 66, stk. 2 bortfalder dispensationerne, såfremt de ikke er udnyttet inden 3 år fra denne afgørelse.

Opmærksomheden henledes på, at der eventuelt tillige kræves tilladelse fra andre myndigheder til udførelse af de arbejder, som ovennævnte dispensationer angår.

Klagevejledning

Afgørelsen kan efter naturbeskyttelseslovens § 78, stk. 3, indbringes for Natur- og Miljøklagenævnet af ansøgeren, offentlige myndigheder, Danmarks Naturfredningsforening og lokale foreninger og andre, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indgives skriftligt til fredningsnævnet, Damgade 4A, 3700 Rønne.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. En tilladelse må ikke udnyttes før udløbet af klagefristen. Er klage indgivet, kan tilladelsen ikke udnyttes medmindre Natur- og Miljøklagenævnet bestemmer andet.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af klagen, at klageren indbetaler et gebyr til Natur- og Miljøklagenævnet. Gebyret er 500 kr. for privatpersoner og 3.000 kr. for øvrige, herunder virksomheder, organisationer eller offentlige myndigheder. Nævnet vil sende klageren en opkrævning på gebyret, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Natur- og Miljøklagenævnet vil ikke påbegynde behandlingen af klagen, før gebyret er modtaget.

Genpart af denne skrivelse er sendt til Naturstyrelsen, Bornholms Regionskommune, Natur og Miljø, Naturstyrelsen Roskilde, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Foreningen Bornholm, Vang beboer- og grundejerforening og Dansk Ornitologisk Forening samt lodsejere.

Henrik Engell Rhod

Genpart til : Naturstyrelsen Roskilde
Til orientering

NATUR- OG MILJØKLAGENÆVNET

Rentemestervej 8
2400 København NV
Telefon: 72 54 10 00
nmkn@nmkn.dk
www.nmkn.dk

5. november 2012 • J.nr.: NMK-522-00099 • Ref.: MARMA

AFGØRELSE

i sag om Fredningsnævnet for Bornholms afgørelse om anvendelse af Ringebakkebrudene ved Vang

Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse efter § 50 i lov om naturbeskyttelse¹.

Natur- og Miljøklagenævnet stadfæster Fredningsnævnet for Bornholms afgørelse af 1. juni 2012 med følgende ændringer:

Fredningsnævnets afslag til motoriseret kørsel ad den anlagte vej mellem de to brydningsområder (Almeløkkebruddet og Vangbruddet) og til at etablere parkeringsplads ved Vangbruddet, ændres til en dispensation.

Natur- og Miljøklagenævnet tilføjer som betingelse, at der etableres en bom eller lignende, således at almindelig færdsel med motorkøretøjer fra parkeringspladsen og ned til Vang Pier ikke kan finde sted. Fredningsnævnets krav om etablering af bom i forbindelse med parkeringspladsen ved Almeløkkebruddet ophæves.

Fredningsnævnets afslag til bevaring af ikke-faste industrilevn ændres til en dispensation.

De af fredningsnævnet fastsatte betingelser for bevaring af faste industrilevn ophæves.

Natur- og Miljøklagenævnet tilkendegiver, at vandpost og toiletfaciliteter kan placeres ved eksisterende rørføringer. Den præcise placering og udformning skal godkendes af fredningsnævnet.

Tilladelsen bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år efter, at den er meddelt, eller ikke har været udnyttet i 3 på hinanden følgende år, jf. § 66, stk. 2 i lov om naturbeskyttelse.

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Natur- og Miljøklagenævnet². Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. naturbeskyttelseslovens § 88, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af nævnet, jf. § 5, stk. 1, i lov om Natur- og Miljøklagenævnet.

¹ Lovbekendtgørelse nr. 933 af 24. september 2009 af lov om naturbeskyttelse.

² Lov nr. 483 af 11. maj 2010 om Natur- og Miljøklagenævnet.

Klagen til Natur- og Miljøklagenævnet.

Afgørelsen er påklaget til Natur- og Miljøklagenævnet af Bornholms Regionskommune.

Bornholms Regionskommune har påklaget afgørelsen for så vidt angår:

1. Afslag på motoriseret kørsel ad den anlagte vej mellem de to brydningsområder (Almeløkkebruddet og Vangbruddet) og etablering af en parkeringsplads i Vangbruddet på den tomt, hvor de seneste industribygninger har ligget.
2. Anvisning af placering af toiletfaciliteter og vandpost i forbindelse med den primitive lejrplads ved sorteringsanlægget.
3. Betingelser knyttet til bevaring af faste industrilevn og afslag på bevaring af en række ikke-faste industrilevn i området.

Ad 1. Parkeringsplads i Vangbruddet.

Bornholms Regionskommune finder, at fredningen i spørgsmålet om vejadgang og eksisterende veje er mangelfuld og tvetydig. Bl.a. indeholder fredningen ikke vejsignatur for den private fællesvej, Vang Havn, der går fra Vang Havn til Vang Pier, som er en gammel vej. Den del af Ringedalsvej, der går gennem bruddene og fortsætter til Vang Pier, er kun omtalt, men ikke indtegnet på fredningens kortbilag 1. Brydningsområdet er her alene vist med det maksimale udvindingsområde. Der er ikke i fredningen stillet krav om, at veje i området nedlægges efter brydningen. Af § 9 fremgår bl.a., at der må ske udvidelse og udretning af Ringedalsvej fra Borreløngsvej og forbindelsesvejen mellem Ringedalsvej og brydningsområdet til en bredde på til 8 m ekskl. rabat. Af § 13 fremgår bl.a., at færdsel med motorkøretøjer og cykler må ske i overensstemmelse med skiltningen i området, samt at fredningen ikke er til hinder for, at der efter brydningens ophør skabes adgang for offentligheden til det tidligere indvindingsområde. På den baggrund finder kommunen, at der i denne sag ikke entydigt kan henvises til § 50, stk. 5 (om videregående afvigelser fra fredningen), uagtet at formålsbestemmelsens andet punkt kun nævner natur, da store dele af fredningsområdet er et kulturlandskab, hvis spor næppe nogensinde kan slettes.

De to parkeringsområder, der er anvist som mulige i fredningen, tilgodeser alene parkering af et begrænset antal personbiler. Den tiltænkte adgangsvej af Ringedalsvej fra henholdsvis syd og nord er ikke egnet for bustrafik grundet terrænhældninger, beplantning, vejbredder og det nuværende sammenfald med dele af stinettet og den regionale cykelvej gennem området. Regionskommunen har vurderet, at de i fredningen foreslåede lokaliteter til parkering vil medføre større forringelse af oplevelsen af det samlede områdes naturkvaliteter, i forhold til de to placeringer, som kommunen peger på. I særlig grad, hvis en af disse tænkes udvidet til at omfatte bustrafik.

Bornholms Regionskommune ser området som en mulig attraktion på Bornholm og ønsker på den baggrund at kunne tilbyde så mange befolkningsgrupper som muligt, såvel private i egen bil som busrejsende der gæster øen, at kunne opleve de mest seværdige dele af det tidligere brydningsområde: Vangbruddet og Vang Pier. Dette tager fredningen ikke fuldt ud højde for, da den er udarbejdet i en tid, hvor synet på reetablering af råstofindustriområder og deres efterfølgende anvendelsesmuligheder var et andet end i dag.

Da vejen gennem Vang by og parkeringsforholdene på Vang Havn alene rummer plads til, at gæster kan samles op her af busser, men ikke en egentlig busparkering, har Bornholms Regionskommune peget på den mest oplagte løsning, nemlig at anvende den anlagte industrivej med forbindelse til landevejen Borrelyngsvej. Derved vil det tidligere parkerings- og værkstedsområde for stenindustrien på et lidt højere liggende plateau i det nordvestlige hjørne af Vangbruddet kunne danne en ny naturlig ramme om parkering og formidling af området og yderligere indgreb på de omkringliggende naturnære arealer vil kunne undgås. Den videre vej ned gennem bruddet vil blive afspærret med bom, ligesom vejen dertil vil blive skiltet, så den tydeligt fremgår som hovedfærdselsåre for motoriseret trafik. Derved vil motoriseret trafik og den regionale cykeltrafik fortsat kunne holdes adskilt, hvilket er af betydning for den fortsatte satsning på cykelturisme og sikre cykelveje på Bornholm.

I forbindelse med udarbejdelse af plejeplan for området er der registreret begyndende skovvækst i randzonen omkring ovennævnte plateau. Bornholms Regionskommune forventer derfor, at parkering her i løbet af en kort årrække vil kunne ske relativt diskret, ligesom skiltning og indretning i øvrigt kan medvirke til at styre, hvor på plateauet parkering finder sted. Efter regionskommunens erfaring har de bornholmske naturnære attraktioner ikke en søgning i et omfang, så der egentlig kan tales om trafik i større mængder. Kommunen drøfter gerne en forsøgsordning over en årrække.

Ad 2. Anvisning af placering af toiletfaciliteter og vandpost i forbindelse med den primitive lejrplads ved sorteringsanlægget.

Fredningsnævnet har i forbindelse med afgørelsen om ændret placering af shelterbyggeri valgt at pege på samme lokalitet til en eventuel primitiv toiletbygning og en vandpost som oprindeligt er ansøgt etableret i tilknytning til det foreslåede parkeringsområde på plateauet nordøst for selve Vangbruddet.

Det er Bornholms Regionskommunes vurdering, at dette ikke er hensigtsmæssigt af to årsager. For det første vil et primitivt toilet (f.eks. multitoilet) på denne lokalitet i et hjørne af fredningsområdet, hvor relativt mange besøgende allerede i dag færdes, ikke fungere i praksis. De lokale foreninger, der repræsenterer en del af målgrupperne til overnatningsfaciliteterne, har tilkendegivet, at de ikke ser problemer i at placere en primitiv toiletbygning godt 200 m fra det tilladte overnatningssted.

For det andet forventer regionskommunen ikke at anlægge nye vandrør i området. Hvis der etableres en vandpost, ønskes de eksisterende rør anvendt. Fredningsnævnet har ikke til fulde haft disse informationer, og fredningsnævnets afgørelse rummer en vis fleksibilitet i forhold til den endelige udformning og placering. Bornholms Regionskommune har dog for god ordens skyld medtaget punktet i klagen.

Ad 3. Bevaring af industrilevn i området.

Bornholms Regionskommunes ansøgning til fredningsnævnet omfatter dels bevaring af en række faste industrilevn, der ikke er omtalt i fredningen (en tidligere vægt, de eksisterende lysmaster samt et tidligere krudthus), og dels af en række løse industrilevn (maskinskrog, fendere, vejafretter, grab, jernplade samt bælte fra bæltekrøretøj). Fredningsnævnet har i afgørelsen givet tilsagn om, at vægt, krudthus og lysmaster kan bevares. Med hensyn til vægten er bevaring dog betinget af, at displaystanderen inden for 1 år fra nævnets afgørelse gøres funktionsdygtig i formidlingsøjemed, og at displaystanderen overfladebehandles.

Bornholms Regionskommune har i 2011, i samarbejde med Bornholms Museum og Kulturstyrelsen, besigtiget og detailregistreret de råstofindustriområder, som er udpeget som et af 25 nationale industriminder af særlig betydning for forståelsen af den danske industrikultur. Ringebakkerne er et centralt område i relation til nyere stenbrydningsindustrihistorie på Bornholm og har været et af de områder, som Kulturstyrelsen specifikt har ønsket at deltage i besigtigelse af. Anvendelse af industrilevn i formidlingsøjemed har været drøftet såvel generelt som specifikt i Ringebakkerne. Ønsket om at bevare de nævnte kulturspor skal ses i lyset af dette forudgående grundige arbejde. Der er generelt ikke tradition for at "pynte" på kulturlevn.

På den baggrund har Bornholms Regionskommune anmodet om, at displaystanderen kan bevares i det udseende den har og uanset, om den gøres funktionsduelig, samt at de enkelte løse industrilevn kan revurderes på baggrund af en mere specifik redegørelse for placering, anvendelse og formidling af området.

Sagens oplysninger.

Fredningsnævnet for Bornholm har den 1. juni 2012 efter naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, truffet afgørelse om anvendelse af arealer i Ringebakkebruddene ved Vang på Bornholm.

Ved afgørelsen har fredningsnævnet meddelt dispensation til etablering af parkeringsplads syd for Almeløkkebruddet, boltede klippeklatringsruter på "Nevadaklippen", etablering af primitiv lejrplads med bålplads samt en toiletbygning med vandpost i forbindelse med betondækket ved sorteringsanlægget, mindre terrænbearbejdnings med henblik på etablering af stier for mountainbikeryttere og bevaring af faste industrilevn.

Ved afgørelsen har fredningsnævnet meddelt afslag til etablering af parkeringsplads ved Vangbruddet, afslag til andre overnatningsindretninger end lejrpladsen ved sorteringsanlægget og til bevaring af ikke-faste industrilevn.

Området er omfattet af Naturklagenævnets kendelse af 24. juli 1997 om fredning af Ringebakkerne. Fredningen har bl.a. til formål at sikre, at området efter endt indvinding fremstår som et samlet naturområde, og at regulere offentlighedens adgang til området, herunder at sikre en omlægning af den regionale cykelsti gennem terrænet.

Bornholms Regionskommune har den 12. januar 2012 ansøgt om tilladelse til forskellige indretninger og anvendelse af Ringebakkebruddene ved Vang. Der ansøges særligt om dispensation til at etablere parkeringsarealer syd for Almeløkkebruddet og på et plateau i den nordøstlige del af Vangbruddet, sidstnævnte bl.a. med adgang for personbiler fra Vang via Ringedalsvej. Endvidere ansøges om dispensation til boltning af 10-20 klatreruter, etablering af en primitiv toiletbygning med vandpost samt primitiv lejr- eller teltplads med shelterbygninger. I forbindelse med fredningsnævnets besigtigelse har kommunen foreslået en alternativ placering af den primitive lejr- eller telt- og shelterplads, jf. nedenfor.

Som en del af projektet har kommunen også søgt om dispensation til forbedring af eksisterende stinet samt etablering af yderligere stier til henholdsvis gående og cyklende, herunder mindre terrænbearbejdnings af et jorddepot. Endelig er der ansøgt om dispensation til bevaring af nogle

nærmere angivne kulturspor i området samt etablering af kortborde og ruteafmærkning med henblik på formidling.

Fredningsnævnet for Bornholm har besøgt området den 20. april 2012. I forbindelse med besøget har Bornholms Regionskommune foreslået, at shelterplads med tilhørende primitive faciliteter i stedet kan placeres i tilknytning til betondækket ved sorteringsanlægget, hvorved der opnås god og umiddelbar adgang fra redningsstien. Samtidig vil sorteringsanlæggets konstruktioner kunne anvendes i formidlingen af bruddets historie.

I forbindelse med sagens behandling har Naturstyrelsen, Danmarks Naturfredningsforening Bornholm, Foreningen Bornholm, Vang Beboer- og Grundejerforening samt lodsejere fremsendt bemærkninger til fredningsnævnet. Bemærkningerne drejer sig bl.a. om muligheden for etablering af parkeringsplads på et areal uden for fredningen i nærheden af Vang Havn.

Fredningsnævnet for Bornholm har i afgørelsen henvist til, at fredningens formål er at sikre, at området efter råstofindvindings ophør fremstår som et samlet naturområde, og at offentligheden under regulerede former har adgang til området. For at opfylde fredningens formål indeholder fredningen en række nærmere adfærdsregulerende bestemmelser om offentlighedens adgang til områdets natur- og kulturværdier, herunder bestemmelser om skiltning, klatring, parkering og teltning. Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra bestemmelserne, når det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

Parkeringsarealer.

Der er ansøgt om etablering af to parkeringsarealer med en anden placering end fastsat i fredningen.

Den sydlige parkeringsplads (ved Almeløkkebruddet).

Den sydlige parkeringsplads ønskes placeret direkte for vejadgangen fra landevejen i stedet for ved området Klondyke, som forudsat i fredningen, hvor parkeringspladsen efter fredningsnævnets vurdering vil fremstå både højere i landskabet og indebære et u hensigtsmæssigt sammenfald med den regionale cykelvej.

Fredningsnævnet har meddelt dispensation til, at det sydlige parkeringsareal placeres syd for Almeløkkebruddet ved indkørslen til dette eller om nødvendigt i den sydøstlige del af bruddet i tilknytning til den bevarede stålvæg fra et knuseværk. Fra parkeringspladsen skal etableres en bom eller lignende, således at almindelig færdsel med motorkøretøjer videre ind i Almeløkkebruddet og mod Vangbruddet ikke kan finde sted. I forbindelse med parkeringsarealet kan etableres fornødne formidlings- og toiletfaciliteter. Bygningers udseende og placering skal godkendes af fredningsnævnet.

Den nordlige parkeringsplads (ved Vangbruddet).

Den nordlige parkeringsplads ønskes placeret på plateauet centralt inde i Vangbruddets nordøstlige del i stedet for som en mindre plads langs Ringedalsvej i udkanten af fredningsområdet, som fastsat i fredningen. Den ansøgte placering vil give betydelig større parkeringskapacitet end den i fredningen fastsatte nordlige parkeringsplads samt forudsætte, at besøgende trafik benytter vejadgangen fra Almeløkkebruddet ind gennem det fredede område.

Fredningsnævnet har vurderet, at den ansøgte nordlige parkeringsplads vil fremtræde markant og visuelt dominerende i det fredede område, og at parkeringspladsens størrelse og centrale placering vil medføre betydelig trafik med motordrevne køretøjer langt ind i fredningsområdet. På denne baggrund finder nævnet, at etablering af den ansøgte nordlige parkeringsplads vil indebære en sådan videregående afvigelse fra fredningen, at denne del af projektet forudsætter en ændring af fredningen, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 5. Fredningsnævnet har derfor meddelt afslag til etablering af den nordlige parkeringsplads.

Bebyggelse og anlæg.

Fredningsnævnet har meddelt dispensation til etablering af en primitiv lejrplads svarende til indtil 3 standardshelters med tilhørende bålplads samt en toiletbygning med vandpost i forbindelse med betondækket ved sorteringsanlægget. Bygningsudseende og nærmere placering skal godkendes af fredningsnævnet.

Fredningsnævnet har ikke i øvrigt fundet grundlag for at meddele dispensation fra fredningskendelsens forbud mod indretning af teltpladser og lignende overnatningsindretninger, herunder shelters.

Bevaring af kulturspor.

Fredningsnævnet har - med henvisning til, at fredningsbestemmelserne omhandler både natur- og kulturværdier i området - meddelt dispensation til, at områdets resterende levn af faste industri anlæg, herunder det såkaldte krudthus, kan bevares. Dispensationen omfatter tillige tre eksisterende lysmaster og en vægt, der er placeret på vej ned gennem slugten til Vang Pier. Fredningsnævnets flertal har vurderet, at vægten ikke skæmmer det samlede indtryk af denne del af bruddet, men tværtimod kan indgå i formidlingen af bruddets historie og visuelt danner en god sammenhæng med de bevarede betoninstallationer fra sorteringsanlæggene. Det er dog en betingelse for bevaring af den displaystander, som er placeret i tilknytning til vægten, at vægt og displaystander inden 1 år fra fredningsnævnets afgørelse gøres funktionsdygtig i formidlingsøjemed, samt at standeren overfladebehandles således, at den får samme rustne visuelle fremtræden som lysmasterne.

Fredningsnævnet har ikke fundet grundlag for at meddele dispensation til bevaring af tilbageværende ikke-faste industrilevn, herunder et maskinskrog, dæk, fendere, vejafretter, en grab og et bælte fra bæltekræretøj, hvorfor alle sådanne levn skal fjernes.

Andre forhold (stier, boltning, terrænbearbejdning og etablering af formidlingsfaciliteter) som ikke er påklaget.

Fredningsnævnet har i overensstemmelse med fredningskendelsen godkendt, at det eksisterende stinet forbedres og udbygges for både gående og cyklister, herunder både almindelige cyklister og mountainbikere.

Fredningsnævnet har meddelt dispensation til, at der foretages mindre terrænbearbejdninger med henblik på etablering af stier for mountainbikere, dog må terrænbearbejdning ikke medføre, at jorddeponiets højde øges i forhold til den nuværende højde, ligesom terrænbearbejdningen ikke må mindske den eksisterende udsigt fra cykelvejen og beboelserne langs denne.

Fredningsnævnet har meddelt dispensation til, at der på klippepartiet kaldet "Nevadaklippen" og den tilstødende klippevæg etableres et antal boltede klippeklatringsruter. De opsatte bolte skal så vidt muligt være udført i en farve, der indebærer, at deres visuelle fremtræden begrænses mest muligt.

Fredningsnævnet har fundet det uforholdsmæssigt at meddele dispensation til skiltning og ruteafmærkning, idet fredningskendelsen pålægger regionskommunen og staten at sørge for skiltning til orientering om stiforløb og om bl.a. områdets natur- og kulturværdier.

Udtalelse fra Danmarks Naturfredningsforenings lokalafdeling.

Danmarks Naturfredningsforenings lokalafdeling på Bornholm (DN Bornholm) har i anledning af klagen fra Bornholms Regionskommune udtrykt støtte til fredningsnævnets afgørelse.

DN Bornholm mener ikke, at fredningen er mangelfuld og tvetydig i spørgsmålet om vejadgang og eksisterende veje. Når den del af Ringedalsvej, der går gennem bruddene og fortsætter til Vang Pier, kun er omtalt men ikke indtegnet på fredningens kortbilag 1, hænger det sammen med, at ingen kunne vide hvor en fremtidig forbindelsesvej skulle gå, idet fredningen lægger op til, at de to brud kunne slås sammen og brydningen fortsætte, evt. til under havniveau, hvis man fandt afsætning for granitten. Det er også derfor, at en omlægning af den regionale cykelsti omtales i fredningens § 1, idet cykelstien, der går på tværs mellem Vang- og Almeløkkebruddet, ville blive afbrudt, hvis de to brud blev slået sammen. Når fredningen åbner mulighed for udvidelse og udretning af Ringedalsvej fra Borreløngsvej og forbindelsesvejen mellem Ringedalsvej og brydningsområdet, er det for at skabe mulighed for større tilgængelighed til den sydlige del af brydningsområdet. Fredningen er således hverken mangelfuld eller tvetydig i spørgsmålet om vejadgang og eksisterende veje, men derimod fremsynet, idet ingen kunne vide, hvor længe brydningen skulle fortsætte da fredningen blev gennemført.

DN Bornholm har endvidere bemærket, at Naturstyrelsen har peget på muligheden af at etablere parkeringsplads på et af styrelsen ejet areal, som ligger uden for fredningen og i umiddelbar tilknytning til den eksisterende parkeringsplads på Vang Havn. Såfremt dette gennemføres, vil der være gode parkeringsmuligheder både i fredningens nordlige og sydlige udkant, idet fredningsnævnet har peget på parkeringsmulighed umiddelbart syd for Almeløkkebruddet.

Endelig har DN Bornholm udtrykt betænkelighed ved flere af kommunens planer for det naturfredede område, nærmere bestemt planerne om shelters for 30 personer, kørende trafik i store dele af området, udbredelse af klippeklatring i området og brug af højtalere i forbindelse med sportsarrangementer m.v.

Supplerende bemærkninger fra Bornholms Regionskommune.

Bornholms Regionskommune har til udtalelsen fra Danmarks Naturfredningsforenings lokalafdeling bl.a. bemærket, at muligheden for at etablere mere parkeringsareal på Vang Havn har været drøftet både internt i kommunen og med repræsentanter i projektgruppen. Vejen ned gennem Vang by er smal og parkeringskapaciteten på havnen er lille. Vang Havn er privatejet og har meddelt, at man overvejer oplag af både på en del af parkeringsarealet i vinterhalvåret. Det parkeringsareal, som Naturstyrelsen har peget på, ligger højere end havnens parkeringsplads og er let skrånende. Der er

udfordringer i forhold til en ovenfor liggende natursti og afvanding herfra, og i forhold til nabobebyggelse tæt på skel. Den lokale modstand mod at inddrage arealet til parkeringsplads har været relativt stor. I forhold til bustrafik er Naturstyrelsens forslag ikke optimalt.

Natur- og Miljøklagenævnets besigtigelse.

Natur- og Miljøklagenævnet har den 24. oktober 2012 besigtiget området med deltagelse af Bornholms Regionskommune, DN Bornholm, Friluftsrådet Bornholm og DOF Bornholm.

Bornholms Regionskommune fremviste bl.a. det areal, hvor der ifølge fredningen kan etableres parkeringsplads ved den østlige del af Ringedalsvej. Arealet er efter kommunens vurdering uegnet til parkeringsplads, og i særdeleshed til busparkering. Ringedalsvej er led i en kystnær cykelrute, der benyttes af et stort antal cykelturister i sommermånederne.

Bornholms Regionskommune viste endvidere den ønskede placering af vandpost og toiletfaciliteter, hvor der er eksisterende rørføringer og måleranlæg.

Natur- og Miljøklagenævnets bemærkninger og afgørelse.

I sagens behandling har deltaget Natur- og Miljøklagenævnets 10 medlemmer: Anne-Marie Rasmussen (formand), Ole Pilgaard Andersen, Martin Glerup, Leif Hermann, Per Larsen, Marion Pedersen, Poul Søgaard, Peter Thyssen, Jens Vibjerg og Henrik Waaben.

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet meddele dispensation fra en fastsat fredningsbestemmelse, når det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning kan kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Natur- og Miljøklagenævnet skal ved denne afgørelse tage stilling til:

1. Om der kan og skal gives dispensation til motoriseret kørsel ad den anlagte vej mellem de to brydningsområder (Almeløkkebruddet og Vangbruddet) og etablering af en parkeringsplads i Vangbruddet.
2. Placering af toiletfaciliteter og vandpost.
3. Om de af fredningsnævnet fastsatte betingelser for bevaring af faste industrilevn skal oprettholdes.
4. Om der skal gives dispensation til bevaring af ikke-faste industrilevn i området.

Ad 1. Motoriseret kørsel ad den anlagte vej mellem de to brydningsområder (Almeløkkebruddet og Vangbruddet) og etablering af en parkeringsplads i Vangbruddet.

Formålet med fredningen af Ringebakkerne er,

- at regulere forholdet mellem naturbeskyttelses- og råstofindvindingsinteresserne i området, herunder fastlægge brydningsgrænsen og placeringen og udformningen af overjordsdeponeringen, så de landskabelige og miljømæssige hensyn tilgodeses bedst muligt
- at sikre, at området efter endt indvinding fremstår som et samlet naturområde, og
- at regulere offentlighedens adgang til området, herunder at sikre en omlægning af den regionale cykelsti gennem terrænet.

Ifølge fredningsbestemmelserne må der som udgangspunkt ikke foretages terræn- eller tilstandsændringer eller etableres anlæg. Der må ikke opføres bebyggelse eller opstilles andre faste konstruktioner og anlæg.

Ifølge fredningens § 9 må der ikke anlægges nye veje og parkeringspladser eller foretages udvidelser af eksisterende veje, bortset fra:

- To parkeringspladser for personbiler på matr.nr. 103ak og 103s ved Klondyke og den østlige del af Ringedalsvej.
- Udvidelse og udretning af Ringedalsvej fra Borrelyngvej og forbindelsesvejen mellem Ringedalsvej og brydningsområdet til en bredde på op til 8 meter eksklusiv rabat.
- Udvidelse til en bredde på op til 6 meter eksklusiv rabat og forbedring af den sydlige del af Ringedalsvej, der er adgangsvej til ejendommene på Ringedalsvej 1, 3 og 14.

Det er Natur- og Miljøklagenævnets vurdering, at etablering af en parkeringsplads ved Vangbruddet som ansøgt af Bornholms Regionskommune ikke er i strid med fredningens formål. Der er således hjemmel til at meddele dispensation fra fredningen til etablering af en parkeringsplads ved Vangbruddet.

Et flertal på 6 af nævnets medlemmer finder, at etablering af en parkeringsplads ved Vangbruddet som ansøgt vil tilgodese en større personkreds, herunder ældre og gangbesværede, og kun i beskedent omfang vil forstyrre oplevelsen af områdets kulturhistorie og naturværdier. Disse medlemmer lægger endvidere vægt på, at fredningskendelsen giver mulighed for etablering af to parkeringspladser i området, at parkeringspladsen ønskes etableret i forbindelse med kommunens formidlingsfaciliteter og at den parkeringsplads, som er anvist i fredningen, må anses for uegnet til formålet.

4 medlemmer (Leif Hermann, Marion Pedersen, Peter Thyssen og Henrik Waaben) finder, at etablering af en parkeringsplads ved Vangbruddet er et stort og unødvendigt indgreb i den centrale del af fredningsområdet og disse medlemmer stemmer derfor for at stadfæste fredningsnævnets afslag.

I overensstemmelse med flertallet ændrer Natur- og Miljøklagenævnet fredningsnævnets afslag til en dispensation til motoriseret kørsel ad den anlagte vej mellem de to brydningsområder (Almeløkkebruddet og Vangbruddet) og til at etablere parkeringsplads i Vangbruddet på den tomt, hvor de seneste industribygninger har ligget. Det tilføjes som betingelse, at der etableres en bom eller lignende, således at almindelig færdsel med motorkøretøjer fra parkeringspladsen og ned til Vang Pier ikke kan finde sted. Fredningsnævnets krav om etablering af bom i forbindelse med parkeringspladsen ved Almeløkkebruddet ophæves.

Et enigt Natur- og Miljøklagenævnet udtaler herefter:

Ad. 2. Placering af toiletfaciliteter og vandpost.

Natur- og Miljøklagenævnet tilkendegiver, at nævnet ikke ser noget til hinder for placering af toiletfaciliteter og vandpost ved eksisterende rørføringer.

Den præcise placering og nærmere udformning skal godkendes af fredningsnævnet.

Ad 3. Betingelser for bevaring af faste industrilevn.

Natur- og Miljøklagenævnet finder ikke grundlag for at stille som betingelse for bevaring af den displaystander, som er placeret i tilknytning til vægten, at vægt og displaystander gøres funktionsdygtig i formidlingsøjemed eller at standeren overfladebehandles således, at den får samme rustne visuelle fremtræden som lysmasterne.

Disse betingelser ophæves derfor.

Ad 4. Bevaring af ikke-faste industrilevn.

Natur- og Miljøklagenævnet finder, at de tilbageværende ikke-faste industrilevn kan bevares som ønsket af Bornholms Regionskommune, med henblik på at indgå i den fremtidige formidling af områdets historie.

Fredningsnævnets afslag til bevaring af ikke-faste industrilevn ændres derfor til en dispensation.

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse går således ud på, at Fredningsnævnet for Bornholms afgørelse af 1. juni 2012 stadfæstes med følgende ændringer:

Fredningsnævnets afslag til motoriseret kørsel ad den anlagte vej mellem de to brydningsområder (Almeløkkebruddet og Vangbruddet) og til at etablere parkeringsplads ved Vangbruddet, ændres til en dispensation. Det tilføjes som betingelse, at der etableres en bom eller lignende, således at almindelig færdsel med motorkøretøjer fra parkeringspladsen og ned til Vang Pier ikke kan finde sted. Fredningsnævnets krav om etablering af bom i forbindelse med parkeringspladsen ved Almeløkkebruddet ophæves.

Fredningsnævnets afslag til bevaring af ikke-faste industrilevn ændres til en dispensation.

De af fredningsnævnet fastsatte betingelser for bevaring af faste industrilevn ophæves.

Natur- og Miljøklagenævnet tilkendegiver, at vandpost og toiletfaciliteter kan placeres ved eksisterende rørføringer. Den præcise placering og udformning skal godkendes af fredningsnævnet.

På nævnets vegne

Marianne Mathiesen
Specialkonsulent

Denne afgørelse er sendt til:

Fredningsnævnet for Bornholm, j.nr. 8902-1.2012.2.12, bornholm@fredningsnaevn.dk

Bornholms Regionskommune, j.nr.: 08.03.00P20-0006, teknikogmiljoe@brk.dk og vivi.granby@brk.dk

Naturstyrelsen, j.nr. NST-4112-00831, nst@nst.dk og lanth@nst.dk

Naturstyrelsen, Att.: Fredningsregistret, nst@nst.dk

Elisabeth Gregersen og Henning Christensen, elisabethgregersen@gmail.com

Lene Degett og Lars Holmsted, lene@degett.dk

Danmarks Naturfredningsforenings Bornholm, bornholm@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforening, dn@dn.dk

Friluftsrådet, fr@friluftstraadet.dk

Friluftsrådet Bornholm, posttilkurt@gmail.com

Dansk Ornitologisk Forening, dof@dof.dk

DOF Bornholm, bornholm@dof.dk

FREDNINGSNÆVNET FOR BORNHOLM

Damgade 4 A
3700 Rønne
Tlf. 5695 0145

Bornholms Regionskommune
Teknik & Miljø
Natur
Skovløkken 4, Tejn
3770 Allinge

bornholm@fredningsnaevn.dk
www.fredningsnaevn.dk
J.nr. FN 25/2013
Den 26. maj 2014

Overfor fredningsnævnet har Bornholms Regionskommune ansøgt om dispensation til etablering af et mountainbikespor i Almeløkkebruddet i Ringebakkerne ved Vang. Projektet, der omfatter et areal på 1855 m² og en sporlængde på 75 m, er nærmere beskrevet i det materiale, der er sendt til fredningsnævnet.

Sagens oplysninger

Det fremgår af sagen, at området er omfattet af Naturklagenævnets kendelse af 24. juli 1997 om fredning af Ringebakkerne, der fastsætter blandt andet, at der kun med fredningsnævnets forudgående godkendelse må anlægges nye gang- og cykelstier i fredningsområdet.

Natur- og Miljøklagenævnet har den 5. november 2012 truffet afgørelse i en sag om anvendelsen af Ringebakkerne. Afgørelsen giver Bornholms Regionskommune mulighed for gennemførelse af en række rekreative tiltag i Ringebakkebruddene, f.eks. parkeringsplads, toilet og shelter.

Danmarks Naturfredningsforening har ikke udtalt sig imod projektet.

Naturstyrelsen har ikke udtalt sig imod projektet.

Fredningsnævnet har ikke fundet det fornødent at foretage besigtigelse.

Fredningsnævnets afgørelse

I medfør af § 50, stk. 1 i naturbeskyttelsesloven meddeler nævnet herved dispensation til udførelse af projektet.

Nævnets afgørelse er enstemmig.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage er afsluttet. Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Andre modtagere af denne afgørelse

Kopi af denne afgørelse er sendt til Naturstyrelsen, Bornholms Regionskommune, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening.

Klagevejledning

Fredningsnævnets afgørelse kan efter naturbeskyttelseslovens § 78, stk. 3, indbringes for Natur- og Miljøklagenævnet.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt, jf. naturbeskyttelseslovens § 87.

Klage indgives skriftligt til fredningsnævnet, Damgade 4A, 3700 Rønne.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Klagegebyr

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af klagen, at klageren indbetaler et gebyr til Natur- og Miljøklagenævnet. Gebyret er 500 kr.

Natur- og Miljøklagenævnet vil sende klageren en opkrævning på gebyret, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Opkrævningen skal benyttes ved indbetaling af gebyret. Natur- og Miljøklagenævnet modtager ikke check eller kontanter. Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret er modtaget. Betales gebyret ikke på den anviste måde og inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrbetalingen findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis

1. klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
2. klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller

3. klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Natur- og Miljøklagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Natur- og Miljøklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

1. der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klageren trækker sin klage tilbage, eller
2. klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Naturklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Henrik Engell Rhod

FREDNINGSNÆVNET FOR BORNHOLM

Damgade 4 A
3700 Rønne
Tlf. 5695 0145

bornholm@fredningsnaevn.dk
www.fredningsnaevn.dk
J.nr. FN-BOR-17-2015
Den 8. februar 2016

Arne Werner Olsen
Vang 11
3790 Hasle

Overfor fredningsnævnet er der ansøgt om dispensation til opførelse af en bjælkehytte på 14,4m² med træbeklædte vægge og tag af tagpap på ejendommen matr. nr. 14-q Rutsker, beliggende Vang 11, 3790 Hasle. Projektet er nærmere beskrevet i det materiale, der er sendt til fredningsnævnet.

Sagens oplysninger

Det fremgår af sagen, at ejendommen er omfattet af en deklaration fra 1968. Af deklarationen fremgår blandt andet:

"1. Den del af ejendommen, der på vedhæftede kort er vist med grøn farve, fredes således at ændringer i den bestående tilstand, bebyggelse, hvortil medregnes skure, kiosker, lysthuse og lignende, hegning og erhvervsmæssig udnyttelse, ikke må finde sted.

Bestemmelsen skal dog ikke være til hinder for at fortsætte den have-, landbrugs- og skovbrugsmæssige udnyttelse, der for tiden finder sted på arealet. Genopbygning og mindre udbygning af bestående landbrugsbygninger tillades efter tegninger godkendt af fredningsplanudvalget.

Bestemmelsen skal ej heller være til hinder for, at anvendelsen af de nuværende bygninger på ejendommen ændres til pensionatsformål eller lignende. Eventuel ombygning i så tilfælde tillades efter tegninger godkendt af fredningsplanudvalget."

Fredningsnævnet har foretaget besigtigelse den 26. januar 2016.

Bornholms Regionskommune har anbefalet det ansøgte.

Danmarks Naturfredningsforening har oplyst, at de ikke kan anbefale det ansøgte.

Foreningen Bornholm har anbefalet det ansøgte.

Naturstyrelsen har vurderet, at projektet ikke vil medføre beskadigelse/ødelæggelse af plantearter eller yngle- eller rasteområder for de dyrearter, der fremgår af habitatdirektivets bilag IV.

Fredningsnævnets afgørelse

I medfør af § 50, stk. 1 i naturbeskyttelsesloven meddeler nævnet herved dispensation til udførelse af projektet på vilkår, at bjælkehytten males sort i lighed med øvrige fritliggende bygninger på ejendommen.

Fredningsnævnet finder, at projektet ved sin begrænsede størrelse og placering i en del af et eksisterende haveanlæg, hvortil der ikke er mulighed for offentligt indkig, ikke vil stride mod de naturbeskyttelseshensyn, som fredningsdeklarationen skal varetage.

Nævnets afgørelse er enstemmig.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet. Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Klagevejledning

Afgørelsen kan inden 4 uger efter den dag, afgørelsen er modtaget, påklages til Natur- og Miljøklagenævnet. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller helligdag, forlænges klagefristen til den følgende hverdag. En klage skal inden fristens udløb indgives via Klageportalen. På forsiden af www.nmkn.dk findes et link til Klageportalen. Klageportalen findes også på www.borger.dk og www.virk.dk. Man logger på Klageportalen med NEM-ID. Klagen indgives via Klageportalen til Fredningsnævnet for Bornholm. Når fredningsnævnet modtager klagen via Klageportalen, videresender fredningsnævnet klagen og sagens akter til Natur- og Miljøklagenævnet. Klagen anses for indgivet, når den er tilgængelig for fredningsnævnet i klageportalen.

Klagegebyr

Det koster et gebyr på 500 kr. at klage. Gebyret skal betales med betalingskort i Klageportalen

Gebyret for klage tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
- 3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af en afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Natur- og Miljøklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

- 1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller
- 2) klageren i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klageren har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Fritagelse for at benytte klageportalen

Natur- og Miljøklagenævnet skal som udgangspunkt afvise en klage, der indgives uden om Klageportalen, hvis der ikke er særlige grunde til det. En anmodning om at blive fritaget for at bruge Klageportalen, skal sendes til Fredningsnævnet. Anmodningen om fritagelse for at benytte Klageportalen skal være begrundet, f.eks. med oplysning om, at man af kommunen er fritaget for at bruge digital post. Fredningsnævnet videregiver herefter anmodningen til Natur- og Miljøklagenævnet, som træffer afgørelse om, hvorvidt anmodningen om fritagelse for at benytte Klageportalen kan imødekommes.

Klageberettigede

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Modtagere af denne afgørelse

Kopi af denne afgørelse er sendt til Naturstyrelsen, Bornholms Regionskommune, Danmarks Naturfredningsforening, Foreningen Bornholm, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening.

Henrik Engell Rhod

FREDNINGSNÆVNET FOR BORNHOLM

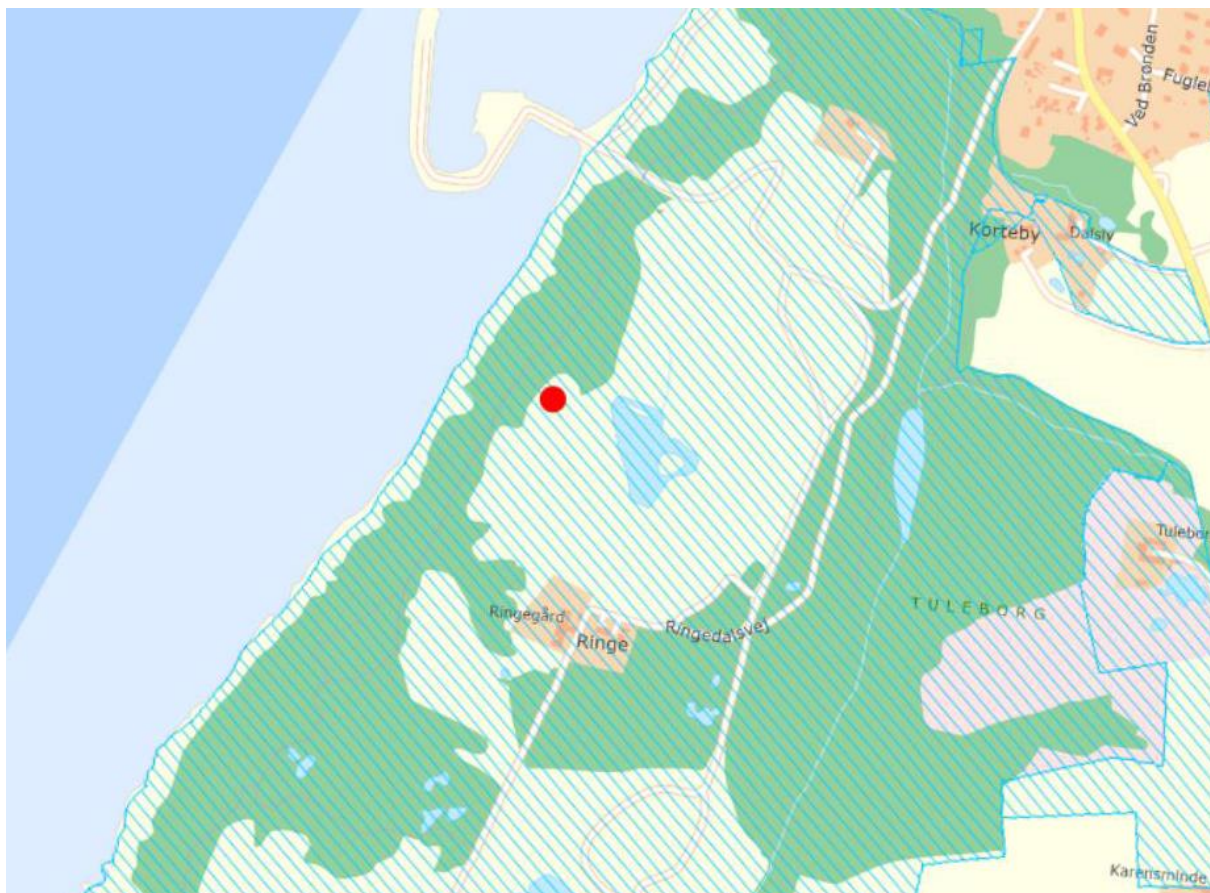
Damgade 4 A
3700 Rønne
Tlf. 99 68 83 03

Naturstyrelsen
Ekkodalsvejen 2
3720 Aakirkeby

bornholm@fredningsnaevn.dk
www.fredningsnaevn.dk
J.nr. FN-BOR-29-2021
Den 20. december 2021

Overfor fredningsnævnet er der den 15. november 2021 ansøgt om tilladelse til at etablere en primitiv teltplads ved Ringebakkerne på ejendommen matr.nr. 103h, Rutsker. Projektet er nærmere beskrevet i det materiale, der er sendt til fredningsnævnet.

Projektets placering er markeret på dette kortudsnit:

Sagens oplysninger

Ejendommen er omfattet af Naturklagenævnets afgørelse af 24. juli 1997 om fredning af Ringebakkerne (Ringebakkefredningen). Fredningsbestemmelserne fastsætter blandt andet:

” ...

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål:

[...]

at sikre at området efter endt indvinding fremstår som et samlet naturområde

at regulere offentlighedens adgang til området, herunder at sikre en omlægning af den regionale cykelsti gennem terrænet.

[...]

§ 13. Offentlighedens adgang.

[...]

Teltslagning og anvendelse af åben ild er ikke tilladt, medmindre fredningsnævnet har tilladt det ved skiltning på særligt indrettede pladser.

... ”

Det fremgår af ansøgningen:

” ...

Kyststien rundt om Bornholm på ca. 120km er en meget brugt vandrerute. Outdoor-turismen fylder mere og mere, hvilket også betyder at stien benyttes i stor udstrækning af vandrere, der vandrer hele øen rundt med overnatning undervejs.

Der findes dog ikke mange overnatningsmuligheder langs kyststien – og flere strækninger af ruten er helt uden mulighed for overnatning.

Det betyder at vi i stigende grad ser uautoriseret teltning langs kysterne – herunder også selvlavede bålsteder med brandfare på grund af dårlig placering.

Vi ønsker derfor at oprette nogle primitive teltpladser langs kyststien, som kan være med til at henvise folk til teltning nogle steder, der ikke er til gene og hvor brandsikkerheden er i orden.

Teltpladserne etableres meget primitivt og udgør et areal på ca. 200kvm. Der vil primært være tale om en ændret arealanvendelse på et mindre areal, da arealets udseende ikke ændres. Der etableres et bålsted samt placeres en piktogrampæl og et bord-bænkesæt begge i træ. Hvor der er behov, vil græsset blive slået 1-2 gange om året.

Teltpladserne vil være tilgængelige for alle.

Teltpladsen ved Ringebakkerne placeres i overgangen mellem lysåbent og skov.

Der er indhentet dispensation fra strandbeskyttelseslinjen, som er udstedt 6. oktober 2021. Projektarealet er beliggende udenfor Natura 2000-områder og det er ikke vejledende kortlagt som § 3-natur.

... ”

Naturstyrelsen Bornholm har endvidere oplyst, at placeringen bliver på et plant areal inde under træerne. Der etableres en lille sti med henvisning fra kyststien. Arealet omkring pladsen er ret ujævnt og overgroet og det vurderes derfor, at teltningen ikke vil ”sprede sig” ud over naboarealerne.

Bornholms Regionskommune har vurderet, at det ansøgte ikke strider mod fredningens formål. Placeringen vurderes at være hensigtsmæssig i forhold til natur- og landskabsværdier og

i forhold til kyststien og øvrige stier og faciliteter i området. Det vurderes også at være et godt alternativ for vandrere til den eksisterende shelterplads, der ligger ca. 250 m mod nord. Teltpladsen vil kunne mindske risikoen for tilfældig teltning i området, når shelteret, som bruges en del i højsæsonen, er optaget.

Bornholms Regionskommune har vedrørende Natura 2000 og Bilag IV-arter oplyst, at arealet ikke indgår i et internationalt beskyttelsesområde (Natura 2000). Det nærmeste Natura 2000-område ligger i en afstand af ca. 1 km mod nord. Det er kommunens vurdering, at det ansøgte ikke i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, vil kunne påvirke et Natura 2000-område væsentligt eller medføre beskadigelse af plantearter eller yngle- og rasteområder for de dyrearter, der fremgår af habitatdirektivets bilag IV.

Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet har ikke udtalt sig imod projektet og dets placering.

Miljøstyrelsen har i mail af 17. december 2021 oplyst, at sagen synes fuldt oplyst, og at ansøgningen ikke giver Miljøstyrelsen anledning til yderligere bemærkninger.

Fredningsnævnet har ikke foretaget besigtigelse.

Fredningsnævnets afgørelse

I medfør af fredningsbestemmelsernes § 13, jf. § 50, stk. 1 i naturbeskyttelsesloven meddeler nævnet herved tilladelse til projektet og dets placering.

Nævnet ligger ved afgørelsen navnlig vægt på, at projektet i overensstemmelse med fredningens formål tilsigter at regulere offentlighedens adgang til området, herunder imødegå tiltagende uautoriseret teltning i det fredede område.

Nævnets afgørelse er enstemmig.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet. Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge lov om naturbeskyttelse § 87 afgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledning på klagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Nævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
- 3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

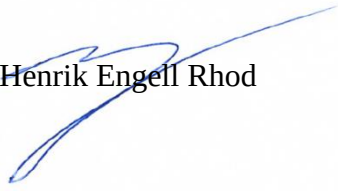
- 1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førstestansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller
- 2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Modtagere af denne afgørelse

Kopi af denne afgørelse er sendt til Miljøstyrelsen, Bornholms Regionskommune, Danmarks Naturfredningsforening, Foreningen Bornholm, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening.

Henrik Engell Rhod

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'H' followed by a long, sweeping horizontal stroke that extends to the right.